श्री आत्मानन्द ग्रन्थमाला नम्बर [illegible]

श्री

[illegible]

[illegible]

योजक

मुनिराज श्री कर्पूरविजयजी महाराज

उसको प्रसिद्ध कर्त्ता,

श्री जैन आत्मानन्द सभा.

भावनगर

વીર સંવત ૨૪૩૮ આત્મ સંવત ૧૬ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૮

ધી આનંદ પ્રી. પ્રેસ—ભાવનગર

ॐ

आत्मानन्द प्रकाशेण आत्मानन्द विधायिन

आत्मानन्द प्रकाश ना वितरन्तु जिनेश्वरा ॥ १ ॥

આત્માનંદના પ્રકાશથી આત્મને આનંદ આપનારા શ્રી જીનેશ્વર ભગવંતો અમોને આત્માનંદનો પ્રકાશ આપો. ૧

यस्यास्याम्बुजनाभिरङ्गनलिना सन्निर्गता शांतिदा।

स्याद्वादामृतनीरतत्त्वनिवहैर्मोक्षाभ्रमप्रदायिनी।

अध्यात्मानन्दपाथनर्पणकरी ग्रंथानगीगाङ्गनी।

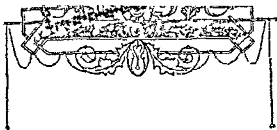
नित्यं भारतमापुनाति विजयानन्दाख्यसूरिं नुमः ॥ २ ॥

જેમના મુખમાંથી પ્રગટ થએલી ગ્રંથરૂપી ગંગા કે જે અનેક તત્ત્વોના રસથી ભરેલ છે, જે સ્યાદ્વાદરૂપ નિર્મળ જળથી પૂર્ણ છે, મોક્ષને આપનારી છે અને ભવી આત્માઓને સુખ અને શાંતિ આપનારી છે, તે ગ્રંથરૂપી ગંગા આધ્યાત્મિક આનંદ ભારતને પવિત્ર કરે છે, તે શ્રી વિજયાનંદસૂરિજીને અમે સ્તવીએ છીએ. ૨

॥ जयश्रीसिद्धिदः सार्थो, गुरुभक्तशुद्ध मनवत्।

सान्वर्थं सात्त्विकैर्धर्मः, विवेकिश्रावकोत्तमैः ॥

વિવેકી અને વિવેકી ઉત્તમ શ્રાવકોએ જયશ્રી સિદ્ધિને આપનારો અને (નામ પ્રમાણે ગુણ યુક્ત) એવો ધર્મ ... શુદ્ધ મનથી પાળવો છે.

પ્રસ્તાવના

उच्चैर्गुणैर्यस्य निबद्धमूल, सत्कीर्तिशाखा विनयादिपत्रः।
दानफलं मार्गण पक्षिभोजि, जीयाच्चिरश्रावककल्पवृक्षः।

કાવ્યાર્થ—ઉત્તમ ગુણો રૂપી મજબુત રેસાઓ વડે જેનુ મૂળ ઘણુંજ સુદૃઢ છે, જેને સત્પુરૂષોની પ્રશંસા રૂપ શાખા છે, જેને વિનય વિગેરે પત્રો છે, જેને દાનરૂપ ફળ છે કે જે યાચકો રૂપ પક્ષિઓ વડે (નિરંતર) ખવાય છે, તે શ્રાવક કલ્પવૃક્ષ ચિરકાળ જયવંતુ વર્તો

(श्रीमद् वीरविजयजी महाराजकृत द्वादशपूजा)

ભગવાન્ જ્ઞાત પુત્રે મોક્ષના સાધન માટે બે પ્રકારના ધર્મો કહેલા છે તેમા એક મુનિ ધર્મ, અને બીજો ગૃહસ્થ ધર્મ તેમા પ્રથમ પાયારૂપ ગૃહસ્થ ધર્મ હોવાથી તેમજ તે મુનિ ધર્મથી સરલ, અને સુસાધ્ય હોવાથી તેમજ દેવપણુ, મનુષ્યપણુ અને યતિધર્મની પ્રાપ્તિ વિગેરેના ક્રમે કરી મોક્ષના સુખને આપનાર છે તેને શાસ્ત્રકારે તેને કલ્પવૃક્ષની ઉપમા આપેલી છે

આવો કલ્પવૃક્ષની ઉપમાને યોગ્ય ધર્મ વિવેક વિના થઇ શકતો નથી, સદ્વિવેક થયા વિના આત્મજ્ઞાનનો સંભવ નથી, આત્મજ્ઞાન શિવાય સમ્યક્ત્વ નથી, જ્યાં ચતુર્થ ગુણસ્થાન પ્રાપ્ત ન થયુ હોય તો પછી શ્રાવકના પંચમ ગુણસ્થાનની તો વાતજ શી કરવી ? જેથી ભવ્ય પ્રાણીઓએ સદ્વિવેક મેળવવા સત્શાસ્ત્રો અને સદ્ગુરુનુ સેવન કરવુ અને જડ ચૈતન્યનુ સ્વરૂપ સમજી પોતાનુ કર્તવ્ય શુ છે તે વિચારવુ, આમ વિચાર કરતા ગુરુ મહારાજે બતાવેલા ધર્મનુ આરાધન કર

વાનુ પોતાની મેળે સમજાશે અને તેથી જયશ્રીની સિદ્ધિને આપનાર ધર્મ શુદ્ધ મનની જેમ આરાધવા યોગ્ય છે તેમ નિશ્ચય થશે

એવા ઉત્તમોત્તમ શ્રાવક ધર્મના તત્ત્વ સ્વરૂપને જણાવનારો, તેમજ આત્માના શુદ્ધ યથાર્થ ગુણને પ્રતિપાદન કરાવનારો ભવ્ય જીવોને મોક્ષ મહેલમા જવાનો માર્ગ બતાવનારો આ ગ્રથ ખરેખર એક ભોમિયા તરિકે છે

આ લઘુ લેખમા નિરૂપણ કરેલા વિષયો જો યથાર્થ રીતિ મનન કરી, તે પ્રમાણે વર્ત્તવામા આવે તો જે જ્ઞાન વિકાશ પૂર્વ ક્રમાનુસાર સ્વાભાવિક રીતે થવાનો હોય તેને ઉત્તેજક થયા વિના રહેશે નહિ એટલુજ નહિ પરન્તુ અનાદિ કાળથી આ આત્મામા જે અનત ગુણો છે કે જે તિરોભાવને પામેલા છે તે આવિર્ભાવ પામતા મોક્ષસુખ મેળવવાને સહાયભૂત થશે

આર્હત તત્ત્વજ્ઞાન કે તેનો કોઇ પણ વિષય-વિભાગ એટલો બધો ગહન છે કે તે એકદમ ગમે તેથી સમજી શકાય તેમ નથી તેથી તેને ઘટિત, ટુકા, સરલ, બોધક વિષયમા પૂર્વાચાર્યોની પદ્ધતિને અનુસાર સુગમરીતે પરમ ઉપકારી શાન્ત મુનિ મહારાજ **શ્રી કર્પૂરવિજયજી** મહારાજે ભવ્ય જીવોના ઉપકાર માટે લખી તૈયાર કર્યો છે ઉક્ત મહાત્માના લેખો-વિષયો, ગ્રથો ઘણાજ સરલ સુન્દર, બોધદાયક અને સર્વને સ્વીકાર થઇ પડેલ છે જે નિર્વિવાદ છે જે મહાત્માએ પોતાની જીદગીનો મોટો ભાગ આવા બોધદાયક ગ્રથો-વિષયો લેખો લખવામા અર્પણ કરેલો છે જેને લઇને જૈન કોમ તેમની આભારી છે

આ ગ્રથમા પ્રથમ સમકિત સહિત બાર વ્રતનુ શુદ્ધ-સરલ સ્વરૂપ બીજામા તે લેવાનો વિધિ- ત્રીજામા જ્ઞાનાદિ પાચ આચારનુ સ્વરૂપ ચોથામા શ્રાવકની અગીઆર પડિમાની હકીકત, પાચમામા ગુરુ ગુણાનુરાગ કુલક અને છેવટે શ્રાવકના એકવીશ ગુણનુ વર્ણન બહુજ ઉત્તમ રીતે લખવામા આવેલુ છે

આ આખો ગ્રથ ઉક્ત મુનિરાજના હાથથી લખાયેલો, તેમજ તે ખાસ શ્રાવકોપયોગી હોઇ દરેક જૈન બધુઓને પઠન પાઠન કરવાને અને તે પ્રમાણે જાણી સમજી શ્રાવકપણુ-દેશવિરતિપણુ પ્રાપ્ત કરવા માટે એક ઉત્તમ સાધન છે

ગુરુ તત્ત્વના બળથી ગૌરવતાને પામેલી આ સસ્થા અને તેને અગે વિશાળ પ્રખ્યાતિ પામેલુ આ **આત્માનન્દ પ્રકાશ માસિક** પ્રતિ વર્ષ પોતાના કદરદાન ગ્રાહકોને નવીન નવીન અતી ઉપયોગી અને સુન્દર ગ્રથો મોટો ખર્ચ કરી ઉપહાર રૂપે ભેટ આપે છે તેજ મુજબ આ નવમા વર્ષની ભેટ તરીકે આ ઉત્તમ લેખની યોજના કરવામા આવી છે અને તેના આન્તર અને બાહ્ય સ્વરૂપની સુન્દરતા કરવામા ઉદારતાથી ધનનો વ્યય કરવામા આવ્યો છે

શેહેર ગોઘાના વતની અને ધંધા અર્થે ઘણો લાંબો વખત મુંબઈ રહેતા શેઠ ફીકાભાઈ પુલચંદ કે જેમની શ્રાવક તરીકે ઉચ્ચ કારકીર્દિ, ધર્મશ્રદ્ધા અને અસાધારણ ઉદારતા મુંબઈ, ભાવનગર અને ગોઘા વિગેરે સ્થળોમાં તેઓની હૈયાતી નથી છતાં જાગતી અને જીવતી છે તેમની ધર્મપરાયણ સુપત્ની બાઈ ઉજમબાઈએ પણ પોતાના પતિની હૈયાતી પછી તે સ્વર્ગવાસી શેઠ ફીકાભાઈની ઉજ્જવળ કીર્તિમાં વૃદ્ધિ કરી છે, એટલું જ નહિ પરંતુ ઉક્ત શ્રાવીકા ઉજમબાઈએ પણ પોતાની હૈયાતીમાં પોતાની તમામ મીલ્કત શુભ માર્ગે વાપરવા માટે એક વીલ કરી ટ્રસ્ટીઓને સુપ્રત કરી હતી ઉક્ત શ્રાવીકા ઉજમબાઈની હૈયાતી બાદ તેના ટ્રસ્ટીઓએ વીલમાં લખ્યા મુજબ દરેક રકમનો જુદા જુદા ખાતે ક્રમસર યોગ્ય વ્યય કર્યો છે અને કરે છે સદરહુ વીલમાં બીજી રકમો સાથે જ્ઞાનખાતામાં વાપરવાની રકમમાંથી ઉક્ત શ્રાવીકા ઉજમબાઈના સ્મરણાર્થે આ શ્રાવકોપયોગી ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવામાં સદરહુ વીલના ટ્રસ્ટીઓએ એક રકમ ભેટ આપી છે જેથી તેઓને ધન્યવાદ ઘટે છે

આ સંસારની મોહાત્મક ભ્રમણમાંથી મુક્ત થવાને રાગદ્વેષ રૂપ અંતરમનને દૂર કરી ઉપશમ જળમાં સ્નાન કરવાને અને સંકલ્પ-વિકલ્પના અભાવથી અધ્યાત્મ દશામાં વર્તવાને ઇચ્છનારા આત્માઓ આ શ્રાવક કલ્પ તરૂ-કલ્પ વૃક્ષનો આસ્વાદ લઈ સદ્ગતિ અને પરંપરાએ મોક્ષના ભાજન બનો એ અમારી અંતરંગ પ્રાર્થના છે

સદરહુ ગ્રંથની શુદ્ધિને માટે યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, છતાં પ્રમાદ કે દ્રષ્ટિ દોષને લઈને કોઈ સ્થળે કોઈ જાતની સ્ખલના થઈ હોય,તો તે અમે મિથ્યાદુષ્કૃત પુર્વક ક્ષમા માગીએ છીએ.

આત્માનંદ ભુવન વીરસંવત્ ૨૪૩૮, આત્મ સંવત્ ૧૬. વૈશાક કૃષ્ણ પંચમી	શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા ભાવનગર

જાહેર ખબર.

જૈન તત્ત્વાદર્શ ગ્રંથ	શાસ્ત્રી લીપી (ગુજરાતી)	૬-૦-૦
જૈનતત્ત્વાદર્શ ગ્રંથ	હિંદી.	૫-૦-૦
નવ તત્ત્વનો સુંદર બોધ.		૦ ૧૦ ૦
દેવસિરાઇ પ્રતિક્રમણ સુત્ર		૦-૩-૦
જીવવિચારવૃત્તિ ટીકા સાથે		૦-૬-૦
અજ્ઞાન તિમિર ભાસ્કર ગ્રંથ		૨-૮-૦
દંડકવૃત્તિ ટીકા સાથે		૦-૮-૦
જૈન ધર્મ વિષયિક પ્રશ્નોત્તર (બીજી આવૃત્તિ)		૦-૮-૦
પૂજા સંગ્રહ [આત્મારામજી મહારાજ તથા મુનિ વલ્લભ વિજયજી કૃત]		૦-૮-૦
હંસ વિનોદ [બીજી આવૃત્તિ-મુનિરાજ શ્રી હંસવિજયજી કૃત)		૦ ૧૨ ૦
કુમાર વિહાર શતક [સંસ્કૃત કાવ્યો ભાષાંતર સાથે]		૧-૮-૦
જૈનતત્ત્વસાર. [મૂળ અને ભાષાંતર સાથે જૈન ફિલોસોફી સમજાવનાર ગ્રંથ]		૦-૬-૦
, એકલું ભાષાંતર		૦-૨-૦
આત્મવલ્લભ સ્તવનાવળી [મુનિ આત્મારામજી તથા વલ્લભ વિ. ના સ્તવનો]		૦-૬-૦
મોક્ષપદસોપાન. [ગુણસ્થાનકોનું સ્વરૂપ-વાલા ૨૫] ,		૦ ૧૨ ૦
ધર્મ બિંદુ [મૂળ ટીકા અને ભાષાંતર સહિત]	૩ા	૨-૮-૦
શ્રી તત્ત્વ નિર્ણય પ્રાસાદ ગ્રંથ [સૂરિશ્વર આત્મારામજી કૃત]	૨ા	૪-૦-૦
ગુરૂરત્નાવલી ગાયન પ્રવેશીકા [અંતર ભેદી પૂજા સાંગીતમ સાથે]		૦-૮-૦
શ્રીમજ્ઞાન ત્રિશિકા		૦-૬-૦
જૈન ભાનુ		૦-૫-૦
જૈનમત વૃક્ષ		૦-૮-૦
ધ્યાન વિચાર	(મુનિ બુદ્ધિસાગરજી કૃત)	૦-૩-૦
પ્રશ્નોત્તર પુષ્પમાળા (બીજી આવૃત્તિ) મુનિમહારાજ શ્રી હંસવિજયજી કૃત.		૦-૧૪-૦
નવમાણ શીક		૦-૧૨-૦

તથા તમામ મુનિરાજોના ફોટોગ્રાફ મળશે. પોસ્ટેજ જૂદુ.

શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા

ભાવનગર

" શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ. "

જૈન કોમમા અતી ફેલાવા સાથે પ્રખ્યાતી પામેલુ આ માસિક આ સભા તરફથી પ્રતિ માસે પ્રગટ કરવામા આવે છે તેમા આવતા ધાર્મિક, વ્યવહારિક, અને નૈતિક સબધી ઉત્તમ લેખોથી આપણી કોમમા નીકળતા માસિકોમા આ માસિક ઉત્તમ પક્તિ ધરાવે છે જેને માટે વિદ્વાન સાધુ મુનિરાજો, જૈન વિદ્વાન ગૃહસ્થો, અને ન્યુસપેપરો એક અવાજે વખાણ કરે છે હાલમા તેનુ નવમુ વર્ષ ચાલે છે દરેક શ્રાવણ માસથી નવુ વર્ષ શરૂ થાય છે અને દરેક વર્ષ પૂર્ણ થતા પેહેલા એક નવીન દ્રવ્યાનુયોગના વિષયથી ભરપુર બુક લગભગ દશથી અગીયાર ફારમ જેટલી મોટી ગ્રાહકોને ભેટ આપવામા આવે છે વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ ૧-૦-૦ બાહાર ગામવાળાને પોષ્ટેજના રૂા ૦-૪-૦ વધારે આપવા પડે છે તેના પ્રમાણમા લાભ બહુ વિશેષ છે ગુરૂભક્તિ નિમિત્તે દરેક જૈન બધુઓએ અવશ્ય ખરીદવા લાયક છે

શ્રી જૈન આત્માનદ સભા,

ભાવનગર.

વિષયાનુક્રમણિકા

શુદ્ધિ પત્રક

પૃષ્ટ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૨	૨૨	લીધા	દીધા
૧૫	૨૨	કલમ	કલન
૨૦	૪	વિષય	વિષમ
૩૦	૪	નિર્દોષયાવ્યાપાર	નિર્દોષવ્યાપાર
૩૦	૨૨	ઓલાદ	ઓલાદ
૫૭	૧	કાયોત્સર્ગ	કાયોત્સર્ગ
૬૪	૧૨	ક્ષણ ભગ	ક્ષણભર
૬૪	૧૭	૧૮	
६८	१	परीणामे	परीणमे
६८	ध	घन	घन्न

ૐ

શ્રી परमात्मने नमः

શ્રાવક કલ્પતરૂ.

સમકિત મૂળ શ્રાવકના દ્વાદશ વ્રતોનુ વિસ્તારથી સ્વરૂપ.

અથવા

હેતુ સહિત સમકિત મૂળ શ્રાવકના બાર વ્રતો યથાશક્તિ સમજ સાથે અંગીકાર કરી યથાવિધ પાળવા તેમજ અન્ય યોગ્ય જનોને તેમા ઉત્સાહિત કરવા માટે વ્રત ગાઈડ.

[ભૂમિકા]

જે અનાદિ કર્મ બધનવડે જીવને અનત સસારમા પરિભ્રમણ કરતા જન્મ, જરા અને મરણ સબધિ તેમજ આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ સબધિ અનતાનત દુખ સહન કરવા પૂર્વક બહુ કડવો અનુભવ કરવો પડે છે, તેનાથી ભવ્ય (યોગ્ય) જનોનુ રક્ષણ કરી તેમને ઉંચા પ્રકારના સુખનો અનુભવ કરાવી અનુક્રમે અક્ષય-અજરામર મોક્ષપદ પમાડવા પરમ ઉપકારી શાસ્ત્રકારોએ સિંહનાદ કરીને કહ્યુ છે કે—

" बुद्धेः फलं तत्त्व विचारणं च, देहस्य सारं व्रत धारणं च,
वित्तस्य सारं किल पात्र दानं, वाचः फलं प्रीति करं नराणाम्."

ભાવાર્થ—દશ દ્રષ્ટાંતે દુર્લભ મનુષ્ય જન્માદિક વિશિષ્ટ સામગ્રી સાથે શુભ બુદ્ધિ પામ્યાનું ફળ એ છે કે " આપણે કોણ? આપણી મૂળ સ્થિતિ કઈ? આપણી વર્તમાન સ્થિતિ કેવી છે? કયા કારણથી આપણી સ્થિતિ કફોડી થઈ પડી છે? તે કેમ સુધારી શકાય? આપણું શું કર્તવ્ય છે? વિગેરે વિગેરે આ માને ઉપકારી બાબતોનો શાંત ચિત્તથી વિચાર કરી લેવો.

ચિન્તામણિ રત્ન કરતાં પણ દુર્લભ આ માનવદેહ પામ્યાનો સાર એ છે કે " જ્યાં સુધી જરા અવસ્થા આવી પહોંચી નથી, વિધવિધ વ્યાધિઓએ પોતાનું બળ જમાવ્યું નથી, અને ઇંદ્રિયો ક્ષીણ થઈ ગઈ નથી, ત્યાં સુધી **સ્વાધીનપણે દેહનું દમન કરીઉત્તમ પ્રકારના વ્રત નિયમ પાળવા પુરતો પ્રયત્ન કરી લેવો.**

નિર્ધન લોકો જેની રાતદિન ઝંખના કર્યા કરે છે તે લક્ષ્મી પૂર્વ પુણ્યના યોગે પામી ઉદાર દિલથી ફળ–બદલાની ઇચ્છા રાખ્યા વગર કેવળ પરમાર્થ દાવે તેનો શુભ સ્થાને–જ્ઞાનદાન, અભયદાન, પ્રમુખમાં યા દીન–દુઃખી જનોનો ઉદ્ધાર કરવામાં અથવા તેવા જ કોઈ પણ પરમાર્થના કાર્યોમાં વિવેકથી વ્યય કરવો એજ પુણ્ય પનોતી લક્ષ્મી પામ્યાનું ખરૂં ફળ છે વળી સવેળા તેનો શુભ ઉપયોગ કરી લેવામાં ન આવે, વિલંબ કે વાયદા કરવામાં આવે તો જીવને પાછળથી પસ્તાવું જ પડે છે કેમકે તેની સ્થિતિનો કશો ભરૂસો નથીજ જોતા જોતામાં લક્ષ્મી હતી ન હતી થઈ જાય છે માટે સવેળા ચેતવું જોઈએ, અને વચન શક્તિ (સામર્થ્ય) પામ્યાનું ફળ એ છે કે જન સમુદાયને પ્રીતિકર–હિતકર થાય તેવું મિષ્ટ–મધુર સત્ય વચન જ બોલવું અને "સત્યનોજ જય થાય છે" એ વાત સદાય સ્મરણમાં તાજીજ રાખવી ગમે તેવા ભય વિગેરે કારણ પ્રાપ્ત થયા છતાં નિર્ભયપણે સત્યનીજ ટેક રાખવી, એજ ઉત્તમ જીહ્વા (વચન શક્તિ) પામ્યાનું ઉત્તમ ફળ સમજવું

જે અષ્ટાંગ યોગ સાધનથી અનેક પ્રકારની સિદ્ધિઓ તેમજ લબ્ધિઓ યાવત્ મોક્ષ પર્યંત મહા ફળની પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે તે અષ્ટાંગ યોગ સાધનમાં પ્રથમ પદે યમ અથવા વ્રત આવે છે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અકિંચનતા એ પાંચ યમ અથવા જૈન શૈલીથી બોલતાં પાંચ વ્રત કહેવાય છે સંસારથી વિરક્ત થયેલા યોગી પુરૂષો ઉક્ત પાંચ વ્રતોને યથાર્થ રીતે સંપૂર્ણ પાળી શકે છે, તેમજ નિયમાદિકનો પણ દૃઢ અભ્યાસ કરી શકે છે, પરંતુ જેઓ સંસાર સંબંધી આરંભ સમારંભથી હજુ છૂટી શકતા નથી તેવા ગ્રહસ્થો ધારે તો પોતાના કલ્યાણને માટે ઉક્ત વ્રતાદિકને સર્વથા નહિં તો કેટલાક અંશે આદરી-પાળી શકે છે એમ અંશથી આદરવામાં આવતાં ઉક્ત વ્રતો પાંચ **અણુવ્રત** અથવા **સ્થુલવ્રત**ના નામથી ઓળખાય છે, તે ઉપરાંત ઉક્ત અણુવ્રતોને ગુણકારી હોવાથી બીજાં ત્રણ **ગુણવ્રત** અને ચાર **શિક્ષાવ્રત** પણ પાળવામાં આવે છે તે સર્વ મળીને શ્રાવકના બાર વ્રત કહેવાય છે

સદ્ગુરૂ સમીપે સ્વકર્તવ્ય સંબંધી સારી રીતે સમજ મેળવવા નમ્રભાવે **શ્રવણ કરે,** શ્રવણ કરેલ વિષયનો **વિવેકથી વિચાર કરે,** અને યથાશક્તિ તેને **ક્રિયામાં મૂકે,** તે પરમાર્થથી **શ્રાવક** કહેવાય છે સ્વશક્તિઅનુસારે વ્રત-પ્રતિજ્ઞા આદરી, તેને પ્રાણની પેરે યત્નથી પાળનાર શ્રાવક પવિત્ર જિન આજ્ઞાનો આરાધક થઇને અલ્પ કાળમાં ઉત્તમ સામગ્રી યોગે સ્વપુરૂષાર્થ ફોરવી અનુક્રમે શુદ્ધ ચારિત્રના બળે સકળ કર્મનો ક્ષય કરી પરમ પદ-મોક્ષનો ભાગી થઇ શકે છે, તો પછી સ્વર્ગાદિક સંબંધી પ્રાસંગિક સુખનું તો કહેવુંજ શું ? આટલી પ્રસ્તાવના ઉપરથી ગૃહસ્થને પણ સ્વઉચિત વ્રત નિયમાદિક નિપુણપણાથી સદ્ગુરૂ સમીપે નમ્રભાવે સમજી આદરવા, અને તેમને પ્રાણની પેરે પાળવા બહુજ જરૂરનું છે એમ સહેજે સમજી શકાશે

ઉક્ત વ્રત નિયમોનો યથાર્થ લાભ લેવા ઇચ્છનાર ગ્રહસ્થે પ્રથમ અનાદિ મિથ્યાવાસના (મિથ્યાત્વ) નો પરિહાર કરી શુભ વાસના

રૂપ સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કરવાની અત્યંત જરૂર છે સમ્યક્ત્વ મૂળ શ્રાવક યોગ્ય બાર વ્રતોનુ સ્વરૂપ તથા તેનો વિધિ **પંચાશક, શ્રાવક-પ્રજ્ઞપ્તિ, ધર્મરત્ન,** અને **ધર્મબિંદુ** પ્રમુખ અનેક ઉત્તમ શાસ્ત્રોમા સવિસ્તર સમજાવવામા આવેલ છે, તેમજ **ઉપાસક દશાંગ** નામના સાતમા અંગમા ઉત્તમ દશ શ્રાવકોનો વિસ્તારથી અધિકાર કહેલો છે વિસ્તાર રૂચિ જનોએ વધારે વિસ્તારથી અધિકાર ત્યાથી જોઇ લેવો અત્ર તો અલ્પ રૂચિ-મંદ બુદ્ધિવાળા જીવોના અનુગ્રહ માટે તેમને ઉક્ત કલ્યાણકારી વ્રત નિયમ તરફ આકર્ષવા માટે જ ઉદ્યમ કરેલો છે તેવા શુભ ઉદ્દેશથી કરવામા આવેલો અમારો પ્રયાસ સફળ થાય એમ અંતઃકરણથી અભિલપી આટલેથી પ્રસ્તાવના આટોપી હવે મુળ મુદ્દા ઉપર આવશુ

સમકિત અથવા સમ્યક્ત્વ

જેમણે રાગ દ્વેષ અને મોહ પ્રમુખ સમસ્ત દોષોનુ ઉન્મૂલન કરી સકળ (અતરંગ) કર્મમળને ટાળી મહા અતિશયધારી અરિહત પદ પ્રાપ્ત કર્યું છે, તે દેવાધિદેવનેજ આ ભવ સમુદ્રનો પાર પામવા માટે **શુદ્ધદેવ** તરીકે માનવા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ અતિ ઉજ્વળ રત્નત્રયીનુ અહોનિશ સેવન કરતા જેઓ નિર્દોષ મોક્ષમાર્ગમા પોતે પ્રવર્તે છે અને નિસ્પૃહપણે અન્ય યોગ્ય જનોને સહાય આપી તેમા પ્રવર્તાવે છે, તેવા **નિગ્રંથ-સાધુ મુનિરાજ જ** આ ભવ સમુદ્રને પોતે તરવાને તેમજ બીજાને તારવા સમર્થ હોવાથી માતા પિતાદિક કરતા અત્યત ઉપકારી જાણી **સદ્ગુરૂ** તરીકે તેમનેજ અવલબવા યોગ્ય છે તેવા શુદ્ધ સદ્ગુરૂનુ શરણ આદરી કઈક ભવ્યાત્માઓ તરી ગયા છે તીર્થંકર, ગણધર પ્રમુખ પ્રમાણિક પુરૂષોએ પ્રરૂપેલ દાન, શીલ, તપ અને ભાવના લક્ષણ અથવા સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર લક્ષણ **ધર્મજ** ભવ્યજનોને દુર્ગતિથી બચાવી સદ્ગતિ આપવા સમર્થ છે એમ સમજી અનન્ય શ્રદ્ધારૂપ શુદ્ધ પ્રેમથી ઉક્ત ધર્મનુ આરાધન કરી લઈ સ્વમાનવભવ સફળ કરવો એજ પૂર્વ પુણ્ય યોગે પ્રાપ્ત થયેલ સકળ સામગ્રીનુ સાર્થકપણુ છે પૂર્વોક્ત શુદ્ધ દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ ઉપર અનન્ય પ્રેમ ભક્તિથી અનાદિ મિથ્યાવાસના રૂપ **મિથ્યાત્વ** નાશ પામે છે, અને શુદ્ધ વાસના રૂપ **સમ્યક્ત્વ** પ્રગટે છે સમકિત રૂચિ જીવ સ્વકલ્યાણાર્થ નીચેની ગાથાનુ સદાય રટન કરે છે

" अरिहंतो मह देवो, जावज्जीव सुसाहुणो गुरुणो,
जिन पन्नत्त तत्त, इय सम्मत्त मअे गहियं "

અથવા શુદ્ધ દેવ, ગુરૂ, અને ધર્મનો જેમા સારી રીતે સમાવેશ થયેલો છે એવા **નવપદ રૂપ નવકાર મહામંત્રનો** તે સદાય જાપ કર્યા કરે છે ઉક્ત મહામંત્રનો પ્રભાવ અચિન્ત્ય જાણી કોઈ કોઈ મહાનુભાવો તેનો નવલક્ષ (૯ લાખ) જાપ સ્થિરતાથી ગણે છે અથવા તો શ્વાસોશ્વાસમા તેનુજ રટન કરે છે મહામગળકારી નવકાર મંત્રાદિકનો પ્રમાદ રહિત જાપ કરવાથી શુભ અભ્યાસ યોગે તેમનુ સમાધિ યુક્ત મરણ થવુ સભવે છે તેથી તેવો અભ્યાસ બહુ જરૂરનો છે

ઉક્ત સમ્યક્ત્વની રક્ષા તેમજ પુષ્ટિ માટે ભવ્યજનોએ નીચેની **નિયમાવળી** લક્ષમા રાખવી

૧ શુદ્ધ વસ્ત્રાદિક ધારણ કરી શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને ભેટવા નિયમસર જવુ, અને વળી બની શકે ત્યા સુધી જયણા (જીવરક્ષા) પૂર્વક શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરી ઉત્તમ દ્રવ્યો (પૂજોપગરણ) મેળવી શ્રી જિનેશ્વર દેવની ત્રિકાળ પૂજા-અર્ચા પણ કરવી જ્યા નજદીક દેરાસર પ્રમુખનો યોગ ન હોય ત્યા ઇશાન કોણ તરફ **શ્રી સીમધર** પ્રભુ સન્મુખ રહી સ્થિરતા પૂર્વક સ્તુતિ-સ્તોત્ર સહિત વિશાળ ચૈત્યવદન કરવુ અથવા નવપદ (સિદ્ધચક્ર) પ્રમુખની સ્થાપના સ્થાપી અતર લક્ષ રાખી નિત્ય નિયમ સાચવવો

૨ **અખડ ઉત્તરાસગ પ્રમુખ પાચ અભિગમ** સાચવી, શ્રી સદ્ગુરૂના દર્શન વદનાર્થે તેમજ બની શકે ત્યાસુધી ધર્મદેશના સાભળવા, વ્રત, પચ્ચખાણ કરવા, તેમજ સામાયક, પૌષધ, પ્રતિક્રમણાદિક ધર્મ કરણી નિવૃત્તિથી કરવા નિયમસર જવુ અને ત્યા અતિઆદરપૂર્વક ગુરૂ મુદ્રા સામીજ દ્રષ્ટિસ્થાપી, વિકથાદિક પ્રમાદ પરિહરી સઘ-સાધર્મિક સમુદાય સાથે અપૂર્વ જ્ઞાનાદિક ગુણોનો અદ્ભૂત લાભ લેવો

૩ આપણી ધર્મ વૃત્તિ સદાય સતેજ રહે, તેમા ખામી આવવા ન પામે તેટલા માટે સાવધાનપણે નિત્ય નિયમ પાળવા ઉપરાત પર્વ દિવસો અને કલ્યાણક દિવસોમા વિશેષે કરીને તીર્થયાના પૂજા પ્રભા

વનાયોગે દાન શીલ તપ અને ભાવના પ્રમુખ શુદ્ધ ધર્મની વૃદ્ધિ કરવી સ ધ–સાધર્મિક જનોની યથાયોગ્ય ભક્તિ કરવી તેમજ આપણી ધર્મ કરણીના અ તર ગ હેતુ સમજી લક્ષ રાખી વિધિ સહિત તે પ્રેમપૂર્વક કરવા દિન દિન ખપ કરવો

૪ **ધર્મરત્ન પ્રકરણ**મા શ્રી **શાન્તિસૂરિજી**એ કહેલા અ ક્ષુદ્રતાદિક ઉત્તમ ૨૧ ગુણો આપણામા સ પૂર્ણ ખીલી નીકળે, ક્ષુદ્રતાદિક દોષ માત્ર સમૂળગા દૂર થઇ જાય,તેમજ શ્રી **હરિભદ્રસૂરિજીએ ધર્મબિન્દુ** પ્રમુખ ગ્ર થોમા સ્પષ્ટપણે બતાવેલા માર્ગાનુસારીપણાના ૩૫ લક્ષણો (સત્ય, પ્રમાણીકતા, નમ્રતા પ્રમુખ) જેમ આપણામા સ પૂર્ણ આવી શકે તેમ રાત દિન લક્ષ રાખી સરલ અકુટીલ વ્યવહાર સેવવો

૫ પૂર્વાચાર્ય રચિત **સમ્યકત્વ સિત્તરી**ના આધારે **મહો પાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજીએ** કરેલ **સમકિતની ૬૭ બોલની સઝાય** સારી રીતે અર્થ સહિત અવધારી સમકિતને શોભાવનારા કારણો સદાય સેવવા અને મલિનતા કરનારા કારણો સદાય તજવા પુરતી કાળજી રાખવી જેમ જેમ ઉલટભેર ખ તથી તેનો અભ્યાસ કરવામા આવશે તેમ તેમ આત્મામા સ્વભાવિક ગુણોની પ્રાપ્તિ થતીજ જશે, અને અનુક્રમે ઉત્તમ પાચ લક્ષણોવાળુ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વ ઝળહળતુ આત્મામા પ્રગટ થશે

૬ ૧ શમ, ૨, સ વેગ, ૩ નિર્વેદ, ૪ અનુક પા અને ૫ આસ્તિક્તા આ પાચ તેના ઉત્તમ લક્ષણ છે તેનો હરહમેશ સારી રીતે અભ્યાસ રાખવો તેમા પ્રમાદ એટલે ગફલત કરવી નહિ

(૧) અપરાધી જીવનુ પણ અ તરથી અણહિત નહિં ઇચ્છતા બની શકે તેટલુ તેનુ હિતજ થાય તેમ આપણા મન, વચન અને કાયાનો સદ્ઉપયોગ કરવો અને કરાવવો

(૨) દુનીયામા દેખાતા દેવતા પ્રમુખના સુખ પણ ક્ષણભ ગુર જાણી તેવા સુખને પરિણામે અસાર સમજી તેમા રતિ કર્યા વગર કેવળ મોક્ષના શાશ્વત સુખમાજ પ્રીતિ જોડવી

(૩) કર્મ વશ સ સારને [illegible]

લેખી, પ્રાપ્ત સુખ દુ ખમા સમભાવ રાખી મ સાર બ ધનથી મુક્ત થવા તીન અભિલાષા રાખવી

(૪) દીન-દુ ખી અનાથ જનોને યથોચિત અન્ન વસ્ત્રાદિકની સહાય કરવા રૂપ **દ્રવ્ય દયા** અને યોગ્ય જીવોને ધર્મના માર્ગે ચડાવી કાયમ માટે તેમને દુ ખ મુક્ત કરવા રૂપ **ભાવ દયા** સદાય દીલમા ધારવી અ તર લક્ષથી કરવામા આવતી ઉભય દયા, હિતકારીજ છે

(૫) સવથા રાગ દ્વેષ વર્જિત સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી જિનેશ્વર ભગવાને જે જે અમૃત વચન કહ્યા છે તે સવથા સત્યજ છે એવી અચળ શ્રદ્ધા અત્ય ત આદરથી સેવવી યુક્ત છે

(૬) પવિત્ર જિનશાસનને દીપાવનાર, જિન આજ્ઞાને અખ ડ ધારનાર અને સમગ્ર ગુણના આધાર રૂપ શ્રી તીર્થકર ભગવાનને પણ માન્ય, શ્રી ચતુર્વિધ સ ઘનુ પૂર્ણ પ્રેમથી વાત્સ ય કરવુ પ્રભુની પવિત્ર આજ્ઞાને પ્રાણની જેમ પાળનાર સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા રૂપ શ્રી સ ઘનો જેમ અભ્યુદય થાય તેમ લક્ષ રાખી પ્રવતવુ

(૭) અનાદિ મિથ્યાત્વ કષાય, પ્રબળ પુરૂષાર્થ વગર ટાળી શકાય નહીં માટે અન ત દુ ખદાયક તે દોષોને દૂર કરવા સર્વ સામ ર્થ્ય ફોરવવા ચુકવુ નહીં, અને ચિંતામણી રત્નથી પણ અધિક સુખ દાયક સમ્યકત્વ પામી તેને પ્રાણની પેરે સાચવવુ પર તુ મૂર્ખની પેરે તેને પ્રમાદથી ગમાવી દેવુ નહીં કેમકે સમકિત સહિતજ સકળ ધર્મ કરણી-વ્રત નિયમ પ્રમુખ મોક્ષદાયક થઈ શકે છે

સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત.

(પ્રથમ અણુવ્રત.)

સૂક્ષ્મ અને બાદર ત્રસ અને સ્થાવર એમ બે પ્રકારના પ્રાણીઓ છે તેમનો **અતિપાત** એટલે નાશ કરવો તે **પ્રાણાતિપાત** કહેવાય છે જીવહિંસા એ તેનુ બીજુ નામ છે તે થકી વિરમવુ એટલે જીવ હિંસાનો ત્યાગ કરવો, એ પ્રથમ વ્રત છે મુનિરાજ તો તે વ્રત સંપૂર્ણ પાળી શકે માટે તેમનુ તે વ્રત **મહાવ્રત** કહેવાય છે ત્યારે ગૃહસ્થ ફક્ત તેને અંશથીજ પાળી શકે છે માટે તે અણુવ્રત કહેવાય છે ગૃહસ્થથી પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ રૂપ સ્થાવર જીવોની સર્વથા રક્ષા થવી શક્ય નથી તેથી તે ત્રસ જીવોની જ રક્ષા કરી શકે તેમા પણ વિશેષે કરીને નિરપરાધી જીવનીજ રક્ષા કરી શકે છે તે પણ ગૃહસ્થ સંબંધી આરંભ સમારંભ વ્યાપાર વણજ તેમજ ઔષધ ભેષજના પ્રસંગ ટાળી ફક્ત ઇરાદા પૂર્વક તે ત્રસ જીવોને હણવાની બુદ્ધિથી નહિ હણવાનો નિયમ પાળી શકે છે આવી રીતે ગૃહસ્થ બહુ તો મુનિરાજની અપેક્ષાએ ફક્ત સવા વસાનીજ દયા પાળી શકે છે પરમાર્થથી જોતા તો મુનિરાજની દયા અનંતી છે

હેતુ—'સર્વ જીવો જીવિત ઇચ્છે છે કોઇ મરણ ઇચ્છતા નથી એમ સમજીનેજ મુનિ જનો ઘોર પ્રાણિવધનો સર્વથા ત્યાગ કરે છે' જીવવાની લાગણી સહુને સરખી છે તેથી કોઇના કિંમતી પ્રાણ હરી લેવા જેવુ કોઇ ઉગ્ર પાપ નથી તેમજ સર્વથી બીજા પ્રાણ બચાવવા જેવુ બીજુ ઉત્તમ સુકૃત નથી તેથી કોઇ પણ પ્રાણી ઉપર વૈરભાવ નહિ ધારતા મૈત્રી યા સમાન ભાવ જ ધારવો જોઇએ દુખી જીવોના

દુ ખ દૂર કરવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરવો જોઇએ તેમજ 'સર્વ જીવ સદાય સન્માર્ગ સેવી સર્વથા સુખી થાઓ ! કોઈ કદાપિ દુ ખી ન થાઓ !' એવી ઉત્તમ ભાવના સદાય દીલમા રાખવી જોઇએ એવી ઉત્તમ ભાવનાથી તેમજ ભાવનાનુસારે શુભવર્તનથી આપણુ અ ત કરણ અત્યત ઉદાર, દયાળુ અને નિર્મળ બને છે તેથી આપણે સહેજે ઉત્તમ ધર્મના અધિકારી બનીએ છીએ

સાર—ઉપલી હકીકતથી સમજી શકાય એવુ છે કે આપણે આપણા પ્રાણ સમાન પરના પ્રાણ લેખવા આપણા કલ્પિત સ્વાર્થની ખાતર કે પ્રમાદ વશ બની કોઈ પણ પ્રાણીની લાગણી દુ ખાય તેવુ અકૃત્ય કરવુ નહિ પરનિદા-પારકા અવર્ણવાદ બોલવાથી સદતર દૂરજ રહેવુ કોઇની ઉપર કૂડુ કલક ચઢાવવુજ નહિ જ્યારે જ્યારે પરને પીડાકારી કાર્યનો પ્રસ ગ આવે ત્યારે અ તરમા વિચારવુ કે 'જેવુ આપણુ ને દુ ખ થાય તેવુ સહુને થાય' એમ સમજી કોઇના પ્રત્યે પ્રતિકૂળ વર્તન ચલાવવુજ નહિ સાથે એમ પણ સમજી રાખવુ કે જેવા કઠોર પરિણામથી જીવ પાપ કર્મ કરે છે તેવુ જ માઠુ ફળ તેને પરિણામે ભોગવવુ પડે છે પાપ કરતા જીવ પાછુ વાળી જોતા નથી પછી જ્યારે ફળ ભોગવવાનો વખત આવે ત્યારે લમણે હાથ દઈને રોવે છે તેથી જ્ઞાની પુરૂષો કહે છે કે 'તમે કર્મ કરતાજ વિચાર રાખો, કેમકે કરેલા કર્મ પ્રમાણે તેનુ ફળ તમારેજ ભોગવવુ પડશે તેમા કશુ ચાલશે નહિ માટે ચેતો!' તેમા પણ ઉભય લોક વિરૂદ્ધ સાત જાતના મહાવ્યસનો તો પ્રથમ પહેલેજ તજવા જોઇએ ' માસ, મદિરા, શિકાર, ચોરી, જુગાર, પરસ્ત્રી, અને વેશ્યાગમન, એ સાત ભુડા વ્યસનો જીવને ઘોરાતિઘોર નરકમા ખેચી જાય છે માટે તે અવશ્ય તજવા અને આપણા મિત્રાદિક સ બ ધીઓને પણ સમજાવી તજાવવા પ્રયત્ન કરવો

કુમારપાળ ભૂપાળે પોતાના વિશાળ રાજ્યમાથી ઉક્ત સાત વ્યસનો સદતર દૂર કરાવ્યા હતા, તો સહુ સજ્જનોએ સ્વસ્વગૃહમાથી તો તે તે વ્યસનોને સદતર દૂર કરવા યુક્તજ છે

ક્ષણિક અને કલ્પિત સુખ કે સ્વાર્થની ખાતર નરકાદિકના અનંત દુ ખ કોણ સમજુ ભોગવવા ખુશી હોય ? નજ હોય દરેક વ્યસન અનર્થકારી જાણી તેને જલદી દૂર કરવા પૂરતી કાળજી રાખવી જોઈએ સ્વહિત ચાહનારે તેમા પ્રમાદ કરવો ઘટિત નથી પ્રથમ અહિંસાવ્રતને પાળવા ઇચ્છનાર સદ્ગૃહસ્થે બની શકે તેટલે દરજ્જે ત્રસજીવોની રક્ષાપૂર્વક પૃથ્વી આદિક સ્થાવર જીવોની પણ બનતી રક્ષા કરવા કાળજી રાખવી જોઈએ મહા આરંભ સમારંભ બનતા સુધી વર્જવા જોઇએ મધ, માખણ, રાત્રિભોજન, બોળ અથાણુ, વીદળ, રીંગણા, પંચઉદુંબર પ્રમુખ બાવીશ અભક્ષ્ય અને આદુ, મૂળા, ગાજર, ગળો, લસણ પ્રમુખ બત્રીશ અનંતકાયનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ પાણી પણ ગળ્યા વગર પીવુ કે વાવરવુ ન જોઇએ હરેક બાબત જયણા (જીવ રક્ષા) સહિત કરતા પ્રથમ વ્રતની શુદ્ધિ અને પુષ્ટિ થાય છે બીજા બધા વ્રતો પણ અહિંસા વ્રતની પુષ્ટિ માટેજ છે તેના પાંચ અતિચાર સમજીને તજવા એમ સર્વ વ્રત આશ્રી સ્વયમેવ સમજી લેવુ

સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ વ્રત.

(બીજુ અણુવ્રત.)

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, ભય કે હાસ્ય યોગે મોહવશ જીવ જૂઠુ બોલે છે તેનો સર્વથા ત્યાગ કષાયરહિત મુનિ-મહાત્માજ કરી શકે છે તેથી તેમનુ સત્ય વ્રત મહાવ્રત કહેવાય છે ગૃહસ્થ-શ્રાવક તે મુજબ સર્વથા સત્ય વ્રત પાળી ન શકે તેથી તેનુ વ્રત અણુવ્રત કહેવાય છે સંસાર વ્યવહારમા પણ અતિ હાનિકારક એવા પાંચ-

૧ કન્યાલીક (કન્યા સંબંધી સગપણ વિવાહાદિક પ્રસંગે જૂઠુ બોલવુ)

૨ ગવાલીક (ગાય ભેંસ પ્રમુખ ચોપગા જાનવર સંબંધી લેવડદેવડમા જૂઠુ બોલવુ)

૩ ભુમ્યનીક (ખેતર, વાડી, ગૃહ, હાટ, વખાર પ્રમુખ ભૂમિના સંબંધે જૂઠુ બોલવુ)

૪ થાપણ મોસો (આપણા ઉપર વિશ્વાસ રાખી બીજાએ મૂકેલી થાપણનો ઇનકાર કરવો)

૫ કૂડી સાખ (ઇન્સાફની કોર્ટમા કે બીજા તેવાજ પ્રસંગે ખોટી સાક્ષી ભરવી)

એ પાચ મ્હોટા જૂઠાણા અવશ્ય તજવા યોગ્ય છે પરમાર્થ દૃષ્ટિથી જોતા તો શુદ્ધ દેવ ગુરૂની આજ્ઞા-વિરૂદ્ધ આપ મતિથી ઉત્સૂત્ર વચન તેમજ ઉત્સૂત્ર (શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ) વર્તન પણ અવશ્ય પરિહરવા યોગ્યજ છે ભવ ભીરૂ યા પાપ ભીરૂનુ એ ખાસ કર્તવ્ય છે મુનિ-મહાત્માઓને તો ક્ષણે ક્ષણે તેવા લક્ષની ખાસ જરૂર છે

હેતુ—અસત્યનો અનાદર કરી સત્ય હિત મિત ભાષણ કરનારનો વ્યવહાર ઘણો સરલ થઇ શકે છે તેના ઘણા વિઘ્નો મહેજે દૂર થઈ જાય છે ગમે તેવી મુશીબત વેઠીને પણ સત્યની ટેક સાચવી રાખનાર અંતે જય કમળા વરે છે સત્યવાદીનો સહુ કોઈ વિશ્વાસ કરે છે દેવ દાનવ પ્રમુખ પણ તેને સહ યભૂત થાય છે પોતાનુ વચન પાળવા યુધિષ્ઠિર પ્રમુખ વીર પુરૂષોએ બહુ બહુ કષ્ટ સહ્યુ છે પરંતુ છેવટે તેમનોજ જય થયો છે શ્રીમાન્ કાલિકસૂરિજીએ પ્રાણાંત ઉપસર્ગ જાણ્યા છતા સત્યની ટેક છોડી નહિ તો તેમનો યશવાદ સર્વત્ર પસરી રહ્યો છે અને વસુરાજાએ કેવળ દાક્ષિણ્યતાથી અસત્ય યા મિશ્ર ભાષણ કર્યુ તો તેથી તેના બહુ બૂરા હાલ થયા તેના અન્યાયથી દેવતાએ તેને સિંહાસન ઉપરથી નીચે પાડી લોહી વમતો કરી લીધો, જેના પરિણામે તે મરીને નરક ગતિમા ગયો સત્ય સ્વભાવિક વચન સાકર કે અમૃત જેવુ મિષ્ટ અને સુખદાયી નિવડે છે ત્યારે કૂટ-અસત્ય વચન વિષ્ટા કે વિખ જેવુ કેવળ અનિષ્ટ અનર્થકારી થાય છે જેણે ક્ષીર કે અમૃતનુ પાન કર્યુ હોય તેને હલાહલ વિખનુ પાન કરવુ કેમ ગમે ? સત્યવાદી સર્વત્ર સત્કાર પામે છે ત્યારે અસત્યવાદી હડકાયા

કુતરાની જેમ જ્યા ત્યા અપમાન પામે છે—અસત્યવાદીનો કોઇ કયાઈ વિશ્વાસ કરતુ નથી

સાર—આ લોક તેમજ પરલોક સબંધી સુખ સપત્તિ ઇચ્છનાર દરેક શખ્સે ઉત્તમ પ્રકારના સત્યનાજ ધોરણે ચાલવુ શ્રેષ્ઠ છે સત્યની દઢ ટેક રાખનાર જગતમા વિશ્વાસ પાત્ર બની મ્હોટી પ્રતિષ્ઠા પામે છે તેમજ વ્યવહારમા પણ તેને કશી મુશીબત નડતી નથી વળી સત્યના પ્રભાવે ઉંચી આટ બધાઇ જવાથી વ્યાપાર વણજમા સારી કમાણી કરી પૈસે ટકે પણ તે સુખી થાય છે પ્રિય અને હિત કર સત્ય વાણી વદનાર જીવ પવિત્ર ધર્મનો અધિકારી બને છે સત્યના પ્રભાવે શત્રુ પણ મિત્ર થઇ જાય છે મતલબ કે કોઈ પણ સત્યવાદીનો પરાભવ કરી શકતુ નથી ખરી આપત્તિ વખતે સત્યવાદીની પૂરી કસોટી થાય છે તેવે પ્રસગે વળી સુવર્ણની પેરે સત્યવાદીની અધિક શુદ્ધિ થાય છે શાસ્ત્રકાર કહે છે કે 'સત્ય-ધર્મની ખાતર પ્રાણ તજવા સારા પણ પ્રાણ અર્થે (સ્વાર્થની ખાતર) સત્ય-ધર્મનો કદાપિ ત્યાગ કરવો નહિ ' સત્યનેજ અવલબી એવી ઉત્તમ ટેક સાચવનાર સજ્જનોનુજ જીવિત સફળ ગણાય છે, એમ સમજી શાણા માણસોએ અનાદિ કૂટ અભ્યાસથી ચાલી આવતી અસત્ય બોલવાની ટેવ તજી દઇને પવિત્ર સત્ય વ્રત પાળવા પૂરતો અભ્યાસ પાડી, તેવીજ પ્રતિજ્ઞા આદરી, જીવિત પર્યંત ઉકત વ્રતનુ અવશ્ય આરાધન કરવુ જોઇએ તેથી પોતાને, કુટુબને, જ્ઞાતિને યાવત્ સમાજને પણ ઘણોજ ફાયદો થશે જેમ માઠા અવગુણની માઠી અસર બીજાને થાય છે તેમ સારા સદ્ગુણોની સારી અસર પણ અન્યને તેવી રીતે થાય છે સમાજનુ ભલુ ઇચ્છનારે સમાજના અગભૂત પોતાનેજ પ્રથમ સન્માર્ગમા સ્થાપી પોતાનુ, પોતાના સ્વજન કુટુબનુ તેમજ પોતાની જ્ઞાતિ પ્રમુખનુ બની શકે તેટલુ ભલુ કરવા ખત રાખવી જોઈએ જો એમ ન કરીએ તો સમાજ સુધારાની ઇચ્છા આકાશ પુષ્પની જેવી કેવળ કલ્પના માત્રજ હોવાથી નકામી છે 'Charity begins at home' એ ઇંગ્રેજી કહેવત વિસરી જવી જોઇએ નહિ વળી કહેવાય છે કે 'સાચને આચ નહિ ' સત્ય વચનજ જીવને સહજ સોહાય છે

અસત્ય બોલતા અંતઃકરણ પણુ ના કહેતુ હોય તેમ જણાય છે અ સત્ય બોલતા મનમા શંકા-સંકોચ આવે છે તેજ જણાવે છે કે શુદ્ધ અંતઃકરણને સત્ય વગર બીજુ કશુ રૂચતુજ નથી તેમ છતા મૂર્ખ માનવીઓ જૂઠ બોલી એક જૂઠાણાની ખાતર સેકડો કુયુક્તિઓ કરી 'તે સત્ય છે' એમ સાબીત કરવા અજ્ઞાન વશ મથે છે-અંતે પણ 'હુ કહુ છુ સત્ય' એમ દલીલ કરે છે વળી એવી ભાજગડ-માથાકુટ કરતા જૂઠ બોલનારના મનમા કદાચ પસ્તાવો થાય છે તો તે બીજી વખત વિચારીને બોલે છે પરંતુ જૂઠ બોલવાથી સામાનો વિશ્વાસ ઉઠી જાય છે તેથી તે કદાચ ફરીને સાચુ જ બોલે તોપણુ તે તેનુ સાચ માર્યુંજ જાય છે માટે સહૃદય (શાણા) માણસોએ પ્રથમથીજ સત્ય બોલવાની ઉત્તમ ટેવ પાડવી અને તેવી ટેવને ટેકથી નભાવી રાખવામા ગફલત કરવી નહિ સત્યવાદીને ન્યાયસર-પ્રમાણિકપણે વર્તવાની પૂરી જરૂર રહે છે તેણે જરૂર પડે તેટલુજ હિતાહિતનો વિચાર કરી પ્રિય-મધુર સત્ય વચનજ ઉચ્ચરવુ જોઈએ

સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણ વ્રત

(ત્રીજુ અણુવ્રત)

અદત્ત એટલે કોઈએ નહિ દીધેલુ તેનુ **આદાન** એટલે ગ્રહણ કરવુ મતલબ કે પરાઈ વસ્તુ ધણીની રજા વગર પોતાની મેળે લઈ લેવી, એ તેનો સામાન્ય અર્થ છે ગૃહસ્થ પ્રાય ઉક્ત અર્થ અનુસારે સ્થૂલપણેજ વ્રત પાળી શકે છે મુનિજનો તો શુદ્ધ દેવગુરૂની અનુમતિ જેમા ન હોય તે વસ્તુ તેમજ તેમની અનુમતિવાળી વસ્તુ પણ જેના કબજામા હોય તેની અનુમતિ ન હોય તે વસ્તુ તથા તેની પણ અનુમતિ હોય છતા જે વસ્તુ સજીવ અથવા મિશ્ર (તદ્દન નિર્જીવ ન હોય તેવી) હોય તે મળે તોપણુ ગ્રહી શકે નહીં મુનિજનોનુ આવુ દુધર (કઠણ) વ્રત ત્રીજા મહાવ્રત તરીકે ઓળખાય

છે, તેની અપેક્ષાએ ગૃહસ્થનુ સ્થૂલવત અણુવ્રત કહેવાય છે તેમા ગૃહસ્થે ચોરી સબધી નીચેના નિયમો ખાસ લક્ષમા રાખી પ્રમાણિકપણુ આચરવુ જોઇએ. તેથી તેને વ્યવહારમા બહુજ સુલભતા અને સુખશાતિ પ્રાપ્ત થાય છે અને તે નિયમોનુ ઉલ્લઘન કરનારને અનેક પ્રકારની અણચિંતી આફતો આવી ઉભી થાય છે કે જેના પરિણામે પોતે તથા પોતાના કુટુબાદિક ખરાબ થાય છે અને છેવટે તેને નીચી ગતિમા પણ જવુ પડે છે

ત્રીજા વ્રતના રક્ષણ માટે
ખાસ લક્ષમા રાખવા યોગ્ય નીતિના નિયમો.

૧ કોઇનુ ખાતર પાડવુ નહિ તેમજ બીજા પાસે પડાવવુ નહિ

૨ ચોરાઉ માલ જાણી જોઇને લેવો નહિ તેમજ તેવો સકેત કરવો નહિ.

૩ કોઇની ખોવાએલી, પડી ગયેલી કે વિસરી ગયેલી વસ્તુ છુપાવવી નહિ

૪ દાણચોરી કરવી નહિ, તેમજ તેમ કરવા બીજાને ખોટી શિખામણ દેવી નહિ

૫ કૂડા કાટલા માન માપા કરી પરવચન કરવુ કે કરાવવુ નહિ

૬ પારકી થાપણ ઓળવવી નહિ તથા તેમ કરવા કોઇને ખોટી સલાહ આપવી નહિ

૭ કોઈની લાચ-રૂશ્વત લેવી નહિ તેમજ લેવરાવવી નહિ

૮ આપણામા વિશ્વાસ-ભરુસો રાખનારનો કદાપિ વિશ્વાસઘાત કરવો નહિ

૯ માતા, પિતા, પુત્ર, મિત્ર, કે કલત્ર (સ્ત્રી) સાથે ઠગાઇ કરવી નહિ

૧૦ રાજાની આજ્ઞાનુ ઉલ્લઘન કરી ન કરવાનુ કામ કરવુ નહિ

૧૧ વ્યાપાર વણજમા દગો ફટકો કરવો નહિ, સરલ વ્યવહાર રાખવો

હેતુ—પ્રમાણિકપણે ઉપર મુજબ વ્યવહાર સેવનાર ઉત્તમ પ્રકારની ઇજ્જત આબરૂ મેળવે છે યાવત્ રાજમાન્ય પણ થાય છે અને માર્ગાનુસારીપણાના લક્ષણ ધારવા વડે તે પવિત્ર ધર્મનો અધિકારી થઈ અંતે સદ્ગતિ પામે છે તેથી વિરૂદ્ધ વર્તનાર-અનીતિ-અન્યાયને સેવનાર આ લોકમાં અપજશ-અપમાન પામે છે અને વખતે રાજ દડને પણ ભોગવે છે તેમજ કેવળ આર્ત રાૈદ્રધ્યાન વશ કમોતે મરીને મહા માઠી ગતિને પામેછે

સાર—જો ગૃહસ્થાશ્રમમાં કંઇ પણ સુખી થવુ હોય, લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવી હોય, પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીને ટકાવી રાખવી હોયતેમજ પુણ્ય યોગે પ્રાપ્ત થયેલી લક્ષ્મીનો લાહો લઇ સદ્ગતિ સાધવી હોય તો સઘળુ કુડકપટ પરવચન દગો ફટકો તજી દઇ કેવળ ન્યાય નીતિથી સરલ વ્યવહારનુ જ સેવન કરો ! થોડુ કે ઘણુ જે કંઈ ન્યાયના માર્ગે મળે તેવી સતોષ રાખો! અનીતિથી ઘણુ મેળવવાનો ખોટો લોભ તજીદો એવો ખોટો લોભજ જીવને દુર્ગતિમા લઇ જનાર છે જે પોતાના પુન્યમા નથીજ તે કોટિ ઉપાય કરતા પણ કદાપિ મળી શકવાનુ નથી અને જે લલાટમા લખાયેલુ છે તે અનીતિ નહિ સેવતા કેવળ ન્યાય નીતિથીજ ચાલતા સેહેજે મળશે તેથી લક્ષ્મી માટે પણ ન્યાય મુજબજ ઉદ્યમ સેવવો યુક્ત છે સતોષીનેજ ખરૂ સુખ છે પુણીયો શેઠ જેવો સુખી હતો તેના અનતમા અશે પણ મમ્મણ શેઠ સુખીયો ન હતો મળણ કે એક સતોષી ત્યારે બીજો મહા લોભી હતો પુણીયો થોડામાથી પણ થોડુ ધર્મ માર્ગે વાવરવા ઇચ્છતો અને મમ્મણ જેનુ તેનુ પણ લેવા ઇચ્છતો પરિણામે એકની સદ્ગતિ અને બીજાની મહા માઠી ગતિ થઇ બીજુ વળી ચોર ક્યાય ઠરીને જેમી શકતો નથી, શાંતિથી ખાઇ શકતો નથી તેમજ નિરાતે ઉંઘી શકતો નથી તેનુ મન ચકડોળે ફર્યાજ કરે છે તે કાગડાની જેમ ખોટો લાગ શોધતોજ ફરે છે કોઈક વખત ફાવી જાય છે તો કોઈક વખત વગર ભાડાની કોટડી (જેલ)મા અને ક્વચિત્ તો કાળા પાણીએ (દેશનિકાલ) કે યમના મદિરે ઇચ્છા વગર

પ્રયાણ કરે છે આવાં દ્રષ્ટાંતનો અપ્રખ્યાબંધ નજરે પડે છે તે જોઈ શાણા માણસે તેવા અપલક્ષણ થકી પાછા ઓસરવુ જોઈએ અને તેવી કુટેવને સદાને માટે છોડી દેવી જોઇએ અનીતિથી મેળવેલુ ધન વધારે વખત ટકતુ નથી પણ થોડાજ વખતમા આગલા ધનને પણ સાથે લઇ અલોપ થઇ જાય છે વળી અન્યાય-દ્રવ્યથી મતિ મલીન થાય છે અને મલીન મનથી અર્પેલુ ધન ફળીભૂત થઇ શકતુ નથી, ત્યારે ન્યાય-દ્રવ્યથી મતિ સુધરે છે-નિર્મળ થાય છે, શુભભાવના સ્ફુરે છે, અને શુભ ભાવના યુકત કરેલી દાનાદિક કરણી સઘળી લેખે થાય છે તેનાથી પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય બંધાય છે, જેના પરિણામે જીવ સદ્ગતિ સાથી શીઘ્ર મોક્ષપદનો પણ અધિકારી થઈ શકે છે ઉપરની હકીકત ઉપરથી સાફ સમજી શકાય છે કે અનીતિ એ અનેક આપદાનોજ ધોરી માર્ગ છે ત્યારે ન્યાય-નીતિ એ ઉત્તમ સંપદા પામવાનો અકસીર ઉપાય છે હવે જે તમને ગમે તે માર્ગ અંગીકાર કરો ! તમને સુખ ઇષ્ટ છે કે દુ ખ ? તમે સદ્ગતિ ચાહો છો કે દુર્ગતિ ? તમે ધર્મ ચાહો છો કે અધર્મ ? જો સુખ, સદ્ગતિ અને ધર્મનીજ ચાહના કરતા હો તો તો અન્યાય-અનીતિરૂપ ઉગ્ર ઝેરને ઉંડા કુવામા ફેંકી દો અને ઉત્તમ પ્રકારની પ્રમાણિકતારૂપ અમૃતનુજ આસ્વાદન કરો તેનાથી તમને સર્વ પ્રકારે સુખ શાંતિ પ્રકટશે અને તમારૂ સદાચરણ દેખી-નીહાળી, તમારા સંતાન, કુટુંબી, જ્ઞાતિજનો પ્રમુખ અનેક સદાચરણી બની સુખ શાન્તિના ભાગી થશે. આથી વધારે ઉપકારક બીજુ શુ હોઈ શકે ? નિશ્ચય દૃષ્ટિથી વિચારતાતો સ્વભાવથી વિરૂદ્ધ વિભાવ પ્રવર્તન કરવુ તેને બીજા શબ્દોમા બોલિયે તો સ્વગુણ પ્રતિબંધક જડ વસ્તુનો આદર કરવો અને એમ કરવાથી રાગ દ્વેષ અને મોહાદિક વિકાર વશ બની કર્મની વર્ગણાઓ આત્મસાત્ કરવી તે અદત્તાદાનજ કહેવાય તે વાત લક્ષમા રાખી અનાદિ કુટ અભ્યાસ વારવા જેમ બને તેમ ખંતથી પ્રમાણિકપણાનુ ઉત્તમ ધોરણ આદરવુ પ્રમાણિકપણે વર્તનાર સત્પુરૂષજ ચતુર્થવ્રતનુ પણ યથાર્થ સેવન કરી શકે

સ્વદારા સંતોષ અથવા સ્થૂલ મૈથુન વિરમણ વ્રત.

(ચતુર્થ અણુવ્રત.)

દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી કામભોગની તૃષ્ણા તજી સહજ સંતોષ વૃત્તિ ભજવી–વિષય વિકારને વશ નહિ થતા તેને સ્વ વશ કરી લેવા, તે કામ દુષ્કર છતા મુનિ મહાત્માઓ તેમા વિજય મેળવે છે ઉત્તમ પ્રકારના જ્ઞાન કે જ્ઞાનીના આલંબનથી સાધુ પુરૂષો યથાર્થ બ્રહ્મચર્ય પાળી શકે છે મન વચન અને કાયાની ત્રિકરણ શુદ્ધિથી બ્રહ્મચર્ય પાળવુ તે અતિ દુષ્કર મહાવ્રત કહેવાયછે તે મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ગૃહસ્થનુ સ્વદારા–સંતોષ નામનુ વ્રત અણુવ્રત કહેવાય છે તેમા મુખ્યપણે સ્વસ્રી શિવાય દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી વિષય ભોગનો યથાયોગ્ય ત્યાગ કરવો પડે છે અનાદિ વિષય વાસનાનુ જોર મંદ પાડવા માટે તેમ કરવુ બહુજ જરૂરનુ છે મતલબ કે સ્વદારા સંતોષ યા સ્વપતિ સંતોષ વ્રતથી સ્વસ્રી કે સ્વપતિ શિવાય સમસ્ત સ્રીવર્ગને પુરૂષે સ્વમાતા સદૃશ લેખવો જોઇએ અને સમસ્ત પુરૂષવર્ગને સ્રીએ સ્વપિતા સમાન લેખવો જોઇએ તેમની સંગાતે કોઇપણ જાતની કામચેષ્ટાથી સદંતર દૂર રહેવુ જોઇએ તેમજ મન અને વચનને પણ બનતા સુધી કબજે રાખી નિર્વિકાર રાખવા જોઇએ સ્વસ્રી કે સ્વપતિના સંબંધમા પણ બની શકે તેટલી સંતોષ વૃત્તિ રાખી કામભોગમા થતી અતિ આસક્તિ વર્જવી જોઇએ તેમા પણ જ્યાંસુધી સ્રી પુરૂષ યોગ્ય સમસ્ત કળામા કુશળતા મેળવવા અભ્યાસ કરવાનો હોય ત્યાંસુધી પ્રથમ વયમા પુત્ર પુત્રી ઉભય સાવ નિર્વિકાર રહે તેજ ઇષ્ટ છે ઉમર લાયક થયા વગર પુત્ર પુત્રીના પરિણયનથી પરિણામ પ્રાય સારૂ આવતુંજ નથી કાચી વયના પુત્ર પુત્રીના સંબંધ જોડવાથી તેમની આત્મ ઉન્નતિમા અનેક અંતરાય ઉભા થાય છે, તે વાત માતપિતાદિક વડીલ જનોએ લક્ષમા રાખવીજ જોઇએ તેવીજ રીતે કજોડા, વૃદ્ધ વિવાહ પ્રમુખથી થતી પારાવાર હાનિ

પણ વિચારવી જોઇએ એકદર લાભાલાભનો વિચાર કરી સ્વપરહિત આચરવુ જોઇએ

હેતુ—અનાદિ અભ્યાસથી દૃઢ રૂઢ થયેલી વિષયવાસના એકાએક નિર્મૂળ થવી મુશ્કેલ છે, પરતુ તેને મદ કરવા શાસ્ત્રકારોએ બતાવેલ માર્ગ જો વિવેકથી આદરવામા આવે તો તે વિષય વાસના ઘટી શકે છે આટલા માટેજ સ્વદારા કે સ્વપતિ સતોષવ્રત સેવન કરવુ બહુ જરૂરનુ છે એ વ્રતના પ્રભાવથી સ્વદારા કે સ્વપતિ શિવાય તમામ સ્ત્રી પુરૂષો પ્રત્યે અન્યથા થતી કામવૃત્તિ સ્વત શમી જાય છે, અને મહેજે સતોષ વૃત્તિમા વધારો થાય છે કઇપણ નિયમ વગર પશુની પેરે સર્વત્ર સ્વચ્છદપણે કામભોગ સેવનાર અનેક પ્રકારની આપદાઓ પામે છે પૈસે ટકે ઘસાઇ જાય છે, આબરૂના કાકરા થાય છે, રાજદડ પામે છે અને કવચિત્ કમોતે મરી માઠા ધ્યાનથી દુર્ગતિમા જાય છે જે સતોષ વૃત્તિવાળા છે તે બહુ સુખી થાય છે જગતમા તેમનો જશવાદ ગવાય છે, દેવતા પણ તેમને સહાયભૂત થાય છે અને અતે શુભ ભાવ યુક્ત કાળ કરી સદ્ગતિ પામે છે મુનિમહારાજની પેરે મન વચન અને કાયાની ત્રિકરણ શુદ્ધિથી સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પાળવા અસમર્થ જનોએ ગૃહસ્થાશ્રમમા પણ રહી એક પત્નીવ્રત કે એક પતિવ્રત દૃઢ રીતે પાળી, બની શકે તેટલી સુશીલતાથી સતોષવૃત્તિ સેવવીજ જોઇએ જે સુશીલ સ્ત્રી સ્વપતિને સ્વસદાચરણથી સતોષ ઉપજાવી ધર્મકાર્યમાં સહાયભૂત બને છે 'તે ધર્મપત્ની' કહેવાય છે તેવીજ રીતે એક પત્નીવ્રત સેવનાર પતિએ પણ સ્વસ્ત્રીને સદૈવ નમી સતોષ પમાડી તેને દરેક રીતે ધર્મકાર્યમા સહાયભૂત થવુ જ જોઇએ આ પ્રકારની સ્ત્રી પતિની ફરજ તરફ પૂરતુ લક્ષ આપી જેમ પૂર્વની પ્રજા સુખી હતી તેમ સુખી થવા ઇચ્છનાર દરેક સ્ત્રી પતિએ અત્યારે પણ સ્વકર્તવ્ય તરફ પૂરતુ લક્ષ આપવુજ જોઇએ તત્ત્વદૃષ્ટિથી તપાસતા સ્ત્રી પતિનો સયોગસબધ એવાજ કોઇ શુભ હેતુથીજ નિર્મિત થયેલ છે તેનો ગેરઉપયોગ કરનાર સ્ત્રી પતિ પરિણામે સુખી થઇ શક્તાજ નથી જૂઓ ! વિષય તૃષ્ણાને વશ થઇ **સીતા જેવી મહા સતી** ઉપર કુડી નજરથી જોનાર અને તેને અપહરી

જનાર રાવણના કેવા હાલ થયા ? અને એક પત્નીવ્રતને અખંડ પાળી રાખનાર **રામચંદ્ર**નો અંતે કેટલો ઉદય થયો ? આ શિવાય શાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ **અનેક સતા અને સતીઓ**ના પવિત્ર દ્રષ્ટાંત બહુ જ મનન કરવા યોગ્ય છે ગમે તેવા વિષય સંયોગમાં પણ તેમણે પોતાના શીલવ્રતને કેવી દ્રઢતાથી સાચવી રાખેલ છે ? એ વાત ખાસ લક્ષમાં રાખી દરેક સ્ત્રી ભરતારે સુશીલતા સેવવાની પ્રબળ ઇચ્છા રાખવી જોઇએ દુનીયામાં રહેતા દુર્જનો ગમે તેવી લાલચો બતાવે તો પણ પોતાના પવિત્ર શીલવ્રતથી એક રંચ માત્ર સ્ખલિત થવું નહિં પોતાના પવિત્ર વ્રતને અખંડ રાખી પ્રાણનો ત્યાગ કરવો પણ શાસ્ત્રકારોએ વખાણ્યો છે કેમકે શીલાદિક ઉત્તમ વ્રત એજ અંતરંગ પ્રાણ છે બીજા તો કેવળ બાહ્ય પ્રાણજ છે ઉત્તમ વ્રત રૂપી અંતરંગ પ્રાણને ગુમાવી જે જીવે છે તે જીવતા છતા પણ મુવાજ જાણવા અને શીલાદિક ઉત્તમ વ્રતને અખંડ-અબાધિત રાખીને સ્વપ્રાણને તજે છે તે મુવા છતા પણ જીવતાજ જાણવા કેમકે આ લોકમાં તેમના ઉત્તમ ચરિત્રથી અખંડ કીર્તિ પસરે છે તેમજ તેમના પવિત્ર ચરિત્રનું અનુકરણ કરી અનેક ભવ્ય જનો આત્મ સુધારણા કરે છે, અને પરિણામે પરલોકમાં પણ ઉત્તમ પ્રકારની સુખ સંપદાને સહેજે પામે છે અપાર મહિમાવાળા શીલાદિક ઉત્તમ વ્રતના પ્રભાવે અગ્નિ પણ શીતળ થઇ જાય છે, વાઘ પણ બકરી જેવો (ગરીબ) થઇ જાય છે અને સાપ પણ ફૂલની માળ રૂપ થઈ જાય છે જૂઓ ! શીલના ઉત્તમ પ્રભાવથી **સુદર્શન શેઠની** શૂળી તૂટીને સિંહાસન થઇ ગયું ! **સિતા દેવી**ના શીલના પ્રભાવથી મહા અગ્નિ પણ જળ રૂપ થઇ ગયો મતલબ કે ઉત્તમ પ્રકારનું શીલ ચિંતામણી રત્નથી પણ અધિક મૂલ્યવાળું-અચિંત્ય ફળને આપવાવાળું જાણી ભવ્ય સ્ત્રી પુરૂષોએ અધિક આદરથી સેવન કરવા યોગ્ય છે

સાર—જો સમસ્ત પાપનો અંત કરવા અને સંપૂર્ણ સંપદા સ્વાધીન કરવા ઇચ્છતા હો તો હે ભવ્યજનો ! તમે ઉત્તમ **શીલ** રત્નનુંજ અહોનિશ આદરપૂર્વક સેવન કરો ! પરસ્ત્રીને સ્વમાતા, સ્વભગિની કે સ્વપુત્રી, તુલ્ય અને પરપતિને સ્વપિતા, સ્વભ્રાતા, કે

સ્વપુત્ર તુલ્યજ લેખો ! તેમના તરફ ફુડી નજરથી જોવાનુ પણ તજી દો વિષયસુખ સેવતા તો મુગ્ધ જનોને મીઠા લાગે છે પરતુ પરિણામે તે કિંપાકના ફળની જેમ પોતાના પ્રિય પ્રાણનો પણ વિનાશ કરાવે છે પ્રાપ્ત સુખ–સામગ્રીમા અસતોષ રાખી જે અજ્ઞાન જીવ અધિક સુખની ઇચ્છાથી પરસ્ત્રી, કુલાગના, વિધવા, વેશ્યા કે વૃદ્ધ, કન્યાદિકમા ગમન કરે છે તે બાપડા, જેમ પતગીયા સુખબુદ્ધિથી દીવામા જ પલાઇને બળી મરે છે તેમ પોતાના દુર્લભ પ્રાણાદિક પુન્યસામગ્રીનો હાથે કરી વિનાશ કરી દુર્ગતિમા જઇ દુ ખી થાય છે પરસ્ત્રી ગમનાદિક અકાર્યના આવા માઠા વિપાક જાણીને ચતુર જનો તેનાથી અદ તર દૂર રહી સ્વદારાસ તોષાદિક ઉત્તમ વ્રતને યથાવિધ પાળવા ઉદ્યમ કરે છે અથવા યથાવિધ ઉદ્યમને શુ અસાધ્ય છે ?

ઉક્ત ઉત્તમ વ્રતના અર્થી ભાઇ બ્હેનોએ નીચેની નિયમાવલી લક્ષમા રાખવી

૧ જ્યા પશુ, પડક (નપુ સક) કે જાર લોકો કામક્રીડા કરે તે સ્થળે જવુ નહિં

૨ કામવિકારની વૃદ્ધિ કરે એવા પુસ્તક વાચવા નહિં તેમજ તેવી વાત કરવી નહિં

૩ કામક્રીડાનુ સ્મરણ થાય તેવા આસન પ્રમુખ સેવવા નહિં

૪ મનોહર સ્ત્રી પ્રમુખના અ ગોપાગને નીરખી નીરખીને જોવા નહિં

૫ જ્યા કામ પીડિત સ્ત્રી પુરૂષોના આર્તસ્વર સ ભળાતા હોય ત્યા વધારે થોભવુ નહિં

૬ પૂર્વે અજ્ઞાનપણે જે જે કામક્રીડા કરી હોય તેને ફરી ફરી યાદ લાવવી નહિં

૭ કામવિકાર જાગે એવા રસકસવાળા પદાર્થ (બનતા સુધી) ખાનપાનમા લેવા નહિં

૮ રસકસ વગરના પદાર્થ પણ રૂચિ ઉપરાત અધિક પ્રમા ણમા લેવા નહિ

૯ શરીરની એવી વિભૂષા કરવી નહિં કે પરિણામે શીલવ્રતને હાનિ પહોચે

૧૦ કારણકે વગર કારણે કોઈના ઘરમા **એકાકી** પ્રવેશ કરવો નહિં આમ જરૂર કારણે જવુ જ પડે તો બહુજ સાવધાનપણે વર્તવુ, જેથી સ્વવ્રતને ડાઘ ન લાગે

૧૧ પોતાની સ્ત્રી સાથે પણ એક શય્યામા સુવાની ટેવ રાખવી નહિં

૧૨ હસ્તક્રિયા કે કુદરત વિરૂદ્ધ વર્તનથી નાહક વીર્યનો વિનાશ કરવો નહિં

આ વિગેરે નીતિ-ધર્મના નિયમોનુ પાલન કરનાર ઉક્ત વ્રતને યથાવિધ આરાધી શકે છે

તત્ત્વ દૃષ્ટિથી જોતા તો શબ્દ, રૂપ, રસ, ગધ અને સ્પર્શરૂપ પાચે ઈંદ્રિયોના વિષયોમા વર્તતી કામભોગની લાલસા નીવારવાથીજ ઉક્ત વ્રત યથાર્થ આરાધાય છે એટલે કે તે તે અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ વિષયોમા ઉદાસીનતા ધારી-રાગ દ્વેષથી અલિપ્ત રહેનાર કોઇક મહાશય આ ઉત્તમ વ્રતને યથાથ આરાધી શકે છે તે વાત ખાસ લક્ષમા રાખી પૂર્વોક્ત મર્યાદા સહિત આ ઉત્તમ વ્રતને આરાધવાનો ઉદ્યમ સફળ થાય છે તેમજ હવે પછીનુ પાચમુ અણુવ્રત પાળવા પૂરતુ બળ પણ આવે છે

સ્થૂલ પરિગ્રહ પ્રમાણરૂપ

(પાચમુ અણુવ્રત.)

મોહ મમતા જોગે ધન ધાન્યાદિક વિધવિધ વસ્તુઓનો સગ્રહ કરી રાખવો તે બાહ્ય પરિગ્રહ અને મિથ્યાત્વ કષાયાદિક દોષોનુ પોષણ કરવુ તે અભ્યતર પરિગ્રહ જાણવો તે બને પ્રકારના પરિગ્રહનો

સર્વથા [illegible] તેનું કઠણ | મ ધાનન છે
મુનિ [illegible] નથી કેમકે તેમને
[illegible] હોય છે પરંતુ
ગૃહસ્થને [illegible] તેથી તેની જરૂર પડે
છે [illegible] કરવામાં ન આવે તો
ગૃહસ્થને [illegible] પાપ વ્યાપાર કરવા
[illegible] સંકોચ કરી મર્યાદાસર
[illegible] ધનમાં નતોષ રાખવા
[illegible] સિદ્ધ થાય છે

હેતુ— [illegible] પ્રકારના બાહ્ય પરિગ્રહ
ની [illegible] થી જે દ્રવ્ય વધારાનું
હોય તેને [illegible] તે બહુ લાભદાયક થાય-
છે [illegible] શ્રદ્ધા અને પરિણા
મને [illegible] બહુ સુખી થાય છે આ
[illegible] મારા પુણ્ય કાર્યોમા
તો [illegible] વિચારશીલ સજ્જનો
સંતોષ વૃત્તિથી [illegible] વ્યાપારનો ત્યાગ કરી
ગાળવી [illegible] પોતાની બાકીની છંદગી

જેમ [illegible]
[illegible] પવનાદિક યોગે પાણીની
નહિ [illegible] લાવી રોટી ચાલી
સાધનમાં સંતોષ [illegible] અનિર્વાહ પૂરતા સુખ
કરી [illegible] વહાર જીવન પના
સાધનમાં સંતોષ [illegible] મમતાવશ આપ્ત સુખ
પ્રકારના આરંભ [illegible] ની લાલસાથી અતી
ધારે છે તે આપદા [illegible] નચય કરે છે
અનુભવે છે અને [illegible] બન પણ
દુઃખ પરંપરાનેજ પામે [illegible] પામી પરભવમ

સાર—'તૃષ્ણા જેવો કોઈ પ્રબળ વ્યાધિ નથી અને સંતોષ સમાન કોઇ ઉત્તમ સુખ નથી' એ સૂક્ત વચનો મહાશય સંભારી રાખવા યોગ્ય છે દાન, ભોગ અને નાશ, એ ત્રણ ગતિજ લક્ષ્મીની કહી છે જો દાનાદિકમા તેનો યથાયોગ્ય ઉપયોગ કરવામા આવે નહિ તો છેવટે તેનો નાશ તો થાયછેજ એમ વિચારી પ્રાપ્ત લક્ષ્મી પ્રમુખ સારા ક્ષેત્રમા વાવી તેનો લ્હાવો લેવો યોગ્ય છે અને અપ્રાપ્ત લક્ષ્મી પ્રમુખ માટે મર્યાદા મૂકી અતિ લોભવશ પાપારંભ કરવા પણ ઉચિત નથી સ્વસંયોગ વિચારી ઉક્ત વ્રતનુ સેવન કરનાર ઉપર કહેલી રીતિ નીતિ આદરી શકે છે તો તે સહજ સંતોષ વૃત્તિથી અવશ્ય સુખી થઇ શકે છે પરમાર્થ દૃષ્ટિથી વિચારતા તો પર વસ્તુમા મૂર્છા-મમતા બંધાય તેજ પરિગ્રહ છે, એવુ સમજનારા તત્ત્વજ્ઞાની મહાત્માઓ તો સ્વદેહ ઉપર પણ મમતા તજી દે છે તેઓ તો સ્વદેહાદિક જડ વસ્તુથી પણ જેટલો સ્વપર ઉપકાર સિદ્ધ થાય તેટલા પૂરતીજ તેની સંભાળ રાખે છે તેઓ અજ્ઞાન જનોની પેરે પરવસ્તુમા નકામી મમતા બાંધી રાખી નાહક દુઃખી થતાજ નથી તેઓ સંયોગિક પદાર્થોની ક્ષણભંગુરતા સારી રીતે સમજી શકે છે તેથી તેવી પુદ્ગલિક વસ્તુમાથી પણ જે કાંઇ મન ખેંચી શકાય તે ખેંચી લઇનેજ સંતોષ માને છે, અને તત્ત્વથી સુખી પણ તેઓજ થઇ શકે છે પુદ્ગલિક સુખના આશી ઇંદ્રાદિક પણ તત્ત્વથી સુખી નથીજ ત્યારે કેવળ નિર્દોષ વૃત્તિને ભજનાર નિસ્પૃહી મુનિ મહાત્મા પરમ સુખી હોય છે કેમકે સકળ દુઃખના બીજભૂત મૂર્છા-મમતા તેમણે ટાળેલી હોય છે ઉક્ત અતિ અગત્યની વાત લક્ષમા રાખી સંતોષ વૃત્તિ ધારવા અને અસંતોષ વૃત્તિ વારવા પંચમ અણુવ્રતમા બનતો ઉદ્યમ કરવો અત્યંત હિતકારી છે તે માટે નીચેના નિયમો લક્ષમા રાખવા

૧ સ્વસાધન અનુકૂળ સંયોગાદિક દેખી દીર્ઘદૃષ્ટિથી સ્થિર ચિત્તે સાધ્ય રાખી ધન ધાન્યાદિક પરિગ્રહનુ જૂદુ જૂદુ કે સમુચ્ચય પ્રમાણ કરવુ અને તેનુ વારંવાર સ્મરણ કરવુ

૨ નિયમિત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવા માટે ન્યાયથીજ ઉચિત

પ્રવૃત્તિ કરતા આરબ્ધ યોગે અધિક લાભ મળે તો તેનો તરત સદ્વ્યય કરી દેવો

૩ નિયમ ઉપરાંત દ્રવ્યનો લાભ થયો હોય તો તે લોભ કે મમતાવશ બની કોઇ બીજા સબધી પ્રમુખના નામે ચઢાવી દેવારૂપ કપટ કેળવવુ નહિ પરંતુ ઉલ્લસિત ભાવથી અધિક લાભ થાય તેવા સુસ્થાને તેનો વિવેકથી વ્યય કરી દેવો, તે પણ સ્વકર્તવ્ય સમજીનેજ (માન પાનની ઇચ્છા રાખ્યા વગર)

૪ પ્રાપ્ત થતા કે થયેલા દ્રવ્યનો ગેરઉપયોગ થવા નહિ દેતા બચેલા કે બચી રહેતા દ્રવ્યનો ઉદાર દીલથી પોતેજ સદુપયોગ કરી લેવો

૫. દ્રવ્યના લોભથી નહિ કરવા યોગ્ય પાપ આરભ સેવવા નહિ

૬ ન્યાયથીજ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી તેમાથી જેટલુ દ્રવ્ય સ ઠેકાણે સમજીને ખર્ચાય અને તે પણ જશ કીર્તિના લોભ વગર, તેટલુજ લેખે સમજવુ

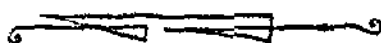
૭ પોતાનુ રળેલુ કે બાપદાદાનુ મળેલુ ધન પોતાનુ માની લેવુ, એ કરતા તેમાથી જેટલા અશે મમતા ઓછી કરી સ્વહસ્તે સદ્વ્યય થાય તેજ પોતાનુ લેખવુ યુક્ત છે

૮ વગર જરૂરના જમણવાર પ્રમુખ આડબરી કાર્ય કરવા કરતા સ્વપરનુ અધિકાધિક શ્રેય થાય તેવા અતિ અગત્યના સગીન કાય કરવાજ લક્ષ રાખવુ

૯ એક કોડી માત્ર સાથે લઇ શકાય તેમ નથી વળી લક્ષ્મી પ્રમુખ આજે છે અને કાલે નથી, એમ વિચારી કૃપણતા દોષ દૂર કરી સ્વપર શ્રેયાર્થે સારે રસ્તે લક્ષ્મી પ્રમુખનો જીવતા જીવતા સદ્વ્યય કરી લેવા ચૂકવુ નહિ

૧૦ ઓછી આયવાળાએ મ્હોટી સપદાવતની સત્કરણી દેખી સદા ખુશી થાવુ, તે પોતાનુ ભવિષ્ય સુધારવાનો ઉત્તમ ઉપાય છે. નાહક મનમા ખેદ ન કરવો

૧૧ પુણ્યવત સતોષી જનોએ સીદાતા સ્વસાધર્મીઓને સુખી કરવા દરેક પ્રયત્ન કરવો

દિગ્ વિરમણવ્રત.

(પ્રથમ ગુણવ્રત.)

પૂર્વોક્ત પાચ અણુવ્રતોને ગુપકારી જે ત્રણ ગુણવ્રત કહ્યા છે તે માહેલુ પ્રથમ દિગ્વિરમણવ્રત સેવન કરવા ઇચ્છનાર ગૃહસ્થે ચાર દિશા ચાર વિદિશા અને ઊર્ધ્વ અધ એમ દશે દિશે વ્યાપારાદિ નિમિત્તે જવા આવવાનો અમુક નિયમ બાધવો જોઇએ તેનો ચોકસ નિયમ કરી ઉક્ત હદનુ ઉલ્લઘન કરવુ નહિ એટલે કે એક દિશાને સંક્ષેપી બીજી દિશાને વધારવી નહિ, એ વિગેરે તેના બધા અતિચાર વર્જવા

હેતુ—પૂર્વે કહેવાઈ ગયુ છે કે દરેક વ્રત નિયમ લેવાનો અતરગ હેતુ અહિંસા વ્રતની પુષ્ટિ માટેજ છે જ્યા ત્યા કશી મર્યાદા વગર કેવળ મોહ મમતાને વશ ઠેકાણે ઠેકાણે હરાયા ઢોરની પેરે ભટકનાર અનેક જીવોનુ ઉપમર્દન કરે છે એવી રીતે કલ્પિત સ્વાર્થથી જીવોની થતી પારાવાર હિસા અટકાવવી, એ આ વ્રતનુ પ્રયોજન છે પવિત્ર શાસનના હિત પ્રમુખ ઉત્તમ ઉદ્દેશથી ગમે તેટલે દૂર જવા આવવામા ફાયદોજ સમાયેલો છે તેથીજ મુનિજનો પ્રતિબધ રહિત વિચરી શકે છે તે વાત લક્ષમા રાખી ઉક્ત વ્રતનો ખપ કરવો યુક્ત છે ,ઉક્ત વ્રતને યથાવિધ આરાધનાર ભોગોપભોગ વિરમણ વ્રતને પણ સેવી શકે છે

ભોગોપભોગ વિરમણવ્રત.

(બીજુ ગુણવ્રત.)

ભોજન વિલેપન પ્રમુખ જે વસ્તુ એકજ વખત ઉપયોગમા લઇ શકાય પછી તે નકામી થઇ જાય તે ભોગ અને વસ્ત્ર, આભૂષણ, સ્ત્રી, ઘર પ્રમુખ જે વસ્તુઓ અનેક વખત ઉપયોગમા લઈ શકાય તે ઉપભોગ કહેવાય છે તે સબધી બની શકે તેટલી મર્યાદા બાધી વર્તવુ તે બીજુ ગુણવ્રત છે

હેતુ—ગમે તેવા અને ગમે તેટલા ભોગ ઉપભોગના સાધન મેળવી તેનુ સેવન કરતા જીવને તૃપ્તિ વળતી નથી તેથી નવનવા અધિકાધિક ભોગ ઉપભોગના સાધન મેળવવા સુખની ભ્રાંતિથી જીવ મથન કરે છે અને તેમ કરતા નાહક અનેક અનપરાધી જીવોનો સહાર થાય છે તેથી અજ્ઞાન જન્યને તેવી જીવ વિરાધના વર્જવા યોગ્ય છે અને તેટલા માટે ઉક્ત વ્રત સબધી નિયમ અતિ આવશ્યક છે

સાર—સુખે સ્વનિર્વાહ પૂર્વક ધર્મ સેવનવડે પરભવ સબધી પણ હિત સધાય તેટલા માટે સમજ પૂર્વક ઉક્ત ભોગ ઉપભોગનો નિયમ કરી તે યથાવિધ આરાધવો યોગ્ય છે

ઉક્તવ્રતનુ આરાધન કરવા અર્થી જનોએ નીચે બતાવેલા નિયમો લક્ષમા રાખી કાળજી પૂર્વક તેનુ પાલન કરવુ યોગ્ય છે નિરતર નીચેના ભોગોપભોગ સબધી ૧૪ નિયમો લક્ષ પૂર્વક ધારી તેનુ ઉલ્લઘન ન થાય તેવુ લક્ષ રાખવુ

૧ સચિત્ત—બીજવાળા ફળ, ફૂલ અને ધાન્ય પ્રમુખ (અપક્વિપક્વ) ખાવાનુ પ્રમાણ કરવુ

૨ દ્રવ્ય—જૂદા જૂદા સ્વાદનો અનુભવ થાય તેના ખાવા પીવાના પદાર્થોનુ પ્રમાણ કરવુ

૩ વિગઈ—દૂધ, દહી, ઘી, તેલ, ગોળ અને તળી તાવી (કડાઇ) વિગયોનુ બને તેટલુ પ્રમાણ કરવુ

૪ ઉપાનહ—પગરખા તથા મોજા પ્રમુખ પગે પહેરવાનું બની શકે તેટલું પ્રમાણ કરવું

૫ તંબોલ—પાન, સોપારી, એલચી, લવીંગ વિગેરે મુખવાસનું પ્રમાણ કરવું

૬ વસ્ત્ર—પહેરવા ઓઢવા યોગ્ય વસ્ત્રો ઉપયોગમા લેવાનું પ્રમાણ કરવું

૭ કુસુમ—પુષ્પ, ફૂલેલ, અત્તર પ્રમુખ સુંઘવા યોગ્ય દ્રવ્યોનું પ્રમાણ કરવું

૮ વાહન—ગાડી, ઘોડા, ઊંટ, વહાણ, રેલ્વે પ્રમુખ સ્વારીનું પ્રમાણ કરવું

૯ શયન—જેના ઉપર બેસી કે સૂઈ શકાય તેવા પાટ, પલંગ, માચા, તળાઇ, ગાદી પ્રમુખનું પ્રમાણ કરવું

૧૦ વિલેપન—ચંદન, બરાસ પ્રમુખ શરીરે ચોપડવા યોગ્ય દ્રવ્યોનું પ્રમાણ કરવું

૧૧ બ્રહ્મચર્ય—મન વચન કાયાથી સર્વથા કે દેશથી દિવસે કે રાત્રે પાળવા નિયમ રાખવો

૧૨ દિશિ—દિગ વિરમણ નામના છઠ્ઠા વ્રતમા કરેલા નિયમનો અત્ર સંક્ષેપ કરવો

૧૩ સ્નાન—આખા શરીરે સર્વ સ્નાન અને હાથ પગની શુદ્ધિરૂપ દેશ સ્નાનનું પ્રમાણ કરવું

૧૪ **ભક્ત**—ભોજન (ખાનપાન) સંબંધી સુખે નિર્વાહ થાય તેટલું પ્રમાણ કરવું

અભ્યાસ યોગે જેમ જેમ સંતોષવૃત્તિ વધતી જાય તેમ તેમ વસ્તુઓનો સંક્ષેપ કરવો તેમજ આગળ કહેવામા આવતા **પંદર કર્માદાન** પૈકી બધાનો કે બને તેટલાનો ખાસ ત્યાગ કરવો

૧ ઈંગાલ કર્મ—ઇંટ, ચૂનો પ્રમુખ પકાવવા કરવી પડતી ભઠ્ઠીઓ પ્રમુખનો (વ્યાપાર) ત્યાગ કરવો

૨ વન કર્મ—ખેતી વાડી કરવાનો તેમજ વન કપાવવા સબંધ કન્ટ્રાક્ટ લેવાનો ત્યાગ કરવો

૩ સાડી કર્મ—રથ, ગાડી, રેકડા, મિગરામ પ્રમુખ તૈયાર કરાવી વેચવાનો ત્યાગ કરવો

૪ ભાડી કર્મ—પૂર્વોક્ત વસ્તુઓ તૈયાર કરાવી તેના ભાડા ખાવાનો ત્યાગ કરવો

૫ ફોડી કર્મ—દારૂ વિગેરે શસ્ત્રોની સહાયથી જમીનના પેટ ફોડવાનો ત્યાગ કરવો

૬ દંત વાણિજ્ય—હાથીદાંત પ્રમુખ પાપ વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો
(કેમકે તેવા વ્યાપારથી તે નિમિત્તે મગતા હાથી પ્રમુખ નીચ કાર્યને ઉત્તેજન મળે છે)

૭ લખ્ખ વાણિજ્ય—લાખ, ગુંદ પ્રમુખ પદાર્થો જેમા જંતુઓ ચોટી પડે તેવા વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો

૮ રસ વાણિજ્ય—મધ, માખણ, (ઘી, તેલ,ગોળ) પ્રમુખ રસ વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો

૯ વિષ વાણિજ્ય—અફીણ, વછનાગ પ્રમુખ ઝેરી વસ્તુઓના વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો

૧૦ કેશ વાણિજ્ય—પશુ પંખીઓના વાળ, ઊન અને પીંછા વિગેરે વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો

૧૧ યંત્ર પીલણ કર્મ—મીલ, જીન, મંચા, પ્રમુખથી થતા મહા આરંભ વ્યાપારનો ત્યાગ કરવો

૧૨ નિલાંછન કર્મ—ઘોડા બળદને ખાસી કરવાનો તથા જે કરવાથી બીજાને ત્રાસ ઉપજે તેનો ત્યાગ કરવો

૧૩ દવ દાન—ખેતરમા કે વનમા કે કોઈના ગૃહાદિકમા અગ્નિ મૂકવા મૂકાવવાનો ત્યાગ કરવો

૧૪ સર દહ તલાવ શોષણ કર્મ—દ્રહ સરોવર કે તળાવના પાણી શોષણ કરવાનો ત્યાગ કરવો

૧૫ અસતી પોષણ કર્મ—કૌતક પ્રમુખથી ઘાતકી જનવર કે નીચ મનુષ્યોને પાળવાનો ત્યાગ કરવો

ઉક્ત કર્માદાન પ્રમુખ સંબંધી મહાપાપ વ્યાપારનો બનતા સુધી સર્વથા પરિહાર કરી બીજા કોઇ નિર્દોષ યા વ્યાપારથી ન્યાયનીતિપૂર્વકજ આજીવિકા ચલાવવી ઉચિત છે થોડા પણ ન્યાયયુક્ત દ્રવ્યથી જીવને પરિણામે જેવો ફાયદો થાય છે તેનો ફાયદો અન્યાય યુક્ત ઘણા દ્રવ્યથી પણ થવો સંભવિત નથી, એમ સમ્યગ સમજી સ્વધર્મ મર્યાદાનુ પાલન કરવા પૂરતુ લક્ષ રાખવુ યુક્ત છે કેમકે પરમાર્થ દ્રષ્ટીથી જોતા તો સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપ નિજ ગુણનોજ ભોગ કર્તવ્ય છે, એવી ઉત્તમ નિષ્ઠા રાખનાર અનર્થ દંડ વિરમણ વ્રતને પણ સુખે સેવી શકે છે

અનર્થ દંડ વિરમણવ્રત

ત્રીજુ ગુણવ્રત (૮)

જેમા પોતાનો, પોતાના કુટુબ પ્રમુખનો સ્વાર્થ-હિત હેતુ સમાયેલો ન હોય તેવા નકામા અનર્થકારક પાપ આચરણથી દંડાવુ, તે **અનર્થ દંડ** કહેવાયછે તેવા અનર્થ દંડથી વિરમવુ, એ સુજ્ઞ સદ્ગૃહસ્થોનુ ઉચિત કર્તવ્ય છે

હેતુ—અનર્થકારી પાપ ઉપદેશ, પાપ વિચાર અને પાપ આચરણવડે પોતે અવશ્ય અધોગતિ પામે છે એટલુજ નહિ પણ તે અનર્થ પરંપરાથી અનેક મુગ્ધ જનોની પણ અધોગતિ થાય છે તેથી તેનો પરિહાર કર્તવ્યજ છે

સાર—જેમા આપણુ કે આપણી ઓલાદ વિગેરેનુ કશુ હિત સમાયેલુ નજહોય પણ ઉલટુ પરિણામે અહિતજ હોય તે અનર્થજ નકામ કાર્ય કરવુ દીર્ઘદ્રષ્ટિ કમજ પસંદ કરે ? નજ કરે. તે તો પોતાથી બની શકે તેટલુ સ્વપર હિત સાધવામાજ સદાય સાવધાન રહે એજ ઉચિત છે

ઉક્ત વ્રતનું પાલન કરવા ઇચ્છનાર સદ્‌ગૃહસ્થે નીચેની બાબતો વર્જવી ઉચિત છે

૧ જ્યાં સ્વવીર્યવિનાશક કામ ચેષ્ટાનું જ પ્રધાનપણું હોય તેવા નાટક ચેટક

૨ જેમાં ઉન્માર્ગ ઉપદેશ હોય જેથી જીવો અવળે રસ્તે દોરવાઈ જાય, તેવા પુસ્તક ભાષણ પ્રમુખ, નિષ્કારણ-નિષ્પ્રયોજન વાગ્જાળ-મુખરીવેડા-મિથ્યા જલ્પ

૩ વિદૂષકની પેરે લોકોને હસાવી મારવામાં આવે એવા જલસા પ્રમુખ

૪ જેની સહાયથી અનેક અનપરાધી જનોનો સંહાર થાય તેવા શસ્ત્રાદિક

૫ માંસ ભક્ષણ, મદિરાપાન, આખેટક કર્મ (શિકાર), જૂગાર, ચોરી, પરસ્ત્રીગમન અને વેશ્યાગમન પ્રમુખ અનિષ્ટ-ઉભયલોક વિરૂદ્ધ વ્યસનો, જેમાં ફસાઈ પડવાથી પોતાના તથા પરના જાનમાલાદિકની ખુવારીજ થાય છે તે, તથા બાવીશ પ્રકારના અભક્ષ્ય અને બત્રીશ પ્રકારના અનંતકાયનું ભક્ષણ, જેથી નિષ્કારણ અનેક અદૃશ્ય જંતુ પ્રમુખનો સંહાર થાય છે ઉક્ત એકાંત અહિતકારી વસ્તુના ત્યાગ સાથે પૂર્વ શિષ્ટ પુરૂષોએ પ્રાણી વર્ગના હિતને માટે તે તે વ્રતના રક્ષણ માટે ઉપયોગી જાણી જેજે અતિચારો જણાવ્યા છે તે તે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી જાણી વિચારીને તજવા અવશ્ય ખપ કરવો નહિંતર નાહક કોઈ દુર્ગતિમાં પડાય તેમ ન કરવું વળી જેથી સ્વવ્યવહાર સરલ થાય અને પરિણામે સુખે ધર્મ સાધન પણ સધાય તેવી ઉચિત પ્રવૃત્તિ સેવવા નિશદિન સુજ્ઞ જનોએ લક્ષ રાખ્યા કરવું કેમકે પ્રાય શુભ સામગ્રીનો લાભ લહીને બની શકે તેટલો પરમાર્થ સાધી લેવો એજ સાર છે આવા ઉત્તમ લક્ષવાળા સજ્જનો આગળ કહેવાતા શિક્ષાવ્રતોને પણ સુખે સેવી શકે છે

સામાયકવ્રત.

(પ્રથમ શિક્ષાવ્રત)(૯)

સમભાવ—રાગ દ્વેષનો અભાવ અથવા સર્વ જીવ વર્ગ ઉપર સમાન ભાવવાળી બુદ્ધિનો અનુભવ જેમા થાય, તેનુ નામ પરમાર્થથી **સામાયક** કહેવાયછે આવા ઉત્તમ લક્ષપૂર્વક પ્રતિદિન સામાયકનો અભ્યાસ કરવો યોગ્ય છે **શ્રુત** સામાયક, **સમકિત** સામાયક, **દેશ** વિરતિ સામાયક અને **સર્વવિ તિ** સામાયક, એમ સામાયક ચાર પ્રકારના કહેલા છે તેથી ઉત્તરોત્તર અધિકાધિક લાભ મળેછે શ્રુતજ્ઞાનના પ્રભાવથી સ્વપર (જડ ચેતનનુ) સ્વરૂપ યથાર્થ સમજી શકાયછે, અને તેથી પરવસ્તુ સાથે લાગેલી પ્રીતિનુ બળ ઓછુ થઇ આત્મબળ પ્રગટાવવાની ઇચ્છા વધતી જાય છે, જેથી અસ્થાને જોડેલી ખોટી શ્રધ્ધા દૂર થઇ શુધ્ધ દેવાદિક તત્ત્વમા રૂચિ પ્રીતિ રૂપ શ્રધ્ધા પ્રગટ થાયછે

એવી રીતે સમ્યગ્ જ્ઞાન અને શ્રદ્ધાના પ્રભાવથી વૈરાગ્ય વૃદ્ધિ પામતા અનુક્રમે દેશ વિરતિ અને સર્વ વિરતિ રૂપ સામાયકનો પણ લાભ મળી શકે છે સર્વ વિરતિ સામાયક જીવિત પર્યંતનુ હોય છે અને દેશ વિરતિ સામાયક ઓછામા ઓછુ બે ઘડી પ્રમાણનુ હોયછે મતલબ કે વ્રતધારી શ્રાવકે પ્રતિદિન નિયમસર ઉક્ત સામાયકનુ સેવન કરવુ જોઇએ

હેતુ—જ્યાસુધી સામાયક આદરી શ્રાવક સમતા રસમા ઝીલે છે ત્યા સુધી તે સાધુ સમાન લેખાયછે એટલા માટે આ ત્માર્થી શ્રાવકે બને તેટલી વખત ઉક્ત સામાયક વ્રતનુ સેવન કરવુ જરૂરનુ છે

રાગદ્વેષ—કષાય યોગે જે જીવ ત્રિવિધ તાપથી તપેલા હોય તેમને આ **સામાયક વ્રતનુ સેવન અમૃત સમાન શીતળતા આપે છે** કેમકે તેમા શત્રુ મિત્ર ઉપર અથવા સમસ્ત જીવો ઉપર સમાન ભાવ રાખવાથી રાગ, દ્વેષરૂપ દુષ્ટ વિકારો સહેજે શમી જાય છે

સાર—એમ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી સમજી ઉકત સામાયક વ્રતનુ પ્રતિ દિન નિયમસર સેવન કરવા સતત પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે કહ્યુ છે કે કોઈએક ગૃહસ્થ લાખો ગમે ખાંડી જેટલુ સુવર્ણનુ દાન દે, તોપણ તે રાગ દ્વેષાદિક વિકારને શમાવી દેનાર ઉત્તમ સામાયક વ્રત પાલનારની તોલે આવી શકે નહિ દાનાદિક ધર્મકરણી જો મદ રહિત નમ્ર ભાવે પરમાર્થ બુદ્ધિથી કરવામા આવે તોજ કલ્યાણકારી થઈ શકે છે સામાયકનુ સ્વરૂપ સમજી ઉકત વ્રતનુ પાલન કરનારે સુખ-દુ ખ, માન-અપમાન, તેમજ સ્વજન-પરજન ઉપર સર્વત્ર સમભાવ રાખતા શિખવુ જોઈએ સમવૃત્તિથી ચલાયમાન કરવા કોઈ દેવાદિક ગમે તેટલા ઉપાય કરે તોપણ તેથી ડગવુ ન જોઈએ એવીજ રીતે આગ ળના શિક્ષાવ્રત પૈકી દેશાવગાસિક અને પોષધમા અખ ડ સ્થિરતા-સમભાવ રાખવા આશ્રી પૂરતુ લક્ષ રાખવુ સામાયક વ્રતને યથાવિધ આરાધવા ઇચ્છનારે નીચે લખેલી શિખામણો લક્ષમા રાખી તેનો પૂરતો અમલ કરવા સતત પ્રયત્ન કરવો

૧ સામાયક લેતા દેવ ગુરૂ સાક્ષીએ મન વચન અને કાયાથી પાપ વ્યાપાર તજવા જે પ્રતિજ્ઞા કરવામા આવે છે તે બરાબર લક્ષમા રાખી તેમા કોઈ રીતે સ્ખલના ન આવે તેવી પૂરતી કાળજી રાખવી

૨ જ્ઞાન, ધ્યાન, પ્રમુખ, જેના આલ બનથી મન વિશેષે કરી સ્થિર રહે, તે આલ બન સામાયક સમયે અધિકપણે સેવવા ચીવટ રાખવી

૩ એક પળ પણ નકામી વિકથા પ્રમુખ પ્રમાદ સેવવામા ગમાવવી નહિ

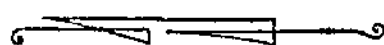
૪ સામાયક મ ખ્યા તરફ વધારે લક્ષ નહિ રાખતા ઉક્ત સામાયક જેમ અધિક સ્થિરતા પૂર્વક શુદ્ધ થાય તેમ તે સામાયકના ગુણ તરફજ લક્ષ રાખવુ

૫ સદ્ગુરૂની સમીપેજ સામાયક કરવાનો જોગ ન બને ત્યારે ઉત્તમ ગુરૂના ગુણનો જેમા આરોપ કરવામા આવેલ હોય તેવા-

સ્થાપનાચાર્ય સન્મુખ રાખી તેમની સમક્ષ નિશ્ચળપણે સ્વકર્તવ્ય કર્મ કરવુ

૬ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર પ્રમુખ આત્માના સ્વભાવિક ગુણુજ છે, એમ નિશ્ચય ધારી રાખી તે ને સદ્ગુણો પ્રગટ પ્રાપ્ત કરવા ઉક્તવ્રતનુ યથ શક્તિ પાલન કરવા સદાય ખપ કર્યા કરવો

શુધ્ધ નિષ્ઠાથી સામાયકવ્રતનુ સેવન કરનાર દેશાવગાસિક અને પૌષધાદિક વ્રતને પણ આરાધના ભાગ્યશાળી બની શકે છે

દેશાવગાસિકવ્રત.

(બીજુ શિક્ષાવ્રત)૧૦

છઠ્ઠા દિગવિરમણ નામના પહેલા ગુણવ્રતમા દેશપ્રદેશ સર્વત્ર ફરવા હરવા માટે રાખેલી વધારે છુટ આ વ્રતમા સક્ષેપી લેવામા આવેછે તેમજ બીજાગુણવ્રતમા જણાવવામા આવેલી ૧૪ નિયમોની યાદીનો આ વ્રતમા યથાર્થ ઉપયોગ કરવામા આવેછે અને એવા નિયમ જેઘડીથી માડી પ્રહર, દિવસ, માસ કે વર્ષ પર્યત પણ ધારી શકાય છે તેમા ઘણો લાભ રહેલો છે

હેતુ-જેમ સર્પ કે વીંછીનુ ચઢેલુ વિષ મત્ર પ્રમુખના બળથી ઉતારી અમુક ભાગમા આણી દેવામા આવેછે, તેથી બીજો બધો ભાગ નિર્વિષ બની જાયછે, તેવી રીતે મોકળા મન, વચન અને કાયાથી થતી અનેક પ્રકારની પાપ ક્રિયાની રાશી આ વ્રતના પ્રભાવથી રોકી દેવામા આવેછે,તેથી બહુ ભાગેલાગની પાપ ક્રિયાનો રોધ થઇ જાય છે માટે ધર્માર્થી જનોએ ઉક્ત વ્રતનુ સેવન કરવુ બહુ જરૂરનુ છે

સાર—આ માનવદેહ પ્રમુખ શુભ સામગ્રીનો જોગ મળવાનો સાર એ છે કે સ્વબુધ્ધિબળથી હિતાહિત, તત્ત્વાતત્ત્વ, ઉચિતાનુચિત પ્રમુખનો સારી રીતે વિચાર કરી સ્વહિતકારી તત્ત્વનો સ્વીકાર કરવો અને સ્વપર અહિતકારી અનુચિત માર્ગના ત્યાગ કરવો જે ભવ્ય જનો સારી શુભ તક પામીને સ્વહિતાહિતનો પુરતો ખ્યાલ કરી હિત

માર્ગનુ પ્રમાદ રહિત સેવન કરે છે, તેઓ પ્રાપ્ત સામગ્રીને સફળ કરી ઉપાર્જન કરેલા સુકૃત યોગે ભવાંતરમા એથી અધિક શુભ સામગ્રીનો ભેગ પામીને અલ્પ કાળમા અને અલ્પ શ્રમે આત્માનુ કલ્યાણ સાધી શકે છે પરંતુ જે મોહ મૂઢ માનવો કૃત્યાકૃત્યના ઉચિત વિવેક વગર અંધની પેરે અનાદિ કાળથી પરિચિત થયેલા ઉન્માર્ગનુ જ સેવન કર્યા કરે છે, તે બાપડા પામર પ્રાણીઓ પ્રાપ્ત સામગ્રીનો ગેર ઉપયોગ કરી દુષ્કૃત યોગે માઠી ગતિને જ પામે છે એમ સમજી સુજ્ઞ જનોએ અલ્પ પરિશ્રમે જેમા અથાગ લાભ મળી શકે એવા આ દેશાવગાસિક વ્રતમા અધિક ઉજમાળ થવુ જેટલા સમય સુધીનુ ઉક્ત વ્રત આદર્યુ હોય તેટલો વખત પાપ કાર્યનો પરિહાર કરી કેવળ શુભ કાર્યમાજ પ્રવૃત્તિ કરવી યુક્ત છે આ વાતને લક્ષમા રાખી દેશાવગાસિક વ્રત સબંધી આજ કાલ (દશ સામાયક કરવા રૂપ) ચાલતી રૂઢિમા કંચિત સુધારો કરવો ઉક્ત વ્રતના ખપી જનોએ નીચે ટાંકેલી શિખામણ ધ્યાનમા રાખવી

૧ સ્વસ યોગાનુસારે જે મર્યાદાથી ઉક્ત વ્રત આદરી શકાય તેનુ પાલન કરવા માટે ઉચિત મર્યાદાનુ ઉલ્લંઘન થઈ ન જાય તે વારવાર લક્ષમા રાખવુ

૨ વ્રત અંગીકાર કર્યા બાદ વિષમ સયોગો ઉપસ્થિત થાય તો તેથી ડરી જઈ ગ્રહણ કરેલા વ્રતનુ વિરાધન નહિ કરતા ગ્રહણ કરેલા નિયમોનુ યથાર્થ પાલન કરવા પોતાનુ સપૂર્ણ બળ-વીર્ય ફોરવવુ

૩ જેમ જેમ વ્રતથી થતો ફાયદો અનુભવમા આવી સંતોષ-વૃત્તિ વધતી જાય તેમ તેમ અધિક ઉત્સાહ ભર અધિક લાભાર્થે તેમા અધિક પ્રવૃત્તિ કરવી એવા ઉમદા ધર્મરૂચિ જનો પોષધ વ્રતનુ પણ યથાવિધ પાલન કરી શકે છે

પોષધવ્રત

(ત્રીજુ શિક્ષાવ્રત.)૧૧

જે શુભ કરણીથી જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર પ્રમુખ આત્માના સ્વભાવિક ગુણોને પુષ્ટિ મળે તેતે સદ્ગુણોની સારી ખીલવણી થાય તેને તત્વ જ્ઞાની પુરૂષો પોષધ કહે છે એવી આત્મ પુષ્ટિ કરવાનુ અતિ ઉત્તમ કામ સુસાધુ પુરૂષો સદાય કર્યા કરેછે તેવી ઉત્તમ કરણી બની શકે તો સદાય કરવી યોગ્ય છે, પરન્તુ વ્યવહારની ઉપાધિઓને લીધે ગૃહસ્થોથી સદાય તેમ બની ન શકે એ સુસ ભવિત હોવાથી દરેક અષ્ટમી, ચતુર્દશી પ્રમુખ પર્વ દિનસે સુશ્રાવકે તે અવશ્ય કર્તવ્ય છે દેશથી અને સવથી ઉક્ત પોષધ વ્રતના ચ્યાર પ્રકાર કહેલા છે

૧ દેશથી (અમુક અંશે) અને સર્વથી આહાર (ખાન પાન)				ત્યાગરૂપ	પોષધ.
૨	,,	,	શરીર સત્કાર (દેહશોભા)	ત્યાગરૂપ	,,
૩	,	,	બ્રહ્મચર્ય (નિર્મળશીલ)	પાળવા રૂપ	,
૪	,,	,	પાપ વ્યાપાર	તજવા રૂપ	,,

ઉક્ત ચ્યારે પ્રકારના પોષધ એકી સાથે ઉક્ત પર્વ દિવસે નિયમિત વ ખતે વિધિ પૂર્વક આદરી તેનો અખંડ નિર્વાહ ગમે તેવા વિષમ સંયોગોમા પણ કરવો, એ શ્રાવકનુ ત્રીજુ શિક્ષાવ્રત છે તેમા આહાર પાણીનો સર્વથા ત્યાગ કરી ન શકે તે પ્રાસુક (અચેત) જળનુ જ પાન કરે, તેમ પણ બની ન શકે તો છ વિગયોનો જેમા સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ તેવુ આયબિલ કરે અથવા છેવટે નીવી કે એકાશન (એકજ વખત ઉચિત ભોજન) પણ કરી શકે, તે દેશ થકી આહાર ત્યાગ રૂ પોષધ કહેવાય છે અને સવ પ્રકારના આહાર પાણીનો સર્વથા ત્યાગ કરી આત્મ સાધનમાંજ લીન થાવુ, તે સવ પોષધ છે બાકીના ત્રણ પ્રકારના પોષધનુ તો તેની સાથે સર્વથા પાલન કરવામા આવે છે ઉક્ત પોષધ વ્રત યોગે બહુધા બીજી ઘણી ઉપાધિ દૂરી જવાથ આત્માના સ્વભાવિક જ્ઞાનાદિક ઉત્તમ ગુણોનુ પોષણ કરવા ભણી ભવ્ય જનોનુ લક્ષ સહેજે ખેચાય છે અને એજ ખરૂ કર્તવ્ય છે

હેતુ— જીવની અનાદિ વિષય વાસના ઓછી કરવા આ વ્રતનુ યથાવિધિ પાલન અતિ ઉપયોગી છે તેના દ્રઢ અભ્યાસથી અનાદિ વિષય વાસના બહુધા ક્ષીણ થઇ જાય છે

સાર— એમ સમજી સતોષી શ્રાવકોએ અષ્ટમી, ચતુર્દશી પ્રમુખ પર્વ દિવસે તો જરૂર પોષધ વ્રત અગીકાર કરી તેને યથાર્થ રીતે પાળવા સતત ઉદ્યમ કરવો જોઇએ **આનદ, કામદેવ** પ્રમુખ ઉત્તમ શ્રાવકોએ ઉક્ત વ્રતનુ એવુ યથાર્થ પાલન કરેલુ છે કે તેમના તે વ્રતની શ્રી વીર પરમાત્માએ સ્વય સ્વમુખે પ્રશસા કરી છે પ્રાત સ્મરણીય તે મહાનુભાવોનુ દૃષ્ટાત લક્ષમા રાખી સજ્જન પુરૂષોએ ઉક્ત વ્રતને યથાસ્થિત પાળવા પરતી કાળજી રાખવી ઉચિત છે પોષધ વ્રતનુ આરાધન કરવા ઇચ્છનારે નીચે ટાકેલી વાત લક્ષમા રાખવી

૧ ઉક્ત પોષધ વ્રત સદ્ગુરૂ સમીપે (સદ્ગુરૂનો જોગ ન હોય તો સ્થાપનાચાર્ય સમીપે) જેમ બને તેમ વેલાસર સર્વ ઉપાધિને ટાળી નિશ્ચિતપણે ચ્યાર પ્રહર કે આ૦ પ્રહર પર્યંત (શક્તિ અનુસારે) અગીકાર કરી વિકથાદિક સર્વ પ્રમાદ તજીને જ્ઞાન ધ્યાનમાજ તત્પર થઇ રહેવુ

૨ પોષધનો નિયમિત સમય પર્ણ થાય ત્યા સુધી ચિત્તની સ્વસ્થતા-સ્થિરતા સારી રીતે જળવાઈ રહે તેવા ઉત્તમ આલબન સેવ્યા કરવા

૩ ઉક્ત વ્રતની અવધિ સુધી કોઈ કુવિકલ્પ ન આવે તેવી કાળજી રાખવી. કદાચ કોઇ કુવિકલ્પ આવ્યો તો સદ્ વિચારથી તેને તરત દૂર કરી દેવો

૪ જેનાથી પૂર્વોક્ત ચ્યારે પ્રકારનો પોષધ એકી સાથે નીયમસર બની શકે તેવા સયોગ ન હોય તેણે તે દરેક પ્રકારમ થી સુખે બની શકે તેવા ગમે તે પ્રકારને પણ યથાશક્તિ પાળવા ચૂકવુ નહિ એટલે કે જ્યારે ઉક્ત પોષધ વ્રત સપૂર્ણ રીતે પાળી શકાય તેવી સ્થિતિ ન જણાય ત્યારે પણ યથાશક્તિ તપ, શીલ પ્રમુખ બની શકે તે બનાવીને આત્મ ગુણનુ પોષણ કરવા ચૂકવુ નહિ વળી તે ચ્યાર પ્રકારમાથી

ગમે તે અને ગમે તેટલા પ્રમાણમા સ્વશક્તિ અને ઉત્સાહના પ્રમાણમા દેશથી કે સર્વથી અનુકૂળતાએ પોષધનો અભ્યાસ કરવો સુલભ પણ છે ઘણુ કરીને એ નિયમને અનુસરી જેમ કેટલાક ભ ય જનો બીજ, પચમી, અષ્ટમી, એકાદશી, ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા અમાવાસ્યા યોગે યથાશક્તિ તપ કરી અચેત ખાન પાનનો ત્યાગ કરે છે, સામાયક દેશાવગાસિક પ્રમુખનુ સેવન કરે છે, પાપ આર ભનો ત્યાગ કરે છે અને મથુન ક્રીડા-કામભોગનો પણ બનતા સુધી પરીહાર કરે છે, તેમ સહુ સુજ્ઞ ભાઇ બ્હેનોએ સ્વહિત સમજીને યથાશક્તિ તે દિશામા ઉદ્યમ કરવો

૫ જેનાથી દૈવયોગે તેમાથી કનુ બની શકતુ ન હોય તેમણે જે ભવ્યજનો ઉક્ત દિશામા યથાશક્તિ ઉદ્યમ કરતા હોય તેમને બનતી સહાય-ઉત્તેજન આપવુ, તેમના સદ્વર્તનની અનુમોદના કરવી અને તેવી રૂડી ભાવના રાખવી, પરતુ કદાપિ પણ તેમની નિંદા કે હેલના કરવા પ્રવૃત્ત થાવુ નહિ

આ રીતે સદાય સાવધાન રહેનાર સદ્ગૃહસ્થ અતિથિ સ વિ ભાગ વ્રતનુ પણ આરાધન કરવા ભાગ્યશાળી થઇ શકે છે

અતિથિ સંવિભાગ વ્રત.

(ચતુર્થ શિક્ષાવ્રત) ૧૨

અતિથિ એટલે જેને આત્મ સાધન કરવામા બીલકુલ આળસ નથી સદાય સાવધાનપણે સ્વપર હિત સાધવામાજ જે ઉજમાળ રહે છે તેવા મહાત્મા મુનિજનોને નિર્દોષ આહાર પાણી ભક્તિભાવથી આપીને પછી પોતે જમવુ, તેનુ નામ અતિથિ સ વિભાગ કહેવાય છે ઘણુ કરીને એ પ્રમાણે બની શકે તો સદાય એ વ્રત સેવવા યોગ્ય, છે પણ તેમ બની ન શકે એવુ હોય તો પૂર્વોક્ત પોષધ વ્રતના પારણે, તે અવશ્ય કર્તવ્ય છે કદાચ તેવા મહાત્મા મુનિવરનો જોગ ન મળે તો

ભોજન કરવા પહેલા થોડો વખત રાહ જોવી અને જો દૈવયોગે તેવા મહાત્મા મુનિવર આવી ચઢે તો તેમને સદ્‌ભાવથી નિર્દોષ આહાર પાણી પ્રતિલાભીને જિનેશ્વર પાસે નૈવેદ્ય ઢોકીને તેમજ સ્વશક્તિ અનુસારે સુશ્રદ્ધાવાન્ વ્રતધારી શ્રાવકને પણ જમાડી અને દીન દુ ખી જનોને યથોચિત આપી પછી પોતે ભોજન કરવુ ઉચિત છે

હેતુ—સુપાત્રને વિવેકથી પોષતા પોતાનામાજ સારી પાત્રતા આવેછે એટલે કે જેઓ રત્નત્રયીના ધારક મુનિવરોને કેવળ નિષ્કામ વૃત્તિથી (મોક્ષ વગર બીજી કોઇ પણ ઈચ્છા તજીને) ઉલ્લસિત ભાવે નિર્દોષ દાન દે છે તેઓ પણ સદ્‌ભાવ યોગે તેવાજ ઉત્તમ ગુણો પ્રાપ્ત કરવાની યોગ્યતા મેળવે છે સ્વસાધર્મી બધુઓની ભક્તિ પણ એવાજ ઉત્તમ આશયથી કરવી યુક્ત છે તેમને ઉચિત સહાય કરી ઉ ચી હદે સ્થાપવા, તે ભક્તિનુ જ પરિણામ છે

સાર—પાત્રાપાત્રના વિવેક વડે પાત્ર દાનનો અતિશય મહિમા જાણી સુજ્ઞ જનોએ તમા અધિક આદર કરવો ઉચિત છે એવા સુપાત્રનો લાભ ઘણું કરીને ઉત્તમ—અનિદ્ય કુળવાળાનેજ થઇ શકે છે તેમા પણ મુનિજનો પોતાના સયમ માર્ગને બાધક ન આવે એવો નિર્દોષ-પ્રાસુક આહાર મળે તોજ તે ગ્રહણ કરે છે, નહિ તો ગ્રહણ કરતા નથી રાજપિડ, શય્યાતર પિડ પ્રમુખનો તેમને નિષેધજ હોય છે તેથી અન્ય અનિદ્ય કુળમાજ તેઓ પ્રતિબધ રહિત નિર્દોષ આહાર પાણી પ્રમુખની ગવેષણા કરે છે અને જો ગવેષણા કરતા તેવાજ નિર્દોષ આહાર પાણી પ્રમુખ મળી આવે છે, તો તે સ્વ સયમના રક્ષણ-પોષણ માટે ગ્રહણ કરે છે એવી દુષ્કર સાધુ વૃત્તિનુ કેવળ આત્મ કલ્યાણાર્થે સતત સેવન કરનાર સુસાધુરૂપ સત્પાત્રની પ્રાપ્તિ તો જો પોતાના પુણ્યના અ કુર જાગ્યા હોય તોજ થઇ આવે છે એમ સમજી શ્રદ્ધાવાન સુશ્રાવકોએ તેવા ઉત્તમ પાત્રનો યથાવિધ લાભ જેમ બને તેમ આદર પૂર્વક લેવો ઘટે છે રાજપિડ, ગ્રહણ કરવાનો મુનિજનોને નિષેધ હોવાથી **ભરતચક્રવર્તી** પ્રમુખ મહારાજાઓએ તેમજ **કુમારપાળ** પ્રમુખ ભૂપાળોએ ઘણીજ ઉદારતાથી

સ્વસાધર્મી બધુઓની સેવા ભક્તિ કરવા પોતાથી બનતુ કર્યું હતુ તે ઉદાર પ્રવૃત્તિ અદ્યાપિ પયત અવિચ્છિન્ન ચાલી આવતી જણાય છે તો પણ તેમા ઘણા ભાગે જોઇએ તેવા તત્વજ્ઞાન-વિવેકની ખામીથી ઘણો બધો સુધારો કરવાની જરૂર છે જે સ્વધર્મી બધુઓ ધધા રોજગારે ઘસાઇ ગયા હોય તેમને ઉદારતાથી યોગ્ય આશ્વાસન આપી સારી લાઇન ઉપર ચઢાવવા સ્વ બુદ્ધિબળ વાપરવુ બહુજ જરૂરનુ છે વર્તમાન કાળના કફોડા સયોગો જોતા વિવેકથી સ્વધર્મી બધુ ઓને સહાય કરવામા એટલે વ્યવહારમા સુખી થઇ તેઓ પવિત્ર ધર્મનુ પ્રેમથી સેવન કરી શકે તેમ સુયોજના કરવામા પોતાના તન મન ધનનો સદુપયોગ કરવો બહુજ જરૂરનો છે જો પોતાના સાધર્મી બધુઓ સહુ વાતે સુખી હશે તો પવિત્ર જિન શાસનનો ઘણોજ ઉદ્યોત વર્તાશે એ વાત લક્ષમા રાખી ઉક્ત ઉત્તમ વ્રતનુ પાલન કરવા યથા શક્તિ પ્રયત્ન કરવો ઉચિત છે

ઉકત વ્રતને યથાવિધ આરાધવા ઇચ્છનારે નીચેની શિખામણો લક્ષમા રાખવી

૧ વીતરાગ પ્રભુ ી પવિત્ર આજ્ઞા પાળવા પૂરતુ લક્ષ રાખનારા મહાત્મા મુનીશ્વરોજ 'અતિથિ' કહેવાય છે અને એવા મહાત્માઓને ઉદાર ભક્તિથી નિર્દોષ અન્ન પાન, વસ્ત્ર, પાત્ર, ઔષધ ભેષજ, તેમજ તેમને વસવા માટે અનુકૂળ સ્થાન પ્રમુખ આપવા તેજ સુપાત્ર દાન કહેવાય છે તેવા સુપાત્રનો લાભ મળે તે આપણા અહોભાગ્યનીજ નિશાની સમજવી સહુ કોઇને એવો ઉત્તમ લાભ સુલભ નથી

૨ ઉત્તમ અતિથિ યોગ્ય ઉચા પ્રકારની રહેણી જેનાથી પાળી શકાતી ન હોય તેથી જેઓ પોતાનામા ગુણની ન્યૂનતા જોઇ ઉત્તમ મુનિજનોની ખરા દીલથી પ્રશસા કરતા હોય તેમજ યથાશક્તિ પોતે પણ સયમનો ખપ કરતા હોય અને શુદ્ધ માર્ગ ભવ્યજનોને બતા વતા હોય તેવા સાધુ જનોનો અનાદર નહિ કરતા તેમના શુભ પરિ ણામ તરફ લક્ષ રાખી પવિત્ર શાસનના હિતની ખાતર તેમને પણ આદર સહિત પ્રાસુક આહાર પાણી પ્રમુખ આપી પોષવામા હિતજ સમાયેલુ સમજવુ

૩ જેઓ પોતાનામાં ગુણનો ગંધ પણ નહુ છતાં સદ્ગુણી ઉત્તમ સાધુજનોની નિંદા, હેલના પ્રમુખ કરવામાંજ બડાઈ માનતા હોય તેમજ સ્વાર્થવશ મુગ્ધ જનોને ઉન્માર્ગ દેશના દઇ અવળે રસ્તે દોરી જતા હોય તેવા વીતરાગ આજ્ઞાના લોપક કેવળ નામધારી સાધુને કદાપિ સુપાત્ર લેખવા નહિં તેમને પોષવા તે અસતી પોષણ તુલ્યજ સમજવું તેવા વેષ વિડંબક સાધુ કરતા નિષ્કપટપણે શ્રાવક યોગ્ય વ્રત અંગીકાર કરી જે તેનું યથાવિધ પાલન કરે તે કોટિગણું લાભદાયક અને વખાણવા યોગ્ય છે નિર્દંભ વ્રતાચરણથીજ શાસનની ઉન્નતિ છે તે વગર ખોટા દમામથી લોકોમાં પૂજાવા મનાવા માટે કે સ્વાર્થવશ લોકરંજન અર્થે સાધુનો ઉત્તમ વેષ-મુદ્રાધારી મુગ્ધજનોને ધર્મના બાને ઠગવાથી તો સ્વપરને સંસાર વૃદ્ધિરૂપ અનર્થ ફળજ થાય છે, તેથી તેવું કાર્ય અત્યંત નિંદ્ય છે એમ સમજી સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી બનતી તપાસ કરી તેવા દંભી જનોના પાસલામાં પડતા સ્વપરનો બચાવ કરવો એજ શ્રેયસ્કર છે પવિત્ર શાસનની રક્ષા કે ઉન્નત્તિનો એજ ઉત્તમ અભીષ્ટ માર્ગ જણાય છે

૪ દીન દુ:ખી અનાથ, જેમને દેખી સહેજે દયાળુ માણસોને દયા આવ્યા વગર રહેજ નહિં તેમને યથાશક્તિ ઉચિત સહાય કરવાનો શાસ્ત્રકારોએ નિષેધ કરેલો નથીજ એટલુંજ નહિં પરંતુ દીન દુ:ખી અનાથને દેખી તેમના દુ:ખ દૂર કરવા યથાશક્તિ ઉદ્યમ સેવવારૂપ અનુકંપા બુદ્ધિને તો શાસ્ત્રકારોએ સમકિતનું ખાસ લક્ષણજ કહેલું છે

૫ સુસાધુ જનોની બની શકે તેટલી તેમની અનુકૂળતા અનુસારે સેવા ભક્તિ સ્વકર્તવ્ય સમજીનેજ કરવી તેમાં આપણે કોઇનો ઉપકાર કરતા નથી એમ સમજી રાખવું તથા તેમની કોઇ રીતે આશાતના કરવી નહિં આશાતનાથી સદંતર દૂરજ રહેવું કેમકે કહ્યું છે કે "મુનિરાજની બની શકે તેટલી આરાધના કરવી પણ વિરાધના તો કરવીજ નહિં " ઉત્તમ પુરૂષોની આશાતના કરવાનું મહા પાપ કદાપિ વહોરવું નહિં'

૬ સર્વ દાન કરતા ઉત્તમ પ્રકારના જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્ર

પ્રમુખ સદ્દગુણોની ખીલવણી થાય તેવી હૃદયની કેળવણીમા ઉત્તેજન આપવુ, તે સર્વોત્તમ દાન પરમાર્થથી કહી શકાય તેમ છે

૭ મુનિજનોને જે નિર્દોષ અન્ન પાનાદિકનુ ઉદાર દીલથી દાન દેવામા મહા લાભ જણા યો છે તે પણ તેમના જ્ઞાનાદિક સદ્દગુણોને તેથી જોઇતુ પોષણ મળે તેવા ઉચ્ચ આશયથીજ સમજવો

૮ જેમ શાસનના શણગારરૂપ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓના હૃદય સુબોધ થાય, તેમની સ્વધર્મ શ્રદ્ધા સુદૃઢ થાય, તેમજ તેમનુ વતન બહુજ ઉચા પ્રકારનુ અન્ય જનોને પણ અનુકરણ કરવા યોગ્ય થાય એવા પ્રકારની અત્યત હિતકારી અને પવિત્ર જિન શાસનને ઉન્નતિના ઉચા શિખરે ચઢાવી દેનારી સગીન યોજના તન મન અને ધનથી કરવા, કરાવવા એટલે તેવા પરમ પવિત્ર સત્ કાયમા આપ આપણાથી બની શકે તેટલી મહાનુભૂતિ (સહાય) આપવી તેના કરતા ઉત્કૃષ્ટ દાન બીજુ કયુ હોઇ શકે ? તે વિચારવુ જોઇએ

૯ જ્યારે માન, પાન વિગેરેની લખલુટ મૂકી કેવળ શાસન રસિક બની તમામ ભવ્યજનોને પવિત્ર શાસનના રસિક બનાવવાના અતિ ઉત્તમ ઉદ્દેશથી સુસાધુજનો તેમજ સુશ્રાવકજનો નિ સ્વાર્થપણે **આત્માર્પણ** કરશે ત્યારેજ આપણે પવિત્ર જિનશાસનની જાહો જલાલી પુન જોવા ભાગ્યશાળી થઈ શકીશુ

ઇતિશમ્

નત રત્નરૂપ સમાપ્ત

દરેક સુજ્ઞ ભાઈ બ્હેન સુખે આદરી પાળી શકે એવા સમકિત સહિત બાર વ્રતની સંક્ષિપ્ત ટીપ.

સમકિત.

૧ રાગ દ્વેષાદિક દોષથકી સંપૂર્ણ મુક્ત થયેલા સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી **અરિહંત પરમાત્માનેજ શુદ્ધ દેવ માનું** અને જગત્ માત્રને પાવન કરનારા તેમના પવિત્ર નામ, સ્થાપના (પ્રતિમા) દ્રવ્ય અને ભાવનું સદાય સ્ટન કરૂં, નિરંતર અમુક વખત ચોખ્ખાઈ રાખી શ્રીજિન મંદિરે જઈ ત્યાં સ્થિર ચિત્ત રાખી પ્રભુના અદ્ભુત જ્ઞાન, ક્ષમા, ગંભીરતા પ્રમુખ ઉત્તમોત્તમ ગુણ સંભારી મારા આત્મામાં તેવાજ ગુણો પ્રગટાવવા નિમિત્તે પ્રભુના દર્શન પૂજા અને ચૈત્યવંદન કરૂં, અથવા નવકાર મહામંત્રનો સ્થિર ઉપયોગ રાખી ૧૦૮ વાર જાપ કરૂં

૨ શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞા અનુસારે જ્ઞાન વૈરાગ્ય જાગવાથી સદ્ગુરૂ સમીપે જઈ જેમણે મેરૂ પર્વત જેવા ભારે પાંચ મહાવ્રત ઉચ્ચરેલા છે, અને તે મહાવ્રતોને જે રૂડી રીતે ગુરૂમહારાજની આણામાં રહીને પાળે છે, કંચન કામનીથી જે સદાય દૂર રહે છે, જયણાથી સઘળી સંયમકરણી સાધે છે અને ભવ્ય જનોને માર્ગે બોધ આપી સુધારે છે, તેવા મુનિ મહાત્માનેજ શુદ્ધ ગુરૂ માનું અને પ્રતિદિન જોગ હોય ત્યાં સુધી તેમને શુદ્ધ ભાવથી વંદન કરી તેમના અમૃત વચનનું પાન કરૂં

૩ સદ્‌ગુરૂની અમૃત તુલ્ય વાણી સાંભળી મારી છતી શક્તિ ગોપ વ્યા વગર બની શકે તેટલી ગૃહસ્થ યોગ્ય ધર્મકરણી કરવા નિરંતર ખપ કરૂં દાન, શીલ, તપ અને ભાવના રૂપ ધર્મની શ્રદ્ધા રાખી યથાશક્તિ તેનો આદર કરૂં સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર રૂપ શુદ્ધ ધર્મનો મને યથાર્થ બોધ થાય, તેની યથાર્થ પ્રતીતિ થાય અને અનુક્રમે તેની પ્રગટ પ્રાપ્તિ થાય તેવા લક્ષથી સદ્‌ગુરૂની આજ્ઞાને આધીન રહી તેમણે આત્મ-કલ્યાણાર્થે આપેલી રૂડી શિખામણને ધ્યાનમાં રાખી કાળજીથી અનુસરૂં પ્રમાદવશ પણાથી તેમાં ભૂલ પડે તો ગુરૂમહારાજને નિષ્કપટપણે નિવેદન કરી, ક્ષમા માગી, ફરી તેવી ભૂલ ન કરવા વિશેષે કાળજી રાખું તેમની પવિત્ર આજ્ઞાનુસાર પ્રતિવર્ષ શ્રી શત્રુંજયાદિક તીર્થની યાત્રાદિક કરૂં અને આશાતનાદિક દોષને ટાળી, દેવ ગુરૂ સંઘ-સાધર્મિકની ભક્તિનો બની શકે તેટલો લાભ લઉં, અને વ્રત—પચ્ચખ્ખાણનો ભાવ રાખું

પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત

(પ્રથમ અણુવ્રત) ૧

૧ મરણાદિક મહાભયથી પ્રગટપણે કંપતા-ત્રાસ પામતા કોઈ પણ નિરપરાધી જીવને કંઈ પણ પ્રબળ કારણ વગર તેના પ્રાણ નીકળી જાય તેમ જાણી બુઝીને મારા મન વચન અને કાયાથી હું જાતે હણું નહિ તેમજ અન્ય કને હણાવું નહિ

૨ માંસ, દારૂ, શિકાર (મધ, માખણ, રાત્રી ભોજન પ્રમુખ અભક્ષ્ય અને કુંગળી, લસણ, ગાજર પ્રમુખ જમીન કંદ વગેરે અનંતકાય ભક્ષણ કરવા) નો ત્યાગ કરૂં

મૃષાવાદ વિરમણ વ્રત.

(બીજુ અણુવ્રત) ૨

૧ જેથી સામાનુ જીવિત ધૂળ મળે (નકામુ થઈ જાય) તેવુ લાકડે માકડુ વળગાડવા જેવુ કેવળ મિથ્યા ભાષણ-પુત્ર પુત્રીના વિવાહ જોડવા માટે મૃષાવાદ (કન્યાલીક) વર્જુ

૨ જેથી વેર ઝેર વધે, કલેશ વઢવાડ કે મારામારી થાય તેવુ મિથ્યા ભાષણ, પારકી જમીન ઉપર પોતાનો કે પોતાના સબંધીનો હક સ્થાપવા હડહડતુ જૂઠ (ભૂમ્યલીક) વર્જુ

૩ જેથી પરિણામે કલેશ ઉપજે એવુ મિથ્યા ભાષણ પશુઓની લેવડ દેવડ સબંધે (ગવાલીક) વર્જુ

૪ ઇન્સાફની કોર્ટમા, કે પંચમા કોઇની દાક્ષિણ્યતાથી કે પોતાના કલ્પિત સ્વાર્થથી (લાચ વિગેરે લઇને) ખોટી (કુડી) સાક્ષી (ગવાઈ) ન ભરૂ

૫ કેવળ કૃત્રિમ (ખોટો) દસ્તાવેજ વિગેરે ઘડી કાઢી કોઇની ઉપર આફત આવી પડે તેવુ અનાચરણ હુ નહિ કરૂ

૬ જેનાથી બહુ ભવભ્રમણ કરવુ પડે તેવુ શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ વચન જાણી બુઝીને હુ નહિં બોલુ પ્રમાદ વશ બોલાયુ હોય તેની ખબર પડતા તરત માફી માગુ

અદત્તાદાન વિરમણ વ્રત.

(ત્રીજુ અણુવ્રત) ૩

૧ કોઈનુ ખાતર પાડી કે ગજવુ કાપી કે વાટ પાડી (લુટફાટ કરી) કે તેવીજ બીજી રીતે પરાયુ ધન હુ જાતે હરી લઉ નહિ તેમજ બીજાને તેમ કરવા સલાહ કે સહાય આપુ નહિ

૨ તેનો ચોરાઉ માલ કીફાયત ભાવે આપવા આવે તો તે જાણી બુઝીને સઘરૂ નહિ તેમજ તેવા અનીતિના કાર્ય કરવા કોઇને સલાહ આપુ નહિ

૩ દાણચોરી એટલે જે વ્યાપાર લાયક વસ્તુ ઉપર મહેસુલ લાગતુ હોય તે છુપાવુ નહિ તેમજ બીજાને પણ તેવી ખોટી સલાહ આપુ નહિ

૪ કોઇની નાડી, પડી કે વિસરી ગયેલી વસ્તુ ખોટી બુદ્ધિથી લઉ નહિ

૫ કોઈની થાપણ ઓળવુ નહિ તેમજ તેનો બીજો વિશ્વાસ ઘાત કરૂ નહિ

૬ જ્યાસુધી બને ત્યાસુધી લેવડ દેવડમા બરાબર પ્રમાણિકપણુ રાખુ

૭ ગફલતથી કોઇનુ કઇ આવી ગયુ હોય તે જાહેર કરી મૂળ ધણીને સોપી દઉ

સ્વદારા સતોષ યા સ્થૂલ મૈથુન વિરમણ વ્રત.

(ચતુર્થ અણુવ્રત) ૪

૧ સ્વસ્ત્રી કે સ્વપતિ શિવાય દેવ, મનુષ્ય કે તિર્યંચ સબધી વિષય ભોગનો સર્વથા ત્યાગ કરૂ દેવ સબધી ૨×૩ તિર્યચ સબધી ૧×૩ અને મનુષ્ય સબધી ૧×૧ એટલે દેવ અને તિર્યંચ સબધી વિષય ભોગનો મન વચન અને કાયાથી અને મનુષ્ય સબધી વિષય ભોગનો કાયા માત્રથી ત્યાગ કરૂ અને મન વચનની શુદ્ધિ રાખવા બનતો પ્રયત્ન જારી રાખુ

૨ ઉક્ત શીલ વ્રતને ભવભૂષણ યા અલકારરૂપ સમજી યત્નથી સાચવુ

૩ સ્વસ્ત્રી કે સ્વપતિમા પણ અધિક સતોષ રાખી વિષય તૃષ્ણા તજવા વધારે ખપ કરૂ સ્વવીર્યનુ રક્ષણ કરી તેનો ધર્મ સાધનમા બનતો ઉપયોગ કરૂ

૪ હસ્તક્રિયા કે કુદરત વિરૂદ્ધ વર્તનથી કદાપિ સ્વ વીર્યનો વિનાશ ન કરૂ.

૫ શીલની વાડો સાચવવા ઘટતો પ્રયત્ન કરૂ

પરિગ્રહ પ્રમાણ વ્રત.

(પાચમુ અણુવ્રત) ૫

ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર, વાસ્તુ, સોનુ, રૂપુ, અન્ય ધાતુ, દાસદાસી અને ગાય, બેલ, હાથી, ઘોડા પ્રમુખ ચતુષ્પદ, એમ નવ પ્રકારના બાહ્ય પરિગ્રહનુ જુદુ જુદુ પ્રમાણ બાધુ તેમ બની ન શકે તો તેમનુ સમુચ્ચયે અમુક ચોક્કસ પ્રમાણ કરી તેથી અધિક દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થતા તત્કાળ તેનો સદુપયોગ પરમાર્થ માર્ગે કરૂ પરંતુ પ્રમાણથી અધિક થયેલુ દ્રવ્ય દેખી સ્વનિયત બગાડુ નહિ

દિગ્વિરમણ વ્રત.

(પ્રથમ ગુણવ્રત) ૬

ચાર દિશા, ચાર વિદિશા તેમજ ઉંચે અને નીચે એમ દશે દિશામા સ્વાર્થવશ વ્યાપારાદિક કારણે જવા આવવા માટે અમુક મર્યાદા બાધવી. કેવળ પરમાર્થ દાવે ગમે તેટલે દૂર જવા આવવાની છૂટ રાખી શકાય

ભોગોપભોગ વિરમણ વ્રત.

(બીજુ ગુણવ્રત.) ૭

એકજ વાર ભોગવ્યા બાદ નિર્માલ્ય થઈ જાય એવા પુષ્પ, ભોજન પ્રમુખ ભોગમા લેખાય અને વારવાર જેનો ઉપયોગ કરી શકાય તે સ્ત્રી, મહેલ પ્રમુખ ઉપભોગમા લેખાવાથી જે ૧૪ નિયમોની યાદી આગલ આપી છે તે નિયમો હર હમેશ લક્ષપૂર્વક ધારી સતોષ

વૃત્તિમા વધારો કરવો તે ઉપરાત ૧૫ કર્માદાનના મહા પાપ વ્યાપારનો પણ ત્યાગ કરવો

અનર્થ દડ વિરમણ વ્રત.

(ત્રીજુ ગુણવ્રત) ૮

જેમા પોતાનો કે પોતાના સ્વજન કુટુબાદિકનો નિકટ સ્વાર્થ ન હોય તેવી નકામી બાબતમા નાહક પોતાના મન વચન અને કાયા કે ધનનો ગેર ઉપયોગ કરવો અનર્થ દડ છે એમ સમજી આતસબાજી, વેશ્યા—નાચ, નાટક ચેટક તેમજ લોકરજનાર્થેજ કરવામા આવતા બીજા અનેક વગર જરૂરના ઉડાઉ કાર્યથી નિવર્તી સ્વદ્રવ્યાદિકનો જેમ બને તેમ સદુપયોગજ કરવો યુકત છે વળી જૂગાર પ્રમુખ દુર્વ્યસન, વિકથાદિક પ્રમાદ, અને શસ્ત્રાદિકનો દૂર ઉપયોગ પણ વર્જ્યજ છે ટુકાણમા જેથી પરિણામ મલીન થાય તેવા આચાર વિચાર તજવા યુક્ત છે

સામાયક વ્રત.

(પ્રથમ શિક્ષાવ્રત) ૯

પ્રતિદિન નિયમસર એક કે વધારે વખત મન વચન કાયાના દુષ્ટ વ્યાપાર સવરીને રાગ દ્વેષાદિક વિકાર દૂર કરી સમભાવની વૃદ્ધિ થાય તેવા શુભ જ્ઞાન ધ્યાન પ્રમુખ ઉત્તમ આલબન સેવવા સતત પ્રયત્ન કરવો જોઇએ દરેક પ્રસગે કમમા કમ બે ઘડીનો અવકાશ હોવો જોઇએ તેવા સામાયકનો અધિક લાભ મેળવાય તો બહુ હિતકારી છે નહિતો પણ જેટલો અવકાશ મળી શકે તેનો જ્ઞાન ધ્યાન યા સત્ સગતિ પ્રમુખ સત્કાર્યમાજ વ્યય કરવો યુક્ત છે બે ઘડી જેટલો અવકાશ મળે તેણે ઉકત રીતે સામાયકનો લાભ ચૂકવો નહિ.

દેશાવગાસિક શિક્ષાવ્રત.

(દ્વિતીય શિક્ષાવ્રત.) ૧૦.

છઠ્ઠા દિગ્ વિરમણ વ્રતમાં દશે દિશે જવા આવવા માટે રાખેલી મોકળાશને અત્ર અને તેટલો સંક્ષેપ કરવો તેમજ પૂર્વોક્ત ૧૪ નિયમો પણ અવશ્ય ધારવા ધારેલા મુકરર ટાઈમ સુધી શુભ જ્ઞાન ધ્યાન પ્રમુખમાંજ લક્ષપૂર્વક પ્રવર્તવું ઉક્ત નિયમ મહુર, દિવસ, માસ કે વર્ષ પર્યંત પણ ગ્રહી શકાય છે

પોષધવ્રત.

(તૃતીય શિક્ષાવ્રત.) ૧૧.

દરેક અંધારી અજ્વાળી આઠમ, ચઉદશ પ્રમુખ પર્વ દિવસે પૂર્વોક્ત ચારે પ્રકારનો પોષધ ૪ કે ૮ પ્રહર પર્યંત અંગીકાર કરી પ્રમાદ રહિત તેનું આરાધન કરવું જોઇએ વિકથાદિક પ્રમાદવડે તેનું વિરાધન કરવું યુક્ત નથીજ જેનાથી તેમ સર્વથા બની ન શકે તેણે પણ ' ગાઇડ 'માં જણાવ્યા મુજબ ઉકત ચાર પ્રકાર પૈકી જેનું જેટલું આરાધન થઇ શકે તેટલું કરી અનંતો લાભ હાંસલ કરવા ચૂકવું નહિં

અતિથિ સંવિભાગ વ્રત.

(ચતુર્થ શિક્ષાવ્રત.) ૧૨.

તિથિ, વાર પ્રમુખની દરકાર રાખ્યા વગર દિનરાત પ્રમાદ રહિત આત્મસાધનમાંજ ઉજમાળ મુનિજનો ' અતિથિ ' કહેવાય છે તેવા મહાત્મા-સાધુ જનોને સ્વકુટુંબાદિક નિમિત્તે કરેલ નિર્દોષ પ્રાસુક આહાર પાણી હરહમેશ કે છેવટ પોષધ વ્રતના પારણે શુદ્ધ ભક્તિભાવથી કેવળ કલ્યાણાર્થે વ્હોરાવી પછી પોતે જમવું તેવું વ્રત પવિત્ર ધર્મની પ્રાપ્તિ અને પુષ્ટિ માટે બહુ જરૂરનું છે જ્યારે તેવા સુપાત્ર સાધુનો જોગ ન બની શકે ત્યારે શું કરવું ? તે બાબત ' ગાઇડમાં ' કરેલી સૂચના લક્ષમાં રાખી ઉક્ત વ્રતનું યથાશક્તિ આરાધન કરવા ગણેલી તક સાર્થક કરી લેવી

જ્ઞાનાદિ પંચ આચાર પાળવા આશ્રી સંક્ષિપ્ત સૂચના.

જ્ઞાનાચાર.

જે જે ધર્મશાસ્ત્ર ભણુવા ગણુવા, તે બધા અકાળ વેળા (દરેક સંધ્યા વખત, મધ્યાહ્ન સમય તથા મધ્ય રાત્રી સમય) વર્જી યોગ્ય અવસરેજ ભણવાં ગણવા

૨ ધર્મગુરૂ અને વિદ્યાગુરૂનો ઉચિત વિનય સાચવીનેજ ભણવુ ગણવુ
૩ જ્ઞાન-જ્ઞાનીનો યોગ્ય સત્કાર કરી શુદ્ધ પ્રેમ ભાવથી ભણવુ ગણવુ
૪ શાસ્ત્ર ભણવા માટે યોગ્યતા મેળવવા સારૂ યોગ-ઉપધાન કરીને તેનુ પઠન પાઠન કરવુ
૫ જેમની પાસેથી આપણને જ્ઞાનનો લાભ થયો હોય તેનુ નામ કોઇ પૂછે તો તરત જાહેર કરવુ પરંતુ ભય કે લજ્જાદિક કલ્પિત કાર ણોથી તે છુપાવવુ નહિજ
૬ જે શાસ્ત્ર ભણવુ તે અક્ષર કાના માત્રે અન્યૂનાધિક ભણવુ ગણવુ
૭ તે શાસ્ત્રના અર્થ શુધ્ધ રીતે ગુરૂમહારાજ પાસે ધારી લઇને ભણવા ગણવા
૮ તે શાસ્ત્રનુ મૂળ તથા તેના અર્થ શુદ્ધ ગુરૂગમે ધારી પકા કરી લેવા

દર્શનાચાર.

૧ સર્વથા રાગદ્વેષાદિક દોષ વર્જિત સર્વજ્ઞ વીતરાગના વચન સંપૂર્ણ સાચાજ માનવા

૨ ઉકત સર્વજ્ઞ પરમાત્માના પવિત્ર શાસનનાજ રસિક થાવું બીજા અન્ય મતની ઇચ્છા કરવીજ નહિ

૩ સર્વજ્ઞ ભગવાને ભાખેલા દાનાદિક ધર્મના ફળનો સંદેહ કરવોજ નહિ

૪ અન્ય મતના કષ્ટ, મંત્ર, ચમત્કાર કે પૂજા પ્રભાવના દેખી મૂઢદષ્ટિ બનવું નહિ

૫ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ જનોની શુભ કરણી દેખી તેનું અનુમોદન કરવું (પ્રશંસા કરી તેને પુષ્ટિ આપવી)

૬ સીદાતા સાધર્મીજનોને હરેક રીતે ટેકો આપી ધર્મમાં સ્થિર કરવા

૭ સાધર્મી બંધુઓની ઉમદા ભાવથી સેવા ભકિતરૂપ 'સાહમ્મીવચ્છળ' કરવું

૮ પવિત્ર જિનશાસનની જાહોજલાલી વધે તેવા સત્કાર્યો સમજ મેળવીને કરવા

ચારિત્રાચાર.

૧ ઇર્યાસમિતિ–જતા અવતા જીવની વિરાધના ન થાય તેમ જયણા પૂર્વક જમીન ઉપર દૃષ્ટિ રાખી (ધુંસરા પ્રમાણ આગળ દૃષ્ટિ રાખી) વિકથાદિક પ્રમાદ રહિત લક્ષ રાખી ચાલવું

૨ ભાષા સમિતિ–ખાસ બોલવાનો પ્રસંગ હોય ત્યારે જરૂર પૂરતું મધુર ડહાપણ ભરેલું, ગર્વ રહિત, પ્રથમથી પરિણામનો વિચાર કરી, ધર્મને બાધક ન આવે એવુંજ વચન બોલવું

૩ એષણા સમિતિ–સંયમ જીવનનો નિર્વાહ કરવા નિર્દોષ આ

હાર પાણી પ્રમુખની નિસ્પૃહતાથી ગવેષણા કરી મેળવેલા શુદ્ધ નિ
દોષ આહારાદિકનુ સેવન કરવુ

૪ આદાન ભડ મત્ત નિખ્ખેવણા સમિતિ-સયમ માર્ગમા ઉ
પયોગી ઉપકરણો લેતા મૂકતા જેની વિરાધના થવા ન પામે તેવી
જયણા રાખી કાળજી પૂર્વકજ લેવા મૂકવા

૫ પારિષ્ઠાપનિકા સમિતિ-લઘુ નીતિ,વડી નીતિ પ્રમુખ શરીર
મળ, જીવ જતુ રહિત નિદોષ સ્થળે, દૃષ્ટિ પ્રમુખથી પૂરતી ત
પાસ કરી પરઠવવા (જયણાથી)

૬ મનોગુપ્તિ-અકુશળ યોગથી મનને નિવર્તાવી કુશળ યોગ
માજ મનને સ્થાપિત કરી રાખવુ

૭ વચન ગુપ્તિ- અકુશળ યોગથી વાણીને નિવર્તાવી કુશળ યો
ગમાજ તેને નિયોગ કરવો

૮ કાયગુપ્તિ- કાચબાની પેરે કાયાને સ કોચી અકુશળ યોગ
થી નિવર્તાવી કુશળ યોગમાજ જોડવી

તપાચાર

(૭ બાહ્ય અને ૭ અભ્યતર).

૧ અનશન-ઉપવાસ, છઠ્ઠ,અઠ્ઠમ પ્રમુખ તપ કરી તેટલા દિવસ
કે અતે જીવિત પર્યત ભોજન ત્યાગ

૨ ઊણોદરી-સ્વસયમ જીવનના નિર્વાહાર્થે જરૂર પુરતા આહાર
થી બે ચાર કવળ ન્યૂન જમવા

૩ વૃત્તિસક્ષેપ નિયમિત ભોજન, એક કે બે વખતજ, અમુક
જરૂર યોગ્ય વસ્તુથીજ ચલાવી લેવુ

૪ રસ ત્યાગ-દૂધ, દહી, ઘી, તેલ, ગોળ પ્રમુખ વિગઈ અથવા
ષટ્ રસ ભોજનનો બને તેટલો ત્યાગ

૫ કાય કલેશ -શીત, તાપાદિક જાણી બુઝીને સહેવા તેમજ કે-શ લોચ પ્રમુખ કષ્ટ સહન કરવા

૬ સંલીનતા-કાયાને સંકોચી સ્થિર આસન પ્રમુખ દેહ દમન આત્મકલ્યાણાર્થે કરવુ

૧ પ્રાયશ્ચિત-જાણતા કે અજાણતા,છાના કે છતરાયા કરેલા પાપ કર્મ નિષ્કપટપણે સદ્ગુરૂ સમીપે આલોચી નિંદી તેવા પાપ કર્મ ફરી જાણી બુઝીને નહિ કરવાની સરતે શુદ્ધભાવથી પાપનુ નિવારણ કરવુ

૨ વિનય-અરિહંતાદિક પૂજ્ય પદની ભક્તિ, બહુ માન, ગુણ સ્તુતિ, આશાતના વર્જન પ્રમુખ કરવા.

૩ વૈયાવચ્ચ-સંઘ, સાધર્મિક,આચાર્ય, બાળ-ગ્લાનમુનિ,સ્થવિર પ્રમુખ ગુણી જનોની ઉચિત સેવા

૪ સ્વાધ્યાય-અભિનવ શાસ્ત્ર ભણવુ, શંકાનુ સમાધાન પૂછવુ, ફરી વિચારી જવુ, અર્થ રહસ્યની આલોચના કરી લેવી, અને ગુરૂ ગમ્ય શીખેલુ શાસ્ત્ર અન્ય અબુજને સમજાવવા શ્રમ લેવો

૫ ધ્યાન દોષદષ્ટિથી થતા દુર્ધ્યાનનો ત્યાગ કરી શુભ દષ્ટિથી વસ્તુ સ્વરૂપનો એકાગ્રપણે વિચાર કરવો આર્ત, રૌદ્ર તજી ધર્મ શુક્લ ધ્યાન પામવા સદ્ગુરૂ આજ્ઞાનુસાર ઉદ્યમ કરવો.

૬ ઉત્સર્ગ-દેહાદિકની માયા (મમતા) તજી ચિલાતિ પુત્ર, દ્રઢ પ્રહારી, મેતાર્ય મુનિ અને જમ્બુકુમાળ મુનિની પેરે અડગ કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને ઊભા રહી ઉપશમ વિવેક અને સંવરના બળથી કર્મ શત્રુનો જય કરવા પ્રબળ પુરૂષાર્થ ફોરવવો દેહાદિકનુ ભાન ભૂલી આત્મામાજ ઉપયોગ પરોવવો

વીર્યાચાર.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક કે શ્રાવિકા ગમે તેહો પોતપોતાના અધિકારઅનુસારે કર્તવ્ય કર્મ કરવા પોતાના મન, વચન અને કાયાના છતા બળ-વીર્યને ગોપવ્યા વગર યથાશક્તિ તેનો સદુપયોગ કરવો મતલબ

કે સાધુ-સાધ્વીએ સ્વ સયમ કરણી [પાચ મહાવ્રતનુ પાલન, પાચે ઈદ્રિયોનુ દમન, ચાર કષાયનુ શમન, અને મન વચન કાયાની શુદ્ધિ] કરવામા પોતાનુ છતુ બળ-વીર્ય ગોપવવુ નહિ તેનો કોઇ રીતે ગેર ઉપયોગ નહિ કરતા સદાય સદુપયોગ કરવાજ લક્ષ રાખવુ તેમજ શ્રાવક શ્રાવિકાએ પણ સ્વ ગૃહસ્થ ધર્મનુ આરાધન કરવા સદ્ગુરૂના અમૃત-વચનનુ આદર સહિત શ્રવણ કરી, સ્વશક્તિ અનુસારે પોતાના તન, મન, વચન અને ધનનો સદુપયોગ કરી લેવા ચૂકવુ નહિ પોતાની છતી શક્તિનો જે સદુપયોગ થાય તેજ સાર્થક, બાકી જે તેનો ગેર ઉપયોગ થાય તે તો સસાર વૃદ્ધિ માટેજ સમજવો

ઇતિશમ

શ્રાવક યોગ્ય અગીયાર પડિમાનો અધિકાર
(શ્રી પ્રવચનસારોદ્ધારના આધારે)

૧૧ પ્રતિમાના નામ

૧ દર્શન (સમકિત) પ્રતિમા, ૨ વ્રત પ્રતિમા, ૩ સામાયક પ્રતિમા,૪ પોષધ પ્રતિમા, ૫ કાયોત્સર્ગ પ્રતિમા, (અભિગ્રહ વિશેષરૂપ) ૬ મૈથુન વર્જન પ્રતિમા, ૭ સચિત્ત વર્જન પ્રતિમા, ૮ સ્વય આરભ વર્જન પ્રતિમા, ૯ પ્રેષ્ય (અન્ય સેવકાદિક પાસે પણ) આરભ વર્જન પ્રતિમા, ૧૦ પોતાને નિમિત્તે કરેલુ ભોજન–અશનાદિક વર્જન પ્રતિમા, ૧૧ શ્રમણભૂત—મુનિવત્ વર્તન–પ્રતિમા

પ્રતિમા શબ્દથી અમુક અભિગ્રહ યા નિયમ વિશેષ જાણવો હવે દરેક પ્રતિમાનુ અનુક્રમે કઈક વિસ્તારથી કથન કરવામા આવે છે ઉક્ત દરેક પ્રતિમાનુ કાળ માન તેની સખ્યા પ્રમાણે જેટલા માસનું છે, (એટલે કે પહેલી પ્રતિમા એક માસની બીજી બે માસની ત્રીજી ત્રણ માસની એમ અનુક્રમે અગીયારમી ૧૧ માસની સમજવી) તે બતાવે છે

અનુક્રમે દરેક પ્રતિમાનુ કઇક વિસ્તારથી સ્વરૂપ.

૧ દર્શન પ્રતિમા—શમ, સવેગ,નિર્વેદ,અનુકપા અને આસ્તિકતા ગુણ સહિત તથા કદાગ્રહ અને શકાદિક શલ્યથી સર્વથા રહિત નિર્દોષ સમકિતને યથાસ્થિત પાળવામા આવે તે પહેલી દર્શન પ્રતિમા કહેવાય છે

વિવેચન—ગમે તેવા કષ્ટ પ્રસગે પણ સમકિત યોગ્ય ત્રિકાળ જિન પૂજા સદ્ગુરૂ વદન પ્રમુખ સદાચારથી લગારે ડગ્યા વગર શ્રી જિનેશ્વર ભગવાને કહેલા તત્ત્વમા અચળ શ્રદ્ધા રાખવી(એક માસ પર્યન્તનો

૨ વ્રત પ્રતિમા—શ્રાવક યોગ્ય પાંચ અણુવ્રત તેમજ ત્રણ ગુણવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રતને કોઈપણ અતિચાર પ્રમુખ દૂષણ લગાડ્યા વગર બે માસ પર્યંત પ્રથમ પડિમામાંજણાવેલા નિર્દોષ સમકિત ગુણ સહિત સેવવા તે બીજી વ્રત પ્રતિમા જાણવી.

વિવેચન—પ્રથમ સામાન્ય રીતે શ્રાવક યોગ્ય અણુવ્રતાદિક લઈને પાળવામાં આવતા હોય તેજ વ્રતોને કોઈપણ જાતના અતિચાર રહિત અને પાળવા જોઈએ અપવાદ માર્ગ સેવ્યા વગર કેવળ ઉત્સર્ગ માર્ગેજ ગમે તેવી વિષમ સ્થિતિમાં પણ ઉક્ત વ્રતોનું બે માસ સુધી પરિપાલન કરવું. એવી રીતે સઘળી પ્રતિમાઓના સંબંધમાં સમજી લેવું

૩ સામાયક—મન વચન અને કાયા સંબંધી પાપવ્યાપારને વર્જી નિષ્પાપ-નિર્દોષ વ્યાપારને સેવવારૂપ સામાયક પ્રતિદિન ઉભય કાળ અતિચારાદિક દૂષણ રહિત ત્રણ માસ પર્યંત કરવામાં આવે તે ત્રીજી સામાયક પ્રતિમા જાણવી

વિવેચન—પ્રથમ કરવામાં આવતા સામાયકના અભ્યાસમાં સુદૃઢ બની બને ટંક હર હમેશ ગમે તેવા કારણ છતાં કંઈપણ દૂષણ લગાવ્યા વગર પૂર્વોક્ત પ્રતિમાના આચાર સહિત ત્રણ માસ અખંડ આ પ્રતિમામાં નિકરણ શુદ્ધિથી સામાયક કરવા જોઈએ

૪ પોષધ—દરેક અષ્ટમી, ચતુર્દશી પ્રમુખ પર્વ દિવસે સર્વથા આહાર ત્યાગ, શરીર સત્કાર ત્યાગ, મૈથુન ત્યાગ અને પાપવ્યાપાર ત્યાગ એમ ચારે પ્રકારનો પોષધ, અતિચાર દૂષણ રહિત ચાર માસ પર્યંત પાળવામાં આવે તે ચોથી પોષધ પ્રતિમા છે

વિવેચન—દરેક અષ્ટમી,ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા ઉપરાંત બીજા જિન કલ્યાણક પ્રમુખ પર્વ દિવસોમાં અત્યંત આદરથી સંપૂર્ણ પોષધવ્રત સર્વથા દૂષણ રહિત પૂર્વ પ્રતિમામાં કહેલા ઉત્તમ આચાર સહિત ચાર માસ પર્યંત સેવવાથી ચોથી પોષધ પ્રતિમા કહેવાય છે

૫ કાર્યોત્સર્ગ પ્રતિમા—પૂર્વોક્ત પ્રતિમાઓમા દર્શાવ્યા મુજબ સમ્યકત્વ, અણુવ્રત, ગુણવ્રત અને શિક્ષાવ્રત યુક્ત છતો, સ્થિર સત્વ વત અને સુનીપુણ શ્રાવક દરેક અષ્ટમી અને ચતુર્દશીના દિવસે પોષધ ગ્રહી રાત્રીભર શુન્ય ગ્રહાદિકમા કાઉસ્સગ (કાયોત્સર્ગ) મુદ્રાએ સ્થિત રહે-ઉપસર્ગ પરિસહાદિકથી ડરે નહીં, નિશ્ચળ રહે

વિવેચન—પુર્વોક્ત સઘળી પ્રતિમા યોગ્ય સદાચાર સપન્ન, અચળ, અડગ પરિણામી અને સર્વ વાતે સાવધાન શ્રાવક પોષધ દિવસે સપૂર્ણ પોષધ ગ્રહી આખી રાત શુન્ય ઘર, સ્મશાન કે તેવાજ કોઇ સ્થળે કાઉસ્સગ ધ્યાને ઉભો રહે, તેમા ગમે તેવા ઉપસર્ગ પ્રમુખ થાય પણ તેથી ચલાયમાન ન થાય તે પ્રતિમાની મર્યાદા પાચ માસની જાણવી કાયોત્સર્ગમા તે મહાનુભાવ શ્રાવક નિષ્કષાય (સર્વથા રાગાદિક વિકાર વર્જિત) શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુનુ ધ્યાન કરે અથવા પોતાના કામ ક્રોધાદિક દોષના પ્રતિપથી ક્ષમાદિક ગુણોને ધ્યાવે તેમજ તે સ્નાન (દ્રવ્ય શુદ્ધિ) નો પરિહાર કરે વિકટ ભોજી– દિવસેજ પ્રકાશ યુક્ત સ્થળે એગીનેજ ભોજન કરે (રાત્રી ભોજન સર્વથા કરેજ નહીં) મઉલી ચડો-ચળદ્ધ પરિધાન કચ્છ તેમજ કાયોત્સર્ગ વર્જિત દિવસોમા દિવવસે બ્રહ્મચર્ય પાળે અને રાત્રે મૈથુન સેવનનુ પ્રમાણ કરે

૬ બ્રહ્મચર્ય પ્રતિમા—શ્રગાર કથા, સ્નાન વિલેપન પ્રમુખ વિભૂષા સબધી નિવર્ષ અને સ્રી કથા (સ્રી સબધી અથવા સ્રી સાથે એકાન્તમા સરાગ વાર્તા આલાપ) નો ત્યાગ કરતા છતો શ્રાવક એક અબ્રહ્મ સેવાનો છ માસ પર્યત સર્વથા ત્યાગ કરે તે છઠ્ઠી બ્રહ્મચર્ય પ્રતિમા જાણવી

વિવેચન — છઠ્ઠી પ્રતિમામા શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય છ માસ પર્યત પાળવુ એટલે તેમા શ્રૃગાર સબધી કથા, શરીર સત્કારનો અધિક આદર તેમજ સ્રી કથાનો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઇએ ટુકાણમા બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિઓનુ સારી રીતે પાલન કરવુ

૭ **સચિત્ત ત્યાગપ્રતિમા**—સાત માસ સુધી સચિત્ત ભોજનને સર્વથા ત્યાગ કરે તેમજ પૂર્વોક્ત પાછલી પ્રતિમાઓમા સેવન કરવા યોગ્ય સર્વ અનુષ્ઠાનનુ પણ સાથેજ સેવન કરે તે સાતમી પ્રતિમા જાણવી.

વિવેચન—જે અન્નપાણી પ્રમુખ અગ્નિપ્રમુખ શસ્ત્રથી અચેત થયે નહોય તેનો સાત માસ પર્યંત સર્વથા ત્યાગ કરે કેવળ અચેત ભોજનથીજ તેટલો વખત પોતનો નિર્વાહ કરે તેમજ તે સાથે પૂર્વ પ્રતિમા યોગ સવ ક્રિયાનુ પ્રતિપાલન કરે

૮ **સ્વય આરંભ વર્જન પ્રતિમા**—આઠ મહિના સુધી પોતે જાતે કોઇ પ્રકારના પાપ આરંભ કરે નહિ તે આઠમી પ્રતિમા જાણવી

વિવેચન—પુવ પ્રતિમા યોગ્ય અનુષ્ઠાનનુ સેવન કરતો છતો શ્રાવક આઠ માસ પર્યંત કાઈ જાતનો પાપ આરંભ પોતે કરે નહીં અનેક પ્રકારના જે જે પાપારંભ છે તેને પોતે જાતે કરેજ નહીં

૯ **અન્ય (પ્રેષ્ય) આરંભ વર્જનપ્રતિમા**—નવ માસ સુધી અન્યદાસ પ્રમુખ પાસે પણ પાપારંભ ન કરાવવા રૂપ નવમી પ્રતિમા જાણવી

વિવેચન—આ પ્રતિમામા કોઇ પ્રકારનો પાપારંભ નવ માસ પર્યંત પોતે જાતે કરવો નહીં તેમજ કોઇ બીજા દાસ દાસી પ્રમુખ પાસે પણ તે કરવવાની મના મનાઇ છે તે મુજબ યથાર્થ પાલન કરવાથી નવમી પ્રતિમા કહેવાય છે

૧૦ **દસ માસ પર્યંત પોતાના નિમિત્તે** કરેલુ ભોજન પણ ગ્રહણ કરાય નહીં વળી તેમા કોઇક તો ક્ષુર મુંડન કરાવે અથવા તો કોઇ શિખા ચોટલી ધારણ કરે પૂવ પ્રતિમાઓની સર્વ મર્યાદા સાથેજ પાળે **તે દશમી પ્રતિમા**

વિવેચન—આ પ્રતિમાધર શ્રાવકમાટે બનાવવામા આવેલુ ભોજન તેને ખપે નહીં તો પછી બીજા આરભનુ તો કહેવુ જ શુ ? ફક્ત તેમાક્ષુર મુડન (હજામત) કરાવાય અથવા તો કોઇ ચોટલી ધારણ કરી શકે એવી મર્યાદા દશ માસ પર્યંત પાલન કરવાથી દશમી પ્રતિમા પૂરી થાય છે

૧૧ શ્રમણભુત—ક્ષુર મુડન અથવા કેશ લુચન કરવા વડે, રજોહરણ અને પાત્રા પ્રમુખ સાધુ યોગ્ય સર્વ ઉપકરણો ગ્રહણ કરી ઉત્કૃષ્ટ અગીયાર માસ પર્યંત સાધુ–મુનિરાજની પેરે વિચરે તે અગીયારમી પ્રતિમા જાણવી

વિવેચન—આ પડિમામા સાધુ યોગ્ય સમસ્ત ઉપકરણો રાખી તેનો યથાયોગ્ય ઉપયોગ કરતો નિર્વાહ અર્થે નિર્દોષ આહારપાણીની જરૂર પડે ત્યારે સ્વજ્ઞાતિ કુટુબાદિકમાજ ગવેષણા કરી ગ્રહણ કરે, તે વખતે મુનિની પેરે 'ધર્મલાભ' ન કહે પણ શ્રાદ્ધ પ્રતિમા પ્રતિપન્નાય દેહિ ' એટલે કે પ્રતિમાધર શ્રાવકને (ભિક્ષા) આપો એમજ કહે બાકી મુનિની પેરે સમિતિ ગુપ્તિ પાળીને વિચરે ઉપર જણાવેલ સર્વ પ્રતિમાનુ કાલમાન ઉત્કૃષ્ટ જાણવુ અને જઘન્યથી તો તે દરેક પ્રતિમાનુ કાલમાન અતર મુહૂર્ત પ્રમાણ જાણવુ, તે પ્રાય પ્રવ્રજ્યા લેવા ઉજમાળ થયેલ માટે અથવા મરણ અવસાન વખત આશ્રી સમજવુ અન્યથા સભવતુ નથી, પૂર્વોક્ત પ્રતિમાધરમહાશય કદાચ મમતાવશ સ્વજ્ઞાતિ કુટુબાદિકને જોવા જાય તોપણ ત્યા (ગૃહચિતા કરેજ નહી તેમજ) અસુજતો સદોષ આહાર ગ્રહણ કરે નહીં

વિશેષ—ઉક્ત પ્રતિમાઓ પૈકી પહેલાની ૪ શિવાય બીજી પ્રતિમાઓઆશ્રી શ્રીઆવશ્યકચર્ણિમા આવો લેખ છે કે,

રાત્રી ભોજનનો પરિત્યાગ કરવો (પાચમાસ પર્યંત) તે પાચમી પ્રતિમા

સચિત્ત આહાર પરિત્યાગ રૂપ છઠ્ઠી

દિવસે બ્રહ્મચર્ય પાળવુ અને રાત્રે તેનુ પ્રમાણ કરવારૂપ સાતમી

રાત દિવસ સર્વથા બ્રહ્મચર્ય, દ્રવ્ય સ્નાન ત્યાગ કેશ નખ રોમ પ્રમુખ સમારવા સ બધી ઉપેક્ષા રૂપ આઠમી

સ્વય આરભ પરિત્યાગ રૂપ નવમી

પ્રેષ્ય (દાસ પ્રમુખ પાસે પાપ) આરભવર્જન રૂપ દશમી

ઉદ્દિષ્ટ ભકત (પોતાના નિમિત્તે કરેલ ભોજન) વર્જન રૂપ શ્રમણભુત પ્રતિમા અગીઆરમી

એવી રીતે મતાતર જાણવો ઉકત પ્રતિમા વહન કરવી તે આત્માને અત્યત હિતકારક છે તે વહન કરવાથી પોતાના ચારિત્ર વીર્યની તુલના થાય છે એટલે કે પ્રતિમાધર સર્વ પ્રતિમા વહન કરવાથી પોતાનામા મહાવ્રત પાળવાની યોગ્યતા સિદ્ધ કરી શકે છે

ઉપર દશાંગની પ્રતિમાઓ વહન કરવાની પ્રવૃત્તિ પ્રથમ વિશેષ હતી એમ ચરિતાનુવાદથી સિદ્ધ થાય છે ઘણુ કરીને અવસાન અવસરે તો બીજી બધી પ્રવૃત્તિ સ કેલી નાખી ઉકત પ્રતિમાનુ વહન કરવા નિવૃત્તિવાળા સ્થળ (પોષધશાળા પ્રમુખ) મા પ્રવેશી સુજ્ઞ શ્રાવકો તે તે નિયમોનુ અખડ પાલન કરતા અને અધ્યવસાય વિશુધ્ધિથી તેમા અપૂર્વ આત્મ લાભ પ્રાપ્ત કરતા કોઇ કોઇને તો વિશાળ અવધિજ્ઞાન પણ ઉત્પન્ન થતુ આનદાદિક શ્રાવકના દ્રષ્ટાંત તે માટે મશહુર છે

પડિમાના અંતે મરણ નજદિકજ જણાય તો અનશન(સર્વથા જીવિત પર્યંત સવ પ્રકારના આહારનો ત્યાગ) કરે અને આયુષ્ય અધિક હોય તો સ યમ દીક્ષા–પ્રવ્રજ્યા અ ગીકાર કરે

વર્તમાનકાળમા ઉકત પ્રતિમા વહન આશ્રી જીવોની બહુધા ઉપેક્ષા જણાય છે તે મોહની પ્રબળતા, તીવ્ર અજ્ઞાન, વૈરાગ્યની મ દતા અને તેથીજ ક્રિયામાર્ગ તરફ અનાદર અથવા શિથિલતાનુ જ પરિણામ સમજાય છે સર્વ વિરતિ ગ્રહણ કરવા ઇચ્છનારે ઉકત પ્રતિમા વહન કરવાથી તેને બહુજ સુલભતા થાય છે તેથી તેણે પડીમા વહન કરવીજ જોઇએ એમ શ્રીમાન હરિભદ્ર સુરી જેવા પરમ હિ

તમ્વી આચાર્ય ભગવ ત ફરમાવે છે. તેનો અનાદર નજ કરવો જોઈએ મહાપુરૂષોના પરમાર્થ વચનમા ઊ ડુ રહસ્ય રહેલુ જ હોય છે તે પામર પ્રાણીઓ યથાર્થ જાણી બુઝી શકતા નથી તેથીજ બહુધા તેની ઉપેક્ષા કરે છે, શાસ્ત્ર આધારથી આપણે જાણી શકીએ છીએ કે શ્રી કાર્તિક શેઠે શ્રાવકની પાચમી પડિમા એકસો વખત સેવી હતી જેના પરિણામે તે સૌધર્મઇન્દ્રની મ્હોટી પદવી પામેલા છે જો કદાચ સઘળી પડિમાઓ એકી સાથે વહન કરવા જેટલુ સામર્થ્ય પોતાના મા ન જણાય તો ઉક્ત ૧૧ પ્રતિમાઓ પૈકી જેટલી બને તેટલી પડિમા વહન કરવા અનુકૂળ પ્રયત્ન સેવવો યુક્તજ છે જે બાબત આપણે અભ્યાસ કરતા નથી તે બાબત પ્રથમ તો આપણને કઠણ લાગે છે પર તુ તેનો પરિચય થયા બાદ તેજ બાબત સુલભ જણાય છે કોઈ કાર્ય થઇ નજ શકે એમ કદાપિ વિચારવુ નહી પુરૂષાર્થ યોગે સઘળી વાત સાધ્ય થઈ શકે છે, તે વાત નિઘામા રાખી સ્વહિત કાર્યમા ઉપેક્ષા કરવી નહિ, વળી જ્યારે મેરૂ પર્વત જેવા મહાન વ્રતો (મહાવ્રતો) નો ભાર પણ ઉપાડી શકાય છે, તો પછી ઉક્ત પડિમા વહનનુ કહેવુ જ શુ? કાયર માણસનેજ બધુ કઠણ લાગે છે, પુરૂષાર્થી જનોને તે તેવુ કઠણ લાગતુ નથી તે તો શક્ય સત્કાર્યમા સદા ઊજમાળજ રહે છે, અને તેને ખ તથી આરાધી અનુક્રમે અખ ડ આન દ મેળવે છે ઇતિશમ

ગુણાનુરાગ કુલક.

[સરલ સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા.]

સદ્ગુણોની ચાહના રાખનારા ભાઈ બ્હેનોને ખાસ ઉપયોગી.

સકળ કલ્યાણના સ્થાન રૂપ શ્રી તીર્થંકર પ્રભુના ચરણ કમળને નમસ્કાર કરીને સોભાગ્ય લક્ષ્મીને ઉત્પન્ન કરનાર પર ગુણ ગ્રહણ કરવાનુ સ્વરૂપ જણાવુ છુ (તે તમે લક્ષ દઈને સાભળો) ૧

જે પુરૂષના હ્રદયમા ઉત્તમ ગુણાનુરાગ નિવાસ કરી રહે છે, તેને તીર્થકર પદ પર્યંત રિદ્ધિઓ દુર્લભ નથી પણ સુલભ છે ૨

જેમના હ્રુદયમા સદાય સદ્ગુણ પ્રત્યે સ્વભાવિક પ્રેમ જાગેલો છે તેઓ ધન્યકૃતપુન્ય જાણવા તેમને સદાય અમારો પ્રણામ હો. ૩

ઘણુ ભણવાથી, તપ તપવાથી કે દાન દેવાથી શુ પ્રયોજન છે? ફક્ત સઘળા સુખના સ્થાન રૂપ એક ગુણાનુરાગનેજ તુ આદર ૪

કદાચ તુ ઘણો તપ કરીશ, ઘણા શાસ્ત્ર ભણીશ, અને વિવિધ કષ્ટ સહીશ પરતુ જો ગુણાનુરાગ ધારીશ નહિ—બીજાના સદ્ગુણ જોઈ રાજી થઈશ નહિ, તો તારી સઘળી કરણી ફોક સમજજે ૫

બીજાના ગુણનો ઉત્કર્ષ સાભળીને જો તુ અદેખાઈ કરીશ તો જરૂર તુ સસારમા સર્વ સ્થળે પરાભવ પામીશ ૬

ઈર્ષાના જોરથી અજાઈ જઈ જો તુ ગુણવત જનોના થોડા પણ

અવર્ણવાદ કોઇરીતે બોલીશ તો સંસાર મહાઅટવીમા તારે ભટકવુ પડશે. (અને ત્યા બહુ પેરે દુ ખનો કડવો અનુભવ કરવો પડશે.મા ટે પ્રથમથીજ પારકા અવર્ણવાદ બોલવાથી પાછો ઓસર)૭

આ વર્તમાન ભવમા જીવ જે ગુણનો કે દોષનો અભ્યાસ કરેછે તે ગુણ દોષને અભ્યાસ વડે પરભવમા ફરી મેળવે છે ૮

જે પોતે ગમે કડો ગમે ગુણથી ભર્યો છતો અદેખાઇ વડે પારકા દોષ જપે છે તે પંડિત પુરૂષોની નજરમા પલાલના ઢગલા જેવો અ સાર (હલકો) જણાય છે ૯

જે દુષ્ટ આશયથી પરાયા છતા અને અછતા દોષને ગ્રહણ કરે-છે તે પોતાના આત્માને નિરર્થક પાપ બંધનથી બાંધે છે (તેથી ભવાંતરમા પોતેજ વારવાર દુ ખી થાય છે ૧૦

તેટલા માટે જેથી કષાય અગ્નિ પેદા થાય તે કાર્ય જરૂર તજી દેવુ અને જેથી કષાય અગ્નિ શાંત થાય તેજ કાર્યઆદરવુ પરનિંદા, ઈર્ષા, અદેખાઇ પ્રમુખ અકાર્ય અવશ્ય તજવાના છે. ૧૧

જો તુ ત્રિભુવનમા ગુરૂ પણુ મેલવવા ખરેખર ઇચ્છતો હોય તો પારકા દોષ ગ્રહણ કરવાની અથવા પરનિંદા કરવાની પડેલી કુટેવ સંપૂર્ણ પ્રયત્ન વડે તુ તજી દે એજ મોટાઇનો માર્ગ છે ૧૨

જગતમા સહુ કોઇને પ્રસંસવા યોગ્ય આ ચાર પ્રકારના પુરૂ ષો કહ્યા છે ૧ સર્વોત્તમોત્તમ, ૨ ઉત્તમોત્તમ ૩ ઉત્તમ અને ચોથા મધ્યમ ૧૩

એ ઉપરાંત ભારે કર્મી અને ધર્મવાસના રહિત જે **અધમ** અને **અધમાધમ** પુરૂષો હોય તેમની પણ નિંદા તો ન જ કરવી,પ રંતુ (બની શકે તો તેમને સુધારવા માટે) મનમા કરૂણા લાવવી સુઘટ છે નિંદા સર્વથા વર્જ્ય છે,કેમકે તેથી તેને કે પોતાને કશો ફાયદો થતો નથી પરંતુ કરૂણા બુદ્ધિથી તો સ્વપરને ફાયદો થવો સ-ભવે છે. માટે શાસ્ત્રકારજ તેનુ જ સેવન કરવા કહે છે ૧૪

જેના પ્રત્યેક અવયવમા આકરૂ યૌવન પ્રગટયુ હોય,-જેમનુ શરીર ઘણુજ સુગંધી હોય અને જેમનુ રૂપ સર્વોત્તમ હોય એવી સ્ત્રીઓના મધ્યમા રહ્યા છતા જન્મથી આરંભી અખંડ બ્રહ્મચર્યને ધારણ કરનાર જે મન વચન અને કાયાવડે નિર્મળ શીલ પાળે છે, તે પુરૂષ સર્વોત્તમ જાણવો અને તે સર્વ કોઇને શિરસાવંદ્ય પ્રણામ કરવા યોગ્ય છે ૧૫ ૧૬

વળી જે એવાજ પ્રકારની સ્ત્રીઓના મધ્યમા રહ્યા છતો કોઇ રીતે ક્ષણ ભર રાગથી રંગાયો હોય, પરંતુ તત્કાલ બીજે ક્ષણે તે લાગેલા પાપની સર્વ પ્રકારે નિંદા ગર્હા કરે અને ફરી આખા ભવમા કોઇ વખત જેના મનમા રાગ પ્રગટે નહિં તે મહા સત્ત્વવંત પુરૂષ **ઉત્તમોત્તમ** છે એમ જાણવુ ૧૭ ૧૮

જે ક્ષણભંગ સ્ત્રીનુ (સુંદર) રૂપ જોવે અથવા મનથી તેનુ ચીંતન કરે પરંતુ સ્ત્રીઓએ વિષયભોગ સબંધી પ્રાર્થના કર્યા છતા તેવુ અકાર્ય (સ્ત્રી સેવન) કરે નહિં, તે સાધુ કે સ્વદારા સંતોષી શ્રાવક અલ્પ સંસારી **ઉત્તમ પુરૂષ** જાણવો ૧૯

જે સાધુ કે શ્રાવક ભવભીરૂ હોય વ્રતનુ રક્ષા કરે તે ઉત્તમ છે ખરી કસોટીમા પણ જે વ્રત ભંગ થવા નદે તેની બલિહારી છે ૧૯ ૨૦

જે પુરૂષ ધર્મ અર્થ અને કામરૂપ પુરૂષાર્થને અન્યોન્ય બાધા રહિત સેવે, એટલે ધર્મને હાનિ ન પહોચે તેમ અર્થ ઉપાર્જન કરે અને અર્થ ઉપાર્જન કરવામા ખલેલ ન પહોચે તેમ વિષય સેવન કરે તે મધ્યમ પુરૂષ જાણવો ૨૧

આ ઉપર જણાવેલા પુરૂષોના ગુણ ગ્રહણ બહુ માન પૂર્વક જો તું કરશે તો તુ શીઘ્ર શિવસુખ પામીશ એમ ચોક્કસ સમજજે, કેમક પોતે સદ્ગુણી થવાનો એ સરલ માર્ગ છે ૨૨

આજ કાલ સંયમ માર્ગમા શિથિલતા ધારણ કરનારા અને સંયમક્રિયાની ઉપેક્ષા કરનારા પાસત્થાદિક સાધુ-યતિ જનોની સભા

સ નિંદા કરવી નહિ તેમજ પ્રશંસા પણ કરવી નહિજ, નિંદાથી ા સુધરી શકશે નહિ તેમજ પ્રશંસા કરવાથી તેમના પાપને પુ આપવા જેવુ જ થશે ૨૩

હીનાચારી સાધુ–યતિ ઉપર કરૂણા આણીને જો તેને રૂચે તો ત બુદ્ધિથી સત્ય માર્ગ કહેવો તેમ છતા જો તે રોષ કરે તો તેના ન–દુર્ગુણ (સભા સમક્ષ) પ્રકાશવા નહિજ ૨૪

અત્યારે દુષમ કાળમા જેનો થોડો પણ ધર્મ ગુણ દૃષ્ટિમા આ તેનુ બહુ માન ધર્મ બુદ્ધિથી સદાય કરવુ યુક્ત છે એથી સ્વપર અનેક લાભ થવા સભવ છે ૨૫

પરગચ્છમા કે સ્વગચ્છમા જે સવિજ્ઞ (તીવ્ર વૈરાગ્યવત–ભવ રૂ બહુ શ્રુત ગીતાર્થ) મુનિ જનો હોય તેમનો ગુણાનુરાગ કરવામ રભાવથી તુ ચૂકીશ નહિ સમભાવી મહા પુરૂષોનો સમાગમ દાય દુર્લભ છે તે ગમે ત્યા હોય તો પણ તેમનુ તો કલ્યાણ સુખે ઈ શકે છે તેમના દુર્લભ સમાગમનો લાભ મળે તો તેની કદાપિ ક્ષા કરવી નહિ કેમકે તેવા સમભાવી મહાત્માઓથી આપણુને ત્તમ ફળ મળી શકે છે ૨૬

ગુણ રત્નોથી અલકૃત પુરૂષોનુ બહુમાન જે શુદ્ધ – નિષ્ક- ટ મનથી કરે છે તે અન્ય જન્મમા તેવા ગુણોને જરૂર સુખે સુખે ળવી શકે છે સદ્ગુણોનુ અનુમોદન કરવુ યા તેમનુ બહુમાન રવુ એ આપણે સદ્ગુણી થવાનુ અમોઘ બીજ છે ૨૭

આવી રીતે ગુણાનુરાગ (સદ્ગુણી પ્રત્યે અકૃત્રિમ પ્રેમવા સલ્ય) પોતાની હૃદય ભૂમિમા જે ધારણ કરે છે તે મહાનુભાવ સર્વ ાદિને નમન કરવા યોગ્ય પરમ શાન્ત પદને પામે છે એમ પરમ સ- ાગી અને પવિત્ર ગુણાનુરાગી શ્રી સોમસુદરસૂરિ મહારાજ ભવ્ય નોને એકાત હિત બુધ્ધિથી અમૃતવચનો વડે બોધ કરે છે

ઈતિશમ્

સર્જ્જન પુરૂષનુ લક્ષણ.

મન વચન અને કાયામા પુન્યરૂપ અમૃતથી ભરેલા જેઓ ઉપકારની શ્રેણિયો વડે ત્રિભુવનને પસદ કરે છે અને પરના પરમાણુ જેટલા સ્વલ્પ ગુણને પણ પર્વત જેવડા લેખી પોતાના હૃદયમા પ્રમુદિત થાય છે (પરના દૂષણ કદાપિ સ્વમુખે ઉચ્ચરતા નથી તેમજ પોતાના ગુણની પ્રસસા પણ કરતા નથી) એવા કોઈ વિરલ સર્જ્જનો જગતમા વર્તે છે. ઇતિશમ.

શ્રાવક ગુણ વર્ણન.

આ અનાદિ અનંત સંસાર સમુદ્રમાં ભ્રમણ કરનાર જીવોને પ્રથમ મનુષ્ય જન્મ, આર્યદેશ, ઉત્તમ કુલ, જાતિ, સ્વરૂપ, આયુ, પંચેંદ્રિયાદિ સામગ્રી સંયુક્ત મળવું દુર્લભ છે જેમાં અનર્થનો હરનાર સત્ ધર્મ પામવો અતિ દુર્લભ છે જેમ પુન્યહીન પુરૂષને ચિંતામણિ રત્ન પ્રાપ્ત કરવું મુશ્કેલ છે, તેમ એકવીશ ગુણે કરી રહિત જીવોને સર્વજ્ઞપ્રરૂપિત સત્ ધર્મ મળવો દુર્લભ છે તેથી ભવ્ય જીવોને પોતાનામાં ધર્મી થવાની યોગ્યતા ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે જો પ્રથમ યોગ્યતા ઉત્પન્ન ન કરે તો ધર્મની પ્રાપ્તિ પણ થઈ શકતી નથી. જેમ અયોગ્ય ભૂમિમાં બીજ વાવવાથી નિષ્ફળતા થાય છે, તેમજ પાયો મજબુત કર્યા વિના કોઈ પુરૂષ મહેલ બનાવવા માગે છે તો તે મહેલ બરાબર સ્થિત થઈ શકતો નથી તેમ યોગ્યતા વિના શ્રાવક કે મુનિ ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી

જેમ ચિંતામણી રત્ન ભાગ્યહીન જીવોને મળવું મુશ્કેલ છે તેમ અક્ષુદ્રતાદિક ઉત્તમ ગુણ રહિત જનોને પણ ધર્મરત્ન મળવું મુશ્કેલજ છે

અક્ષુદ્રતાદિક એકવીશ ગુણોવડે યુક્ત જીવને જિનમતમાં ધર્મરત્નને યોગ્ય કહેલો છે—માટે તે ગુણોને ઉપાર્જવા ધર્માભિલાષી જનોએ જરૂર યત્ન કરવો ઘટે છે ઉક્ત વાતનું સમર્થન કરતાં કર્તા શ્રીમદ્ યશોવિજયજી મહારાજ આ પ્રમાણે કરે છે—

" एक वीश गुण परीणामे, जास चित्त नित्य मेव, १
धर्म रत्नकी योग्यता, तास कहे तु देव. "

ઉક્ત એકવીશ ગુણોની નોધ આ પ્રમાણે આપેલ છે કે—

क्षुद्र नहिं वळी रुपनिधि, सौम्य जनप्रिय धन्न,
क्रूर नहिं भीरु वळी, अशठ सुदखिन्न. २
लज्जालुओ दयालुओ, सोम दिठ्ठि मज्झथ्थ,
गुणरागी सतकथ्थ, सुपख्ख दीर्घदर्शी अथ्थ ३
विशेषज्ञ वृद्धानुगत, विनयवत कृत जाण,
पर हितकारी लब्ध लक्ष, एम एकवीश प्रमाण ४

ગુણ ગુણીનો કથંચિત્ અભેદ સંબંધ હોવાથીજ ઉપર ગુણને બદલે ગુણીનું નિરૂપણ કર્યું છે—અર્થાત્ ધર્મ રત્નને યોગ્ય એવા ગુણી થવુજ જોઇએ કેવા ગુણી થવુ જોઇયે? તેનુ ઉપર મુજબ પ્રથમ સંક્ષિપ્ત વર્ણન કરીને પછી કંઇક તે સંબંધી વિશેષ વર્ણન કરવાને બનતો પ્રયત્ન કરશુ

૧ ક્ષુદ્રનહિ—અક્ષુદ્ર, ગંભીર આશયવાળો, સૂક્ષ્મ રીતે વસ્તુતત્ત્વનો વિચાર કરવાને શક્તિ ધરાવનાર સમર્થ જીવ વિશેષ ધર્મ રત્નને પામી શકે

૨ રૂપનિધિ—પ્રશસ્ત રૂપવાળો, પાંચે ઇંદ્રિયો જેને સ્પષ્ટ રીતે પ્રાપ્ત થયેલ છે એવો અર્થાત્ શરીર સંબંધી સુંદર આકૃતિને ધારનાર આત્મા

૩ સૌમ્ય—સ્વભાવેજ પાપ દોષ રહિત, શીતળ સ્વભાવવાન્ આત્મા

૪ જનપ્રિય—સદા સદાચારને સેવનાર લોકપ્રિય આત્મા

૫ ક્રૂરનહિ—ક્રૂરતા યા નિષ્ઠૂરતા વડે જેનુ મન મ-લીન થયુ નથી એવો અક્લિષ્ટ યાને પ્રસન્ન ચિત્ત યુક્ત શાંત આત્મા

૬ ભીરૂ—આ લોક સબધી તથા પરલોક સબધી અપાયથી ડરવાવાળો અર્થાત્ અપવાદ ભીરૂ તેમજ પાપ ભીરૂ હોવાથી બધી રીતે સભાળીને ચાલનાર, ઉભયલોક વિરૂદ્ધ કાર્યનો અવશ્ય પરિહાર આપનાર

૭ અશઠ—છળ પ્રપચ વડે પરને પાસમા નાખવાથી દૂર રહેનાર

૮ સુદક્ખિન્ન—શુભ દાક્ષિણ્યતા વત, ઉચિત પ્રાર્થનાનો ભગ નહિ કરવાવાળો, સમય ઉચિતવર્તી સામાનુ દીલ પ્રસન કરનાર.

૯ લજ્જાલુઓ—લજ્જાશીલ, અકાર્ય વર્જી સત્કાર્યમા સહેજે જોડાઇ શકે એવો મર્યાદા શીલ પુરૂષ

૧૦ દયાલુઓ—સર્વ કોઈ પ્રાણી વર્ગ ઉપર અનુકપા રાખનાર

૧૧. મોમહિર્ફ્રે મજ્જથ—રાગદ્વેષ રહિત નિષ્પક્ષપાતપણે વસ્તુ તત્ત્વને યથાર્થ રીતે ઓળખી મધ્યસ્થતાથી દોષને દૂર કરનાર

૧૨ ગુણરાગી—મહગુણીનો જે પક્ષ કરનાર, ગુણનો-જ પક્ષ લેનાર.

૧૩ સતકથ્થ—એકાત હિતકારી એવી ધર્મકથા જેને પ્રિય છે એવો

૧૪ સુપખ્ખ—સુશીલ અને સાનુકૂળ છે કુટુબ જેનુ એવો બાહાબળિયો

૧૫. દીર્ઘદર્શી—પ્રથમથી આગી રીતે વિચાર કરીને પરિણામે જેમા લાભ સમાયો હોય એવા શુભ કાર્યનેજ કરવાવાળો

૧૬ વિશેષજ્ઞ—પક્ષપાત રહિતપણે ગુણદોષ, હિત અહિત, કાર્ય અકાર્ય, ઉચિત અનુચિત, ભક્ષ અભક્ષ્ય, પેય અપેય, ગમ્ય અગમ્ય વિગેરે વિશેષ વાતનો જાણ

૧૭ વૃદ્ધાનુગત—પરિપક્વ બુદ્ધિવાળા અનુભવી પુરૂષોને અનુસરી ચાલનાર, નહિ કે જેમ આવ્યુ તેમ ઉચ્છૃંખલપણે ઇચ્છા મુજબ કામ કરનાર

૧૮ વિનયવંત—ગુણાધિકનુ ઉચિત ગૌરવ સાચવનાર સુવિનીત

૧૯ કૃતજ્ઞ—બીજાએ કરેલા ગુણને કદાપિ નહિ વિસરી જનાર

૨૦ પરહિતકારી—સ્વત સ્વાર્થ વિના પરોપકાર કરવામા તત્પર, દાક્ષિણ્યતાવંત તો જ્યારે તેને કોઇ પ્રેરણા અથવા પ્રાર્થના કરે ત્યારે પરોપકાર કરે અને આતો પોતાના આત્માનીજ પ્રેરણાથી સ્વકર્તવ્ય સમજીનેજ કોઇની કઈ પણ અપેક્ષા રાખ્યા વિનાજ પરોપકાર કર્યા કરે એવા ઉત્તમ સ્વભાવને સ્વભાવિક રીતે ધારનાર ભવ્ય

૨૧ લબ્ધલક્ષ—કોઇપણ કાર્યને સુખે સાધી શકે એવો કાર્યદક્ષ

હવે ઉપર કહેલા ૨૧ ગુણોનુ કંઇક મહેતુક વ્યાન કરવાનો ઉપક્રમ કરવામા આવે છે જેમ શુદ્ધ કરાયેલા વસ્ત્ર ઉપરજ રંગ લેઇએ એવો બરાબર ચઢી શકે છે, પરંતુ અશુદ્ધ એવા મલીન વસ્ત્ર ઉપર રંગ ચઢી શકતો નથી તેમજ ઉપર કહેલા ગુણો વડે વિશુદ્ધ થ-

ા આત્માનેજ ધર્મનો રંગ ચઢે છે વળી જેમ ખડબચડી[1] અને
લીસ કર્યા વિનાની રેલીંત ઉપર ચિત્ર આબેહૂબ ઉઠતુ નથી પરંતુ
ારી મઠારીને સાફ કરેલી સરખી ભીત ઉપર ચિત્ર જોઇએ એવુ
ાબેહુબ ઉઠી નીકળે છે, તેમ ઉપર કહેલા ગુણોના સસ્કાર વિનાના
સસ્કૃત હૃદય ઉપર ધર્મનુ ચિત્ર બરાબર પડી શકતુ નથી, પણ
ત ગુણોથી સસ્કારિત હૃદય ઉપર સત્ય ધર્મનુ ચિત્ર બરાબર ખી
ઊઠે છે ઊક્ત ગુણોની પ્રાપ્તિ દ્વારા ભવ્ય આત્મા સત્ય ધર્મનો
ત્તમોત્તમ લાભ પામી શકે છે એથી ઉપર કહેલા સદ્ગુણોનો ખા-
અભ્યાસ કરવાની અત્યાવશ્યકતા સ્વત સિદ્ધ થાય છે, અને તેથી-
તે ગુણ સબંધી બની શકે તેટલી સમજ લેવી પણ જરૂરની છે
માજ જીવનુ ખરૂ હિત સમાયેલુ છે

૧ "ક્ષુદ્ર સ્વભાવવાળો અગભીર અને ઉછાંછળો હોવાથી ધ
ને સાધી શકતો નથી તે નથી તો કરી શકતો સ્વહિત, કે નથી ક-
શકતો પરહિત, સ્વપરહિત સાધવાની તેનામા યોગ્યતાજ નથી
ી સ્વપરહિત સાધવાને અક્ષુદ્ર સ્વભાવી એવો ગભીર અને ઠરેલ
ૃતિ વાળોજ યોગ્ય અને સમર્થ હોઇ શકે છે

૨. હીનઅગોપાગવાળો, નબળા સઘયણવાળો, તથા ઈંદ્રિયોમા
ડવાળો સ્વપરહિત સાધવાને અસમર્થ હોવાથી ધર્મને અયોગ્ય
ા છે કેમકે ધર્મ સાધવામા તેની ખાસ અપેક્ષા રહે છે તે વિના
ર્મ સાધનમા ઘણીજ અડચણ આવે છે તેથી સપૂર્ણ અગોપાગ
ળો, પાચે ઇદ્રિય પૂરેપુરી પામેલો અને ઊત્તમ સઘયણ વાળો
દર આકૃતિવત પ્રાણી ધર્મને યોગ્ય કહ્યો છે એવી શુભ સામગ્રી
ળો જીવ શાસનની શોભા વધારી શકે છે અને સર્વજ્ઞ ભગવાને
ખેલા ધર્મને સમ્યક્ રીતે પાળી શકે છે

૧ Rough.
૨ Unpolished

૩ પ્રકૃતિથીજ શાંત સ્વભાવવાળો જીવ પ્રાય પાપકર્મમા પ્રવૃત્તિ કરતોજ નથી અને સુખે સમા રમ કરી શકાય એવા શીળા સ્વભાવને લીધે અન્ય આકળા જીવોને પણ સમાધિનુ કારણ થઇ શકે છે અર્થાત્ આકરી પ્રકૃતિ વાળા પણ શીળ સ્વભાવવાળા સજ્જનોના સમાગમથી ઠંડી પ્રકૃતિના થઇ જાય છે તેથી ઠંડી પ્રકૃતિવાળા સુખે સ્વપરહિત સાધી શકે છે પરંતુ આકળી પ્રકૃતિવાળા તેમ કરવાને અસમર્થ હોવાથી ધર્મ સાધવાને અયોગ્ય કહ્યા છે

૪ દાન વિનય અને નિર્મળ આચારને સેવનાર માણસ સર્વ જનોને પ્રિય થઇ શકે છે અને તે આ લોક વિરૂદ્ધ તથા પરલોક વિરૂદ્ધ કાર્યને સ્વભાવિક રીતેજ તજનાર હોવાથી સમ્યગ્ દૃષ્ટિ જીવોને પણ મોક્ષ માર્ગમા બહુ માન ઉપજાવનાર થઇ પડે છે સદાચાર સેવી લોક પ્રિય પુરૂષ પોતાની પવિત્ર રહેણી કરણીથી અન્ય જનોને પણ અનુકરણીય થઇ પડે છે, તેવી રીતે ઇચ્છા મુજબ વર્તી અતડા રહેનાર માણસ કઈ પણ વિશેષ સ્વપરહિત સાધી શકતો નથી

૫ ક્રૂર માણસ ક્લિષ્ટ પરિણામથી પોતાનુ જ હિત સાધવાને અશક્ત છતો પરનુ હિત શી રીતે સાધી શકે ? તેથી તે ધર્મ રત્નને અયોગ્ય સમજવો સમપરિણામને ધારણ કરનાર એવો અનુક્રૂર પાવા ન અક્રૂર આત્માજ મોક્ષમાર્ગ સાધવાને અધિકારી હોઇ શકે છે

૬ આ લોક સબંધી તથા પરલોક સબંધી દુ ખની વિચારણા કરનાર પાપ કર્મમા પ્રવૃત્તિ કરતો નથી અને લોકાપવાદથી પણ ડરતો રહે છે એવો ભવભીરૂ માણસજ ધર્મરત્નને યોગ્ય હોઈ શકે છે-પરંતુ જે નિર્ભયપણે—લોકાપવાદનો પણ ભય રાખ્યા વિના સ્વચ્છંદ વર્તન કરે છે તે ધર્મરત્નને યોગ્ય નથીજ

૭ અશઠ માણસ કોઇની વચના કરતો નથી તેથી તે વિશ્વાસ પાત્ર અને પ્રશસા પાત્ર બને છે વળી તે પોતાના સદ્ભાવથી ઉદ્યમ કરે છે તેથી તે ધર્મ રત્નને યોગ્ય કરે છે-કપટી માણસ તો પરવચ

નાથી પોતાના કુટિલ સ્વભાવને લઇ પરને અપ્રીતિપાત્ર બને છે તેમજ સ્વહિતથી પણ ચૂકે છે માટે તે ધર્મને માટે અયોગ્ય છે.

૮ સુદાક્ષિણ્યતાવંત પોતાનું કાર્ય તજી બની શકે તેટલો બીજાનો ઉપગાર કરતો રહે છે તેવી તેનું વચન ઘણું કોઇ માન્ય રાખે છે તેમજ ઘણુ કોઇ તેને અનુસરીને ચાલે છે આવા સ્વભાવથી સહેજે સ્વપર હિત સાધી શકાય છે તેથી ધર્મરત્નને યોગ્ય છે જેનામાં એ ગુણ નથી તે સ્વાર્થ સાધક અથવા આપમતલબીયાના ઉપનામથી નિંદાપાત્ર થાય છે માટે તે ધર્મરત્નને અયોગ્ય ઠરે છે

૯ લજ્જાશીલ માણસ જરાપણ અકાર્ય કરતાં ડરેછે તેથી તે અકાર્યને દૂરતજી સદાચારને સેવતો રહે છે, તેમજ અંગીકાર કરેલા શુભ કાર્યને તે કોઇ રીતે તજી શકતો નથી, તેથી તે સદ્ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે લજ્જાહીન તો કંઇપણ અકાર્ય કરતા ડરતો નથી તેથી તે અશુભ આચારને અનાયાસે સેવતો રહે છે. ગમે તેવા ઉત્તમ કુળમા ઉત્પન્ન થયા છતા તે કુળ મર્યાદાને તજી દેતા વાર કરતો નથી તેથી લજ્જાહીન ધર્મ રત્નને અયોગ્ય છે

૧૦ દયા એ ધર્મનુ મૂળ છે અને દયાને અનુસરીનેજ સર્વ સદ્અનુષ્ઠાન પ્રવર્તે છે એમ જિન-આગમમા સિદ્ધાંત રૂપે કહેલુ છે, તેથીજ સર્વજ્ઞ ભાષિત સત્ય ધર્મનુ યથાર્થ આરાધન કરવાને દયાળુ હોવાની ખાસ જરૂર છે, અર્થાત્ દયાળુજ ધર્મ રત્નને યોગ્ય છે દયાહીન કોઇ રીતે ધર્મને યોગ્ય નથી કેમકે તેવા નિર્દય પરિણામવાળાનુ સર્વ અનુષ્ઠાન નિષ્ફળ થાય છે

૧૧ મધ્યસ્થ એટલે પક્ષપાત રહિત એવો સૌમ્ય દૃષ્ટિ પુરૂષ રાગ દ્વેષ દૂર તજીને શાંત ચિત્તથી ધર્મ વિચારને યથાસ્થિત સાભળે છે અને ગુણુનો સ્વીકાર તથા દોષનો ત્યાગ કરે છે માટે તે ધર્મને લાયક છે પરંતુ પક્ષપાત યુકત બુદ્ધિવાળો માણસ અધશ્રદ્ધાથી વસ્તુ તત્વનો યથાસ્થિત વિચારજ કરી શકતો નથી તો પછી ગુણુનો આદર અને દોષનો ત્યાગ શી રીતે કરી શકે? તેથી પક્ષપાત બુદ્ધિથી એકાંત એ ચતાપ્ર કરી બેસનાર ધર્મ રત્નને યોગ્ય નથીજ.

૧૨ ગુણુરાગી માણસ ગુણુવતનુ બહુ માન કરે છે, નિર્ગુણુની ઉપેક્ષા કરે છે, સદ્ગુણુનો સગ્રહ કરે છે અને સપ્રાપ્ત ગુણને સારી રીતે સાચવી રાખે છે પ્રાપ્ત થયેલા ગુણોને દોષિત કરતો નથી તેથી તે ધર્મને યોગ્ય છે નિર્ગુણ માણુસ તો બીજા ગુણુવતને પણ પોતાની જવા લેખે છે તેથી તે નથી તો કરતો તેમની ઉપર રાગ, કે નથી કરતો ગુણ ઉપર રાગ. પરંતુ ઉલટો ગુણુ દ્વેષી હોઇ સદ્ગુણાનો પણ મનાદર કરે છે અને આત્મગુણુને મલીન કરી નાખે છે માટે તે ધર્મ રત્નને માટે અયોગ્ય જ છે

૧૩–વિકથા કરવાના અભ્યાસ વડે કલુષિત મનવાળો માણસ વિવેક રત્નને ખોઇ દે છે અને ધર્મમા તો વિવેકની ખાસ જરૂર છે તેથી ધર્માર્થી માણુસે સત્ય પ્રિય થવાનો અને સત્ય–હિતકારી વાતનેજ કહેવાનો અથવા સાભળવાનો ઢાળ રાખવો જોઇએ આવા સત્ય પ્રિય અને સત્યભાષક જીવથી સ્વપરનુ હિત સહેજે થાય છે તેથી તેવા ગુણુ વાળાજ ધર્મ રત્નને યોગ્ય છે વિકથાવતથી ઉભય હાનિ પ્હોચે છે તેથી તે અયોગ્ય છે

૧૪ જેનો પરિવાર અનુકૂળ વર્તનારો, ધર્મશીલ અને સદાચારને સેવવા વાળો હોય એવો બાકાબળિયો માણસ નિર્વિઘ્નપણે ધ

સાધન કરી શકે છે પૂર્વોક્ત સ્વભાવવાળા કુટુબથી ધર્મ સા
નમા કઈ પણ અ તરાય આવવાનો સ ભવ રહેતો નથી, કેમકે એવુ
ાનુકૂળ કુટુ બ તો ધર્મ સાધનમા જોઇએ તેવી સહાય દઇ શકે છે
થી ધર્મશીલ અને સદાચારવાળા અનુકૂળ પરિવારવાળો ધર્મને દી-
ાવવાને યોગ્ય ગણાય છે તેવો પ્રતિકૂળ આચાર વિચારવાળા પરિવા-
રાળો યોગ્ય ગણાતો નથી, કેમકે તેથી તો ધર્મ માર્ગમા વખતો
ખત વિઘ્ન ઉભા થાય છે માટે શુદ્ધ અને સમર્થ પક્ષની પણ ખાસ
રૂર છે

૧૫ દીર્ઘદર્શી માણસ પૂર્વાપરનો અથવા લાભાલાભનો વિચાર
રી જેનુ પરિણામ સારૂ જ આવવાનો સ ભવ હોય, જેમા લાભ વ-
ારે અને ક્લેશ અલ્પ હોય અને જે ઘણા માણસોને પ્રશ સનીય
હાય તેવા કામનોજ આરભ કરે છે તેવા દીર્ઘ દર્શીજનો ધર્મરત્નને
યોગ્ય છે કેમકે તે વિચારશીલ અને વિવેકવ તહોવાથી સફળ પ્રવૃત્તિને
કરનારા હોય છે તે કઇ પણ વગર વિચાર્યું નહિ બની શકે એવુ
અસાધ્ય કાર્ય સહસા આરભતાજ નથી જે કાર્ય સુખે સાધી શકાય
એવુ માલમ પડે તેનોજ તે વિવેકથી આદર કરે છે સહસાકારી બ
હુધા અસાધ્ય કાર્ય કરવા મ ડી જાય છે અને તેમા નિષ્ફળ નીવડવાથી
તે પશ્ચાતાપનો ભાગી થાય છે તેથી તે ધર્મરત્નને લાયક ઠરતો નથી

૧૬ વિશેષજ્ઞ પુરૂષ વસ્તુઓના ગુણદોષને પક્ષપાત રહિતપણે
પિછાની શકેછે, તેથી પ્રાય તેવા માણસજ ઉત્તમ ધર્મના અધિકારી ક
હ્યા છે જે અજ્ઞાનતા વડે હિતાહિત, કૃત્યાકૃત્ય, ધર્માધર્મ, ભક્ષ્યાભ
ક્ષ્ય, પેયાપેય કે ગુણદોષ સ બ ધી બિલકુલ અજ્ઞાત છે તે ધર્મને અયો
ગ્યજ છે કેમકે જે પોતાનુ હિત શુ છે તેટલુ પણ સમજતા નથી

તે શી રીતે સ્વહિત સાધી શકશે? અને સ્વહિત સાધવાને પણ અ સમર્થ હોવાથી પરહિતનું તો કહેવું જ શું? તેથી પશુના જેવા અ જ્ઞાન અને અવિવેકી જનો ધર્મને માટે અયોગ્ય છે.

૧૭ પરિપકવ બુદ્ધિવાળા અર્થાત્ સદ્વિવેકાદિક ગુણ સંપન્ન એવા વૃદ્ધ પુરૂષો પાપાચારમાં પ્રવૃતિ કરતાજ નથી, એમ હોવાથી તેવા વૃદ્ધને અનુસરીને ચાલનાર પણ પાપાચારથી દૂરજ રહેછે કે મકે જીવોને સોબત પ્રમાણે ગુણો આવેછે કહેવત છે કે 'જેવી સોબત તેવી અસર' તેવા શિષ્ટ પુરૂષોને અનુસારે ચાલનાર ધર્મ રત્ન યોગ્ય થાય છે. પરંતુ સ્વચ્છંદે ચાલનાર માણસ કદાપિ ધર્મને યોગ્ય થઈ શક્તો નથી કેમકે તે સદાચારથી તો પ્રાય વિમુખ રહેછે

૧૮ સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શનાદિક સર્વ સદ્ગુણોનું મૂળ વિનય છે, અને તે સદ્ગુણો વડેજ ખરૂં સુખ મેળવી શકાય છે માટેજ જૈન શા શનમાં વિનયવંત-વિનીતને વખાણ્યો છે લૌકિકમાં પણ કહેવાય છે કે 'વનો (વિનય) વેરીને પણ વશ કરે.' તો પછી શાસ્ત્રોક્ત નીતિ મુ જબ વિનયનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો તેના ફળનું તો કહેવું જ શું? વિનયથી સર્વ ઈષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે તેથી ઇષ્ટ સુખના અભિલા ષી જનોએ અવશ્ય વિનયનું સેવન કરવું જ જોઇએ અવિનીત માણ સ ધર્મનો અધિકારી નથીજ કમકે તે તેની અસભ્ય વૃત્તિથી કંઈ પણ સદ્ગુણ પેદા કરી શકતો નથી, અને ઉલટો ઠેકાણે ઠેકાણે કલે શનો ભાગી થાય છે

૧૯ કૃતજ્ઞ પુરૂષ ધર્મ ગુરૂને તત્ત્વ બુદ્ધિથી પરોપકારી જાણી ને તેનું બહુમાન કરેછે તેથી સમ્યગ્ જ્ઞાન દર્શનાદિક સદ્ગુ

ણોની વૃદ્ધિ થાય છે તેથી કૃતજ્ઞ માણસજ ધર્મ રત્નને લાયક છે કૃતજ્ઞ માણસ ઉપર સામાન્ય ઉપગાર કર્યો હોય તો તેને પણ તે ભૂલતો નથી તો અસાધારણ ઉપગારને કરનાર ઉપગારી-ને તો તે ભૂલેજ કેમ? કૃતઘ્ન માણસ ઉપગારીએ કરેલા ઉપગારને-વિસરી જઈ તેનો ઉલટો અપવાદ કરવા તત્પર થઇ જાયછે દૂધ પા-ઈને ઉછેરેલા સાપની જેમ કૃતઘ્ન નુકશાન કરેછે માટે તે ધર્મને યોગ્ય નથી

૨૦ ધન્ય કૃત પુન્ય એવો પરહિતકારી પુરૂષ ધર્મનુ ખરૂ રહસ્ય સારી રીતે સમજી પ્રાપ્ત કરીને નિસ્પૃહ ચિત્ત છતો પોતાના પૂર્ણ પુરૂષાર્થ યોગે અન્ય જનોને પણ સન્માર્ગમા જોડી દે છે અર્થાત્ ધર્મનુ ખરૂ રહસ્ય જાણનાર અને નિસ્પૃહપણે પોતાનુ છતુ વીર્ય ફોરવનાર એવા પરહિતકારી પુરૂષોની જ બલિહારી છે તેવા ધન્ય પુરૂષો સ્વપર-નુ હિત વિશેષે સાધી શકે છે તેવા ભાગ્યશાળી ભવ્યો ધર્મને સારી રીતે દીપાવી શકે છે તેથી તે ધર્મ રત્નને અધિક લાયક છે કેવળ સ્વાર્થ વૃત્તિવાળાથી તેવો સ્વપર ઉપગાર સ ભવતો નથી. તેથી નિ સ્વાર્થ વૃત્તિ રાખવાની ખાસ જરૂર છે નિ સ્વાર્થી જનો પરોપકારને પોતાના શુદ્ધ સ્વાર્થથી ભિન્ન સમજતા નથી અર્થાત્ પરોપકારને પોતાનુ ખાસ કર્તવ્ય સમજીને કોઈની પ્રેરણા વિના સ્વભાવિક રીતેજ સેવે છે

૨૧ લબ્ધ લક્ષ પુરૂષ સકળ ધર્મ કાર્યને સુખે સમજી શકેછે અને તે દક્ષ-ચચળ તથા સુખે કેળવી શકાય એવો હોવાથી થોડા વખતમાજ સર્વ ઉત્તમ કળામા પારગામી થઈ શકે છે આવો કાર્ય-દક્ષ પુરૂષ ધર્મ રત્નને લાયક હોઇ શકે છે. પરતુ અકુશળ અશિક્ષ ણીય અને મદ પરિણામી તેમજ અતિ પરિણામી જનો ધમને લા